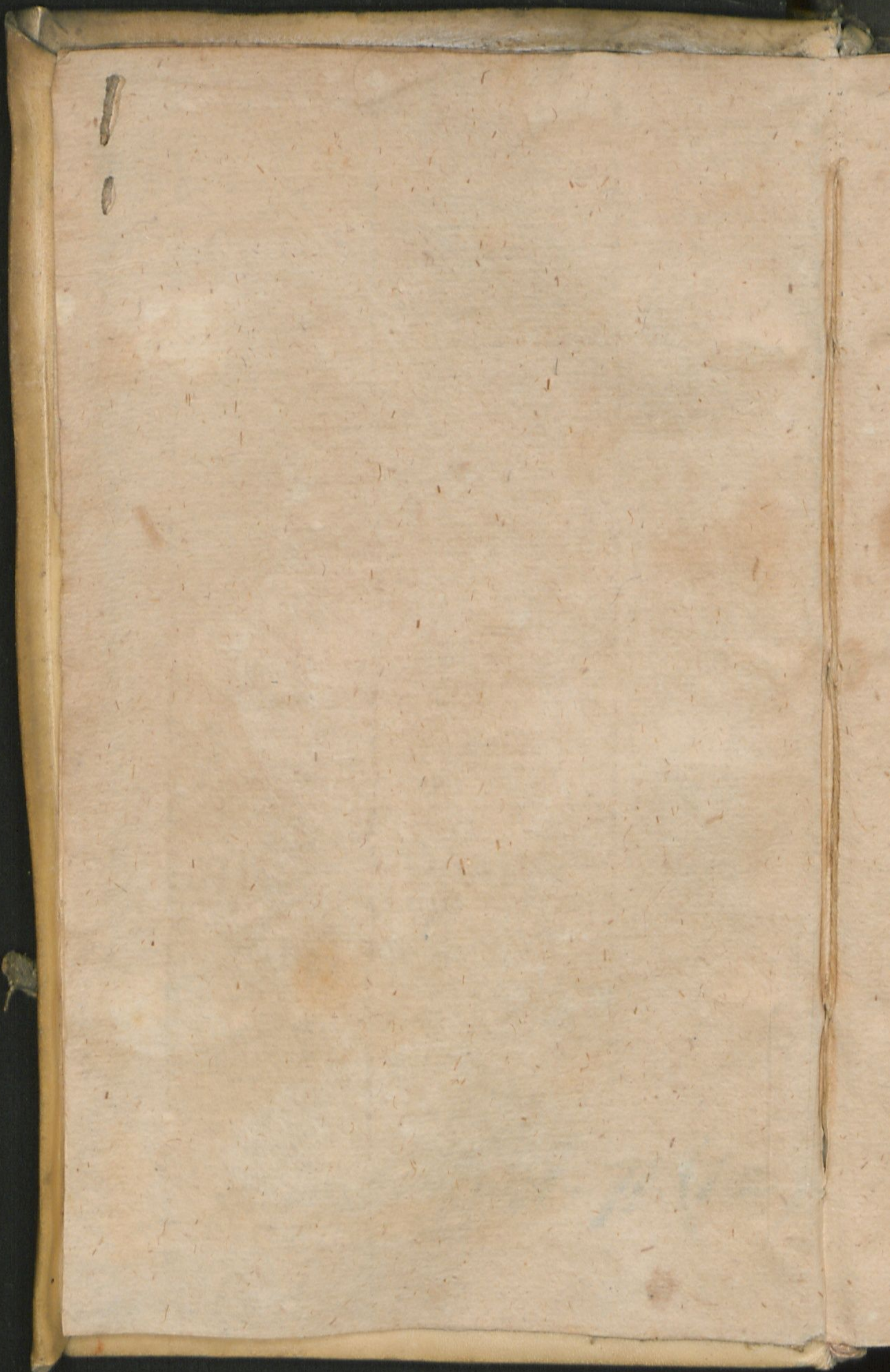

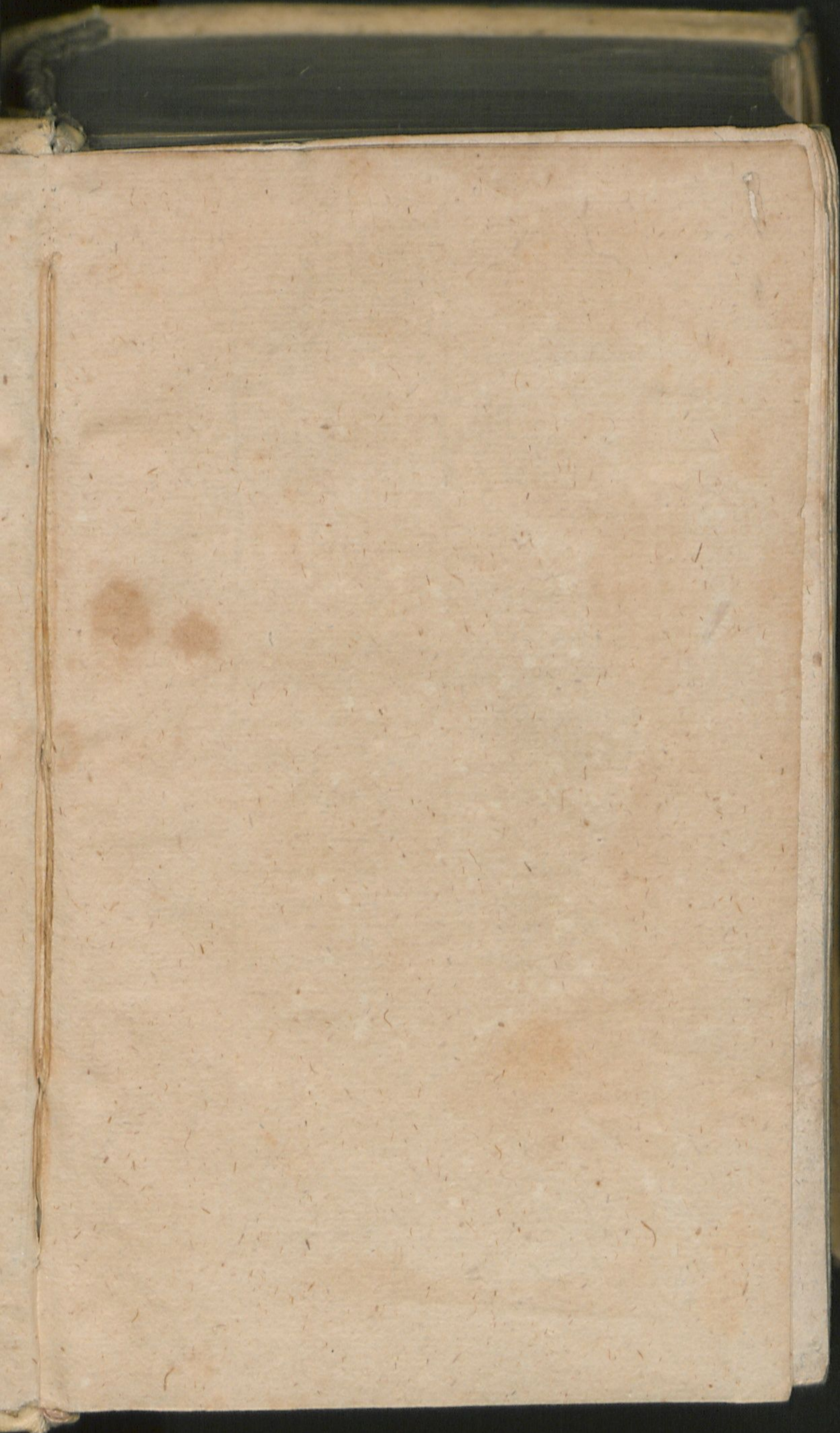
MO
CIPAS
PAZ
CIRA
YRI
CT.
R.
CRI
A

Vol. 71. (1.2.)

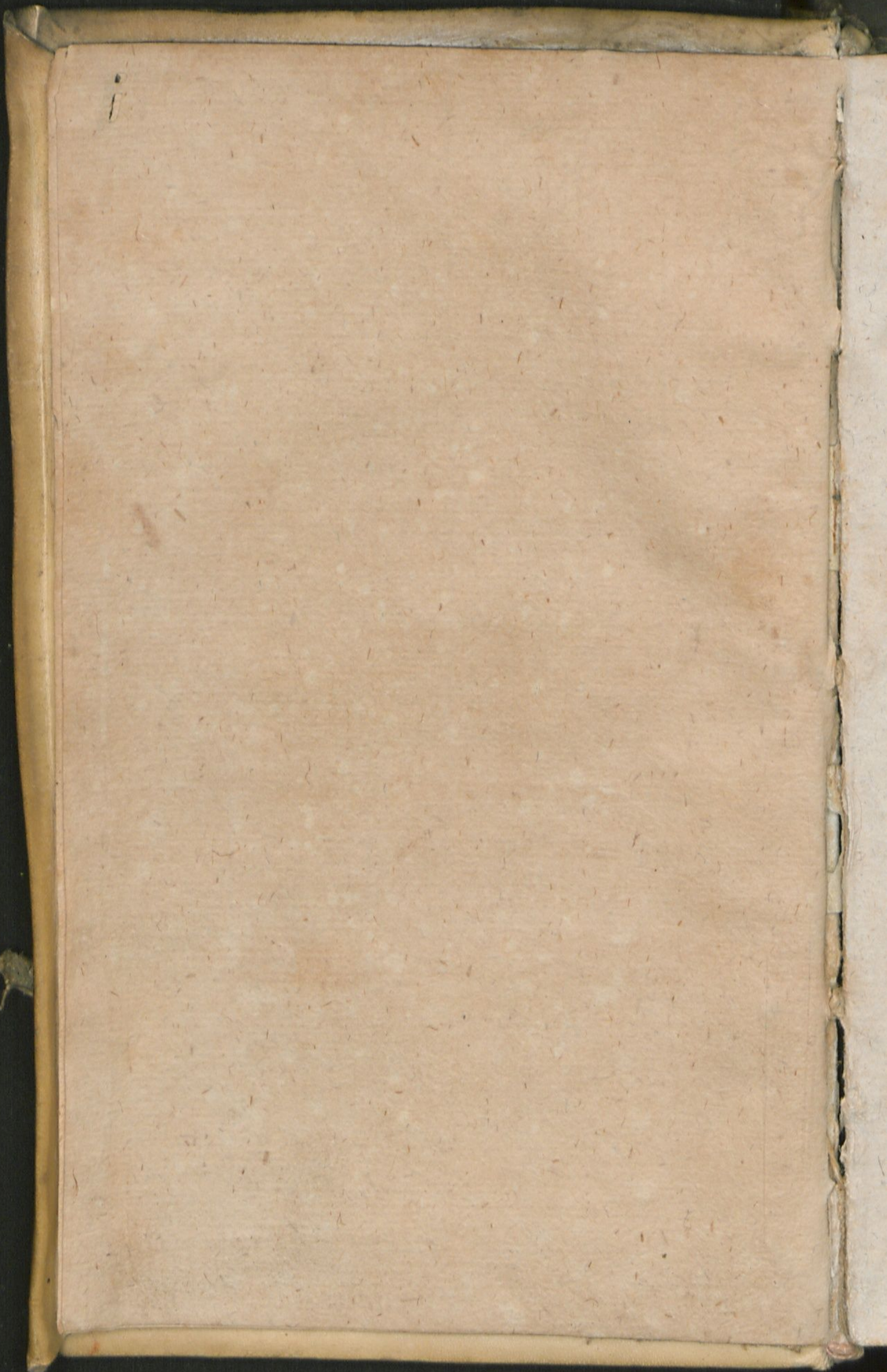

DE PRINCIPE,
DE MAIESTATE,
AC PRIVILEGIIS
EIVS: PROINDE ET DE
Lege Regia: Commentatio Iuridico-
Politica, & Historico Iuridica:
Capitibus duobus di-
stincta;

*IN QVORVM PRIMO DISSE-
ritur, an populus Romanus per Legem Regiam o-
mni sua potestate ac maiestate seipsum priuarit:
In secundo an Reges sint supra Leges: adeoque
an Princeps Lege Regia vel alia qua-
cunque, legibus solutus &
quibus.*

QVIBVS ACCESSERVNT NONNVLLE
de eadem materia Diatribæ: item Synopsis quædam
de Rep. seu Imperio, tum in genere tum in specie de
Imperio Romano, eiusq; præcipuis periodis
& mutationibus.

*Ad eminentissimum ac præcellentissimum huius ævi
I. C. D. Dionysium Antecessorem lectissimum,
fautorem & amicum.*

AUTORE

Ioan. Calu. I. D. Academiae Heidelberg. Profefs.

FRANCOFVRTI,

Typis Sigismundi Latomi, impensis Ioan. Theo-
baldi Schönvvetteri.

M. D. C.

DE MATESTAN

TE RELIQUIIS

ET ALIIS

LIBRIS

ET ALIIS

LIBRIS

ET ALIIS

LIBRIS

ET ALIIS

LIBRIS

ET ALIIS

LIBRIS

ET ALIIS

LIBRIS

ET ALIIS

LIBRIS

ET ALIIS

LIBRIS

ET ALIIS

KONFRID
UNIVERS
ZAMALLE

CLARISSIMO AC
PRAESTANTISSIMO

viro, Dn. Dionysio Gothofredo,

Jurifconsulto lectissimo ac ce-

leberrimo, fautori

& amico,

S. P.

*In nobilis & antiqua: Clarif-
sime ac celeberrime Dn. Go-
thofrede: sic ardua, vel satis
certe vexata, ut tute rectius
nosti, quæstio est de Lege Regia; Utrum sci-
licet populus Romanus per eam omni sua po-
testate, Imperio, ac Maiestate se ipsum priva-
rit: deinde & imprimis, utrum Princeps
per eandem, vel quam aliam, legem legibus
solutus fuerit, & quibus, & quatenus. U-
tramque iuridice nonnulli; alij politice ac
philosophice; quidam vel hoc, vel isto mo-
do, simul tamen & historice, pertractarunt.
Mihî singuli quidem isti, sed simul iuncti
tamen potius probantur modi: quippe ut sic
tanto commodius & quæstio ab hypotthesi
ad thesin traducatur, & res ipsa è principijs
sui cuiusque generis enucleatius percipiatur.*

A 2

Ad

EPISTOLA

Ad quam disquisitionem nonnihil studij, ut vides, contuli: ac simul interim aliud quasi agens precipuas quasdam de proposita materia leges inter se collatas explicui: tuam, in posterioris praesertim quaestionis enodatione, sententiam secutus. Neque enim illa seu Maiestatis, seu Principis, per legibus solutam concepta potestatem definitio sat Logica videtur. Atque ut caetera mittam, sane qui se legibus subiecit (quippe legis conscientiae, & rationis naturalis, impulsu, ac necessario veri pudoris, & honestatis, quin & utilitatis publicae, tuendae intuitu) is potestatem legibus solutam non obtinet; is, inquam, legibus solutus non est. At Maiestas seu Imperator legibus se subiecit, l. digna vox. C. de ll. cum similib. Et hoc merito quidem, ipsomet Imperatore teste, cum nihil tam proprium Imperij sit, quam legibus vivere, l. 3. C. de testam. Ergo potestatem legibus solutam non obtinet, &c. Deinde lex Imperij non legibus ipsis, sed solennibus legum, Imperatorem soluisse dicitur d. l. 3. Et hinc nimirum actus ab ipso Principe, vel coram Principe celebratus solennitates iuris non admodum desiderat; imo praesentia illius supplet omnium solen-

DEDICATORIA.

*solennitatum defectus, l. omnium, & ibi Dd.
C. de testam. Corras. 2. misc. ult.*

*Atqui nonne obstat l. Princeps, de legib.
ut plerisque videtur. Haud equidem ἀτόπως,
inquā, Cuiacius, antiquitatis solertissimus
indagator, ex epigraphe d. legis Princeps, so-
lutionem obiectionis istius depromit: nimi-
rum Principem d. lege caducariis tantum le-
gibus solutum reputans, ceteris nō item. At
Iustinianus, aiunt, ab omnibus Imperio Ro-
mano subiectis ciuibus iam dudum remo-
uit leges caducarias per l. unic. C. de cad. toll.
quod vero cunctis indultum est, id Principi
privilegij loco soli tributum asserere, ἀτόπων.
Remouit, aio, idque nec ignorat, neque negat
Cuiacius: sed longissimo post latam istam
legem Princeps, interuallo remouit; ac tan-
dem commune fecit, quod antea Principi pe-
culiare fuerat. Ergo legem Princeps, in Di-
gestis posuisse non decuit, ais. Imo vero nec
ipse Iustinianus, sed Tribonianus, vel Doro-
theus, & c. posuit. 2. Veruntamen ipse posue-
rit: quid tum? nonne & sexcētas pene alias
in Digestis posuit, quas in Institutis & Co-
dice; quin & crebras in Codice, quas iterum
iterumve in Nouellis retractauit. Certe si*

EPISTOLA

hodierna haec tempora & iura nostra spectemus (quae & spectare debemus: quid enim ad nos iam olim penitus abolita sanctiones?) Princeps seu Imperator Romanus legibus sese usq; adeo submitit, ut sine assensu Statuum Imperij, leges nec condere, nec conditas abolere sustineat: quandoquidem Statibus, seu Ordinibus Imperij uniuersis in unum collectis, iuxta Auream Bullam & sanctionem Imperij se submittere dignatur. Sed quid ego haec ad te? praecellentissime Dn. Gothofrede: nimirum ut intelligas, quanti faciam, vel potius quanto opere colam, egregias illas, quibus altissimus affatim te instruxit, dotes ac virtutes, insignem eruditionem, literatissimam pietatem, eximiam humilitatem & humanitatem, singularem erga piarum musarum cultores, bonosq; ac literatos viros, tum iuandos, tum exornandos, amorem ac promptitudinem: deinde quoque, ut intelligas, quanti non minus quam alij & ipse faciam accuratas illas tuas, & omnibus legitimum studium sectantibus utilissimas in totum Iuris Civilis Corpus notas: deniq; ut & his ipsis de causis meo loco aliquatenus erga te gratum me declarem cum praesertim

tuam

DEDICATORIA.

tuam potissimum in proposita, Num princeps legibus solutus sit, questione sententiam secutus sim. Mitto igitur ad te Clarissime Dn. Gothofrede, leuidentense hoc munusculum literarium, Amplissimo Nomini tuo dicatum; mea erga te obseruantia testimonium; atq; istud aequi boniq; ut consulas, ac me studiaque mea tibi commendata habeas, enixe oro. Iehoua sacrosancto Spiritus sui presidio te tuosque tueatur. Heidelbergæ è Museo meo.

Excell. T.

omni studio

Deditiss.

Iohan. Calvinus W.
Academ. Heidel.
Profess.

A 4

B.P.O.

Reipublica recte constituta (nempe inter Christianos) ea demum sola est, quæ ad Dei gloriam, & communem populi salutem, iuxta rationis rectæ prudentiam, & vniuersalem iustitiam, legi conscientię à Deo ipso cordibus hominum insculptæ, ac in Decalogo renouatæ, conformatam, à bono Principe constituta est.

Iustitia vniuersalis, est habitus voluntatis: At iustitia legis conscientię non est habitus voluntatis: sed efficax facultas conscientię, iuxta agnoscentis ac præcipientis: à qua habitus iste, prudentia comite, pendet ac regitur.

Majestas Princeps generatim acceptus, est penes quem solum in Republica, summa rerum potestas est; quam Maiestatem nuncupamus. *Dn. Vult. in comment. Instit. ad §. sed & quod. 7. num. 1. de iure nat. gent. & i. Iurispr. R. 12. tit. 20. 23.*

Maiestas enim Deo, deinde principibus, imperatoribus, ac regibus competit, *Donell. 19. comment. Iur. tit. 1. cap. 3. §. 2. in princip. Vult. in d. commentar. ad §. publica autem, 3. num. 4. 6. 7. de publ. ind.*

Maiestas Principi competens, est suprema & perpetua in quavis Republica potestas, nullis vllius alterius Reipublicæ propriis legibus aut imperiis subiecta.

Princeps autē & Maiestas sæpius pro eodem sunt, nempe modo pro suprema supremi in Republ. regiminis potestate: modo pro persona potestate tali prædita; præsertim in Monarchia; quadantenus etiam in Aristocratia & Democratia, vbi Princeps numero multiplex, sed τὸ λόγῳ seu ratione non nisi vnus ac simplex. *Dn. Vult. d. c. 12. num. final.*

Atq; hic Princeps generatim acceptus est: quippe seu

seu bonus ac verus, seu malus. Sed in politicis princeps seu Monarcha tyranno opponitur: ideoque non nisi verus, bonus, ac pius intelligitur.

Princeps verus ac bonus (Reipub. recte constitutæ analogice correspondens) est qui ad Dei gloriam, & communem populi salutem, iuxta rationis rectæ prudentiam, & vniuersalem iustitiam, legi conscientia consentaneam, Reipub. moderatur, ac maiestate sua defungitur.

Proinde Maiestas veri ac boni principis, est supremacia ac perpetua, nullisq; vllius alterius Reipub. propriis legibus aut imperiis subiecta potestas, qua is omnia prudenter ac iuste, i. e. secundum rationem rectam, iustitiam, & legem conscientia, in Reipub. regit ac moderatur. In vero pioque Principe Dei gloriam, & communem populi salutem, omnino præsuppono inter Christianos. His præmissis ad rem ipsam accedamus.

Princeps legibus solutus est: & quod Principi placuit, legis vigorem habet: nempe per l. Regiam, qua Populus Romanus omne suum ius, omneq; imperium ac potestatem Principi & in principem contulit: ait *Vlpianus in l. Princeps. 31. de legib. & in l. 1. in princ. de constit. princ. atq; ex Vlpiano Tribonianus in §. sed & quod principi. 6. in princ. instit. de iur. nat. gent. & in l. 1. §. 7. C. de veter. iur. enucl. item in constit. de conceptio. Digestor. §. 7. adde l. 3. C. de testamentis, l. 14. fin. de munumissio. l. unic. circ. fin. C. de caduc. toll. l. 23. de legat. 3.*

Verum enim vero dubitatur in hac quæstione, ac certe non sine ratione, 1. de facto, 2. de iure & æquitate facti, ac ipsius legis Regiæ. De facto quidem: An & quando, à quibus, quo modo, quo sensu, fine, & effectu, Lex illa Regia sit lata, item promulgata, itemque usu recepta & constab. lita. De iure autem & æquitate facti, h. e. ipsius legis Regiæ: An, si lata,

A 2

promul-

promulgata, vsuque firmata fuerit, prudenter etiam iusteq; & recte lata, promulgata, vsuque firmata; & ita populus Rom. omni sua potestate ac Maiestate omnino priuatus, Princeps autem solus ea ornatus, ac reuera, simpliciter, & indistincte legibus solutus fuerit; & quibus, quando, quomodo, & quatenus: adeoque in thesi, An in laudata veraq; h. e. prudenter ac recte constituta Repub. princeps legibus (præsertim scriptis ac ciuilib.) solutus Quin etiam, An aliqua sit vltima Principis seu Maiestatis mere absoluta, legibusque soluta potestas, in Repub. prudenter & accurate pieque constituta. De quibus singulis deinceps suo loco.

C A P. I.

An populus Romanus omne suum ius, Imperium ac potestatem, adeoque & Maiestatem, Lege Regia in Principem contulerit, & ita præsertim, vt singulis istis semetipsum priuaret.

IN Iurisprudencia Romana Leges Regiæ duplicis apparent generis: primi quidem illæ, quæ in Reipublicæ Politicæ Romanæ Statu latæ, in populari seu Democratico (Statu) rursus abrogatæ fuerunt. Secundi vero illa, quæ sola nãç èξοχόν LEX REGIA in Iure nuncupatur: qua populus Romanus omne suum ius, imperium ac potestatem, adeoque supremam imperii Maiestatem totam, principi & in Principem contulisse, ipsumque legibus soluisse, secundum paulo ante prolatas leges, perhibetur: rectene an secus, infra patebit.

Lex Regia καὶ ἐξοχὴν dicta, alio nomine lex Imperii (vt plerisque placet) ab Alexandro *in l. 3. C. de testam.* appellatur, eo quod de summo Augusti aut Vespasiani Imperio (vt vulgo creditur) lata fuerit: item LEX AVGVSTI à paulo Iurifconsulto *in fin. l. 14. de manumissio*: eo quod sub Augusto Imperatore vel lata, vel renouata: & AVGVSTVM PRIVILEGIVM, Cuiac. *Recitat. ad l. 5. col. 10. de iust. & in Recit. ad l. C. de testam. col. 18.* vbi Lex Imperii (ait) est ea, quæ primum Augusto detulit Imperium, eumque legibus soluit, teste Dione *libr. 53.* vnde & Augustum privilegium dicitur *l. vni. §. antepen. C. de caducis toll.* hæc ille (quanquam Augustum istud Principis privilegium *in d. l. vnic.* speciale magis videtur de solis caducariis legibus, de quibus & solis Vlpianus, Cuiatio teste, egit, cum principem legibus solutum pronuntiaret, de quo est *l. princeps. de legib.*

Dissent. præstantissimus Vult. *in comment. Instit. ad §. sed & quod principi. 7. nu. 5. de iur. natural. gent.* qui in modo d. Alexandri rescripto legem Imperii, item in d. l. 14. legem Augusti, non interpretatur legem Regiam in specie seu καὶ ἐξοχὴν dictam, vt alii, quæ de Imperio principis peculiariter lata sit: Sed potius legem regiam in genere, h. e. ius regium, ius Imperii seu principatus, quo ipsum Imperium constitutum est: ius quod imperium regium principi tribuit eo ipso quod princeps est, qui scil. nulla re distat à Rege, nisi nomine (regis enim nomen tandem perinuisum Romæ erat) vt ita lex Augusti, ac lex Imperii seu principis sit, non quæ peculiariter ac specialiter de Imperio principis lata fuerit, sed quæ Augusto, h. e. Imperatori, absolutum arbitrium ac voluntatem concedat ex generali Imperatoris aut regis natura & forma, h. e. eo ipso q̄ rex, vel princeps, vel Imperator est, supremo quippe imperio ac potestate præditus.

præditus, nullique, nisi DEO, subiectus: quod Imperium, inquam, & quam potestatem supremam princeps ex eo iure habet, quo princeps est, h. e. ex iure gentium, quod primitus communi omnium gentium consensu de persona, potestate, & officio principis aut Regis constitutum fuit. confer D. Vlt. d. n. s. c. 1. Jurisp. R. 12. num. 40. à quo plerique omnes dissentiant.

Ac vel hinc liquet, esse discrepantes Doctorum de hac quaestione sententias. Nonnulli enim ex eruditioribus Legem illam Regiam, quæ Cæsarum præsertim tempore lata, vel renouata dicitur, non dissimilem donationis Constantini Magni, quam is Sylvestro Pontifici fecisse perhibetur, existimant: hoc est, negant ullam vnquam Legem Regiam de principis Imperio peculiariter latam fuisse, sed constitutio tandem apud Romanos Imperatoris seu Principis Imperio, ex consequenti Legem Regiam, hoc est, ius principi, tanquam Regi, Imperium Regium tribuens, affirmant in Principem per se collatum censeferi debere ac debuisse: hoc ipsum v. ius regium initio communi plerarumque omnium gentium consensu introductum & usurpatum, adeoque & in libro populi Dei (vid. 1. Samuel. 10. v. 25.) descriptum fuisse: ut ita Romani illud ius, seu istam iuris regii legem, vel ab aliis gentibus; vel à populo DEI, mutuam ac repetitam acceperint, eamque non latam (vel certe non promulgatam) sed ad exemplum populi DEI, aut aliarum gentium usurpatam: cui eundem coniecturæ, incertitudo temporis suffragari videatur: cum hætenus ex historiis certo statui non potuerit, quo tempore lex ista Regia solenniter ac nominatim à Romanis lata fuerit. D. Vlt. d. num. 5. c. 2. Alii v. mox ab initio vrbis conditæ à Romulo, vel à successoribus eius, Legem istam latam: sed postea expulsis Regibus vna cum aliis legibus regis abro-

abrogatam, tandem autem sub Cæsaribus eam reuocatam existimant 3. idque rursus secundum nonnullos tempore Augusti, 4. secundum alios tempore Vespasiani, 5. secundum cæteros, tempore Augusti non reuocatam, sed primò latam, sub Vespasiano autem reuocatam. 6. Et hîc rursus alii à populo, alii ab ipsis Imperatoribus latam aut reuocatam: eo quod populus nullam legem regiam de principis Imperio ferre potuerit, 7. Alii denique legem Regiam eam fuisse autumant, quæ ad Iulij Cæsaris Dictaturam pertraheretur, quæ is, populo volente, à Senatu legibus extra ordinem solutus fuit, h. e. imperium illi summum extra ordinem datum, eatenus ac propterea, ut videlicet Rempublicam labascentem constitueret: qua deinde lege, quoque imperio sequentes etiam principes uti voluerunt.

Quam sententiam Dn. Bernh. Copius, Philosophus, historicus, ac Iurisconsultus præstantissimus tuebatur. In tanta opinionum varietate quid certi firmiter statuere possis, haud facile inuenias.

Si Vlpiano in l. 1. in princ. de constitutio. prin. ac Triboniano in §. sed & quod principi. 6. in princ. Instit. de iur. natural. gent. & in l. 1. §. 7. C. de veter. iur. enucl. item in constit. de conceptio. Digestor. §. 7. fidem habeamus, lex Regia, 1. de Principis Imperio lata fuit 2. idque sub Cæsaribus, quia de principis, hoc est, Cæsaris seu imperatoris, imperio lata: 3. & à populo quidem Romano, non ab Imperatoribus ipsis, lata, 4. quandoquidem populus Romanus per legem Regiam omne suum ius, omneque Imperium ac potestatem principi & in principem contulit, secundum modo dictas leges. Sed de his singulis nunc paulatim plenius dispiciamus.

Lex Regia (si originem omnino primam spectes) non Octauii Augusti tempore primo, sed mox ab initio urbis Romæ sub Regibus lata, verum postea
expulsis

expulsis Regibus, vna cum aliis legibus Regiis abrogata, l. 2. §. 2. 3. de orig. iur. tandem vero sub Augusto, cæterisque Imperatoribus (Vespasiano præcipue) rursus postliminio quasi reuocata (id est per vim ac fraudes extorta) idque sub alio quam Regiæ legis nomine vel prætextu; nec tamen ab illis omnibus, & in omnibus, sed à ferocioribus principibus magis vsurpata: Non Augusti, inquam, tempore primo; sed mox ab initio vrbe Romæ sub Regibus lata) vt diserte ostendunt verba Iustiniani d. l. 1. §. 7. C. de veter. iur. enuc. & d. constit. de concept. Digestor. §. 7. Vtrobique enim dicitur, Antiqua lege, quæ Regia (non nuncupatur, sed) nuncupabatur, scilicet antiquitus omne ius, omnisque potestas populi Romani in Imperatoriam translata sunt potestatem. Lex Regia, lex antiqua, vna cum ipsa vrbe nata, ait lib. Histor. 34. Liuius: quia Romæ, vt & in omnibus aliis gentibus antiquis, primum præfuit Regalis potestas. Origo quippe Regni antiquior est, quam vel Dominationis vniuersi populi, vel Dominationis optimatum, Cuiac. in Recitat. solemnibus a d. l. s. colum. 9. de iust. & iur. Deinde idem quoque ostendit ipsa vox, REGIA LEX: Historiæ namque fide digniores asseuerant nomen Regis & Regiæ legis ac potestatis, Populo Romano post Reges exactos perinuisum semper fuisse, adeo quidem, vt nullus vnquam deinceps Magistratus Romanus, nisi extremo vitæ periculo, Regiam istam Legem rogare, Regiamve potestatem affectare, ausus fuerit; vt ex Liuiio, Cicerone, & aliis, passim apparet. Vnde & Iulius Cæsar, cum potestatem Regiam affectare ex coniecturis tantum nonnullis deprehenderetur, plerisque omnibus Romæ propterea inuisus fuit redditus, ac multis tandem vulneribus confectus ac trucidatus. Itaque Iulij Cæsaris & Augusti tempore nomen Regis ac Regiæ Legis & potestatis

statis comprimis vehementer exosum fuisse constat.

Vt ita minime omnium verisimile sit, populum Romanum isto tempore ullam talem Legem Regiam ultro ac sponte, manifeste, solenniter ac diserte (vt fieri equidem oportuit, si lex ista tam serio quondam abrogata, & postea semper execrabilis habita, vim ullam habere debuit) vel tulisse, vel renouasse; atque ita sese omni Imperio, iure, ac potestate (quippe his omnibus ac singulis in Imperatorem penitus collatis) tam imprudenter dispoluisse. Imo vero non tam Populus Romanus istis temporibus Principem seu Imperatorem eligebat, eiq; imperium tradebat, quam perpetuis bellis (vt historiae satis testatum faciunt) debilitatus & fractus, variisq; technis ac fraudibus circumuentus, pati equidem inuitus cogebatur, vt modo Senatus, modo exercitus militaris, modo plebs tumultuans, Imperatorem eligeret, eique imperium traderet. Ita Vespasianum (cui tamen supremum legibusque solutum Imperium illa ipsa lege Regia primum omnium concessum à multis perhibetur) ab exercitu Mœsiaco electum, ex Suetonii Vespasiano c. 6. constat: Alexandrum autem Seuerum (cui Vlpianus, legem Regiam imprimis crepans, à consiliis fuit) non à populo, sed à senatu electum, ac populo pro Imperatore persuasum, ex Lampridio satis liquet. 4. Quin etiam Imperatores ipsimet istis temporibus (velut de Augusto notum) aut successione, aut nescio quo alio colore imperium inuadebant: quod postea non populus Romanus, sed vel Senatus, vel exercitus, vel quidam in plebe tumultuantes, quasi confirmarunt (tantum abest, vt populus Romanus ultro ac sponte, solenniter ac diserte, Legem Regiam sanciuerit, sibi que suum ius, imperium ac maiestatem, à conciuibus suis adimi, æquo animo tulerit.)
Atque

Atq; ita nimirum populare imperium cum Cæsareo & tanquam Regali quodam misceri cœpit, sicut ex Suetonio, Spartiano, Lampridio, aliisque historicis, qui de Vitis Cæsarum scripserunt, perspicue apparet.

Quare lex ista, quam Vlpianus ac Tribonianus sub Cæsaribus latam perhibent, ac Regiam appellant (quod Historiæ pleræque omnes penitus ignorare videntur) à populo Romano (si tamen is eam tulit) citra controuersiam non Lex Regia, sed Lex Imperii, lex Augusti, vel quo alio nomine appellata fuit, Regia tamen ab aliis dicta, quia priscam legem Regiam imitata, vel ex eadem transcripta.) Nam vna cum Regibus exactis, nomina quoque tum Regum ipsorum, tum legum Regiarum, Romanis vehementer exosa, ideoque semel ac perpetuo non sine magna execratione è Republica profligata fuerunt; vt ex Liuiio, Suetonio, Cicerone, & aliis passim apparet. Vnde & Monarchæ Romani ne utquam Reges, sed principes, Cæsares, Augusti, Imperatores, dici voluerunt. Vnde Suetonius crimina Caligulæ notans: *parum absuit, ait, quin principatus speciem (formam) in Regum conuerteret, capitique diadema circumponeret.*

De tempore, quo sub Cæsaribus Regia illa priscorum Regum lex reuocata fuerit, si quaeratur; Octavius Augustus Iulii Cæsaris, patris adoptiui, Monarchiam seu Dictaturā (id est, Tyrannidem) perpetuā affectans, legem Regiam (vt plerique arbitrantur) primus ex Imperatoribus callide à Senatu extorsit, primus in vsum reuocauit, primus vsurpare cœpit; idque anno Imperii sui à victo Antonio collega, septimo vel octauo, vt nonnulli ex Dionis Cassij, libro 51. & 53. exinde colligunt, quod is (Augustus) eo anno legibus solutus fuisse perhibetur. Atq; ita sub Octauiio Augusto lex ista primum reuocata: sed tandem

dem post multa temporum interualla sub Vespasiano Imperatore denuo repetita & renouata fuit: id quod ex vetusto quodam eius rei monumento (cuius verba æneæ tabulæ incisa) quod hodierno adhuc die Romæ in Capitolio perspicitur, plerique probant: de quo & Baro *ad l. Princeps. de ll. obiter* aliquid attingit. Sed hæctenus An, & quando, & à quibus Lex Regia dicatur lata & renouata. Nunc porro an legitimo sine ac modo rituque decente, lata, impetrata & acceptata: itē quo sensu lata; eone, vt Populus Romanus ea lege, à semetipso omni iure, Imperio, potestate ac Maestate sua priuatus: Princeps vero solus iis vniuersis & singulis ornatus, ac legibus omnimodo solutus esset? imo & in thesi, an verus princeps vlla quacunque lege, vlloue modo simpliciter, absolute & indistincte legibus solui possit.

Quæ singula vt enucleatius percipiantur, res tota paulo altius ex historiis repetenda fuerit; è quibus satis patebit, quod Augusti ac cæterorum Principum in ista lege ferenda vel acceptanda, causa finalis & impulsua fuerit, non publica populi ac Reipublicæ prosperitas, sed priuata fœlicitas & authoritas, omnique lege soluta dominandi libido ac voluptas.

Proinde tametsi Vlpianus & ex eo Tribonianus supra dictis locis principem aiunt legibus solutum per LEGEM REGIAM, qua populus Romanus omne suum ius, omneque Imperium ac Maestatem principi & in principem contulerit; historiae tamen fide digniores istam legis Regiæ lationem vel penitus ignorant, vel non aperte ac solenniter vniuersoque populo rite congregato & interrogato, vnanimiter consentientē (vt omnino oportuit) factam indicant. Tacitus sane *Annalium suorum lib. 1. c. 10. & alibi*, Dion *lib. 53.* Suetonius *in Augusto cap. 8.*

B

9, 10

§. 10. 11. 12. ac praesertim 26. in princ. 28. in princ. 47. in princ. idem Suetonius in Tiberio passim, ac praesertim ca. 30. aliiq; non pauci historici, si quis recte attendat, rem paulo secus de ista Imperii ac Maiestatis in principem translatione legumque solutione videntur enarrare: nempe populum Romanum non ipsummet ultro ac sponte, multo minus vnanimiter, aperte ac solenniter, tantam Imperatoribus concessisse potestatem: sed hanc eos ad se partim donis & largitionibus, partim dolis & fraudibus, simulationibus ac dissimulationibus assiduis, partim vi & armis, variisque blandimentis, technis ac persuasionibus, callide ac versute ad se transtulisse: ac sensim non populi solum, sed & consulis, & censoris, & pontificis maximi, & Tribuni, & praetoris dignitatem, ac iuris dicendi functionem, omniumque tandem Magistratuum munera sibi assumpsisse. At certe si lex totius populi rite ac solenniter congregati, & interrogati, vnanimiter consentientis, conventio quadam & pactio erat, sicut omnino erat: ac proinde in iis, quae vi & coacto per dolos ac technas, simulationes ac dissimulationes versutas exprimuntur, consensus omnino nullus est: Regia illa lex vera utique & sancta lex neutiquam fuerit: cum populus Romanus reuera, non tam per illam concesserit vnanimi consensu & conventionione potentiam suam Principi, quam hac sese sub excogitato istius Regiae legis praetextu callide spoliari magno suo dolore passus sit: aut certe si ipsemet concessit, non omnimodam equidem indefinite & indistincte concesserit; praesertim cum paulo ante Iulium Caesarem insolitam in Republica, & quasi Regiam seu Imperatoriam potestatem paulatim affectantem tot vulneribus misere confecerit & mactarit: vide *Connan. 1. comment. 16. & historiam illius seculi, adde l. 1. ff. ad l. Iul. Maest.* vbi **Maiestas non principi, sed populo Romano tribuitur.**

tur, ideoque Maiestatis crimen aduersus populum Romanum committi dicitur; & hostes populi Romani, non Imperatoris nominantur: idque ab ipso Vlpiano, legem Regiam alias crepante.

Sed de Octauio Augusto; quoniam sub eo primum omnium populus Romanus legem Regiam tulisse, & in eum, legibus omnino solutum, omnem suam potestatem ac Maiestatem, non tantum communicatiue, sed & priuatiue, transtulisse perhibetur; præcipue ac seorsim dispiciamus. Is ergo Iulium Cæsarem, adoptiuum patrem, Regiam seu Imperatoriam in Republic. potestatem & imperium affectantem æmulari, mortem eius, ea ipsa de causa trucidati, serio vlcisci, ac testamentum eius exequi, quantumuis admodum adolescens, percupide studebat. Iulius enim Cæsar, cum liberis careret, (Octauium ex sorore sua Iulia nepotem, adoptauerat, eumque in testamento nominis, fortunarum, & imperii sui, heredem instituerat. Vnde & Octauius ea re intellecta, confestim nomen Cæsaris assumpsit, hereditatem adiit, & imperium affectauit. Quod vt obtineret, omnes suos & Iulii Cæsaris inimicos, imo omnes, qui conatibus ipsius obsistere possent, terra marique (vt historiae passim testantur) afflixit, atque è medio sustulit: adeo quidem, vt nec Senatoribus, nec conuilibus Romanis, imo nec suis in consulatu collegis, M. Antonio, & M. Lepido, pepercerit, sed vtrumque non minus quam Sextum Pompeium, & alios, crudeliter oppresserit. Hinc Suetonius in Augusto c. 10. 11. & alibi. *In bello Mutinensi Augustus, prætor exercitus præfectus, duos consules Romanos, Hircaium ac Pansaam (vt magna, eaque verisimilis, suspicio erat) de medio sustulit, illum quidem ipsemet in tumultu pugna, hunc vero per medicum, qui Venenum vulnere accepto iniecerat; Et ita imperio potiretur Augustus.*

Idem Suetonius ibid. c. 26. & alibi: *Consulatum vige-
gesimo aetatis anno inuasit, admotis hostiliter ad vr-
berum legionibus, missisque nonnullis, qui ipsi (Augu-
sto) consulatum nomine exercitus deposcerent. Ex mis-
sis erat Cornelius Centurio, princeps legionis, qui cun-
ctante Senatu, reiecto cum indignatione Sagulo, osten-
dens gladij capulum non dubitavit in curia dicere: Hic
faciet, si vos non feceritis. Idem c. 34. & alibi: Leges
quasdam retractavit, ac senatum reformavit, sed nihil
horum absq; tumultu, & sine contradicentibus, nem-
pe ut potius ac dolo, quam unanimitate & spontaneo Se-
natus ac populi Romani assensu, hoc est, coacto, dolis
ac minis elicitis, & donis ac pollicitationibus emendi-
cato assensu. Idem Suetonius c. 35. & alibi: ut facilius
obtineret (Augustus) in Senatu, quod vellet, Senato-
res quosdam arbitrati suo exautoravit: reliquos reti-
nuit: & cum de graviore negotio consultandum esset,
sententias non ordine ac pristino more, sed prout libuis-
set, interrogavit. Et c. 26. 27. 37. & alibi: Augustus ho-
stibus suis, deletis, ac potētissimis quibusq; civibus oppres-
sis, proscriptis, in militia desideratis, ut nemo iam esset,
qui obisteret, plerosq; e Senatu & populo largitionibus ac
blanditijs varijs corrupit, & paulatim insurgere coepit,
omniaq; senatus, legum, & magistratuum mūnia, ho-
nores ac dignitates callide ad se pertraxit: adeoq; omnes
 tandem magistratus vel ipse tenuit, vel alias sibi sube-
git, nonoq; sibi morigeros excogitavit, ut ita tādē solus
supremi magistratus, hoc est, maiestatis iure dominari
posset. Et d. c. 27. fin. Tribunitiam potestatem perpetuam
sibi sumpsit: imo & morum ac legum regimen itidem
perpetuum: quin & ius Censoris, cū censoris tamen mu-
nus haud suscepisset. Vnde & leges quasdam retracta-
vit, quasdam ex integro sanxit, tumultuantibus tamen a-
liquando & recusantibus plerisq;: quin & senatum re-
formavit, ac senatores ipsi minus gratos, e Senatu inui-
tos removit, d. c. 34. 35. & alibi. Item c. 47. provincias
potentia*

potentiores quasi difficilius gubernari possent, ipse solus regēdas suscepit: infirmiores, quasi scilicet pacatiores & obsequentiores essent, Senatui attribuit, ac proconsulibus sortito pmisit, interim tamē ipse quoque sapius eas adijt, sibiq; conciliauit: Et ita sub hac specie ac prætextu Senatū populūq; Roman. prorsus inermem, imbellem, & imbecillum reddidit, militesq; arma, & armamentaria, quin & ararium publicum, ad se solum transtulit, atq; adeo cōsequenter supremum ēt, quantū in ipso fuit, Reipub. totius imperium sibi arrogauit: Quod postea, quantūuis serio monitus, populo Romano restituere noluit. Cum tamē sapius sibi obiici inuitus audiret, quod Imperium à populo Roman. dolose ac violenter alienatum & ablatum contra leges detineret, ac non restitueret (Vide Dion. & alios, itemq; Sueton. c. 78.) bis de restituenda Reipub. callide deliberauit, ac tandem publice in Senatu oratione ea de re habita se Imperium, quod hactenus tenuisset, depositurum, ac populo Romano redditurum, fraudulentè simulauit: sed interim corruptis Senatorib. plerisq; & oratione callida disertaq; fascinatis, nonnullis quoque iram & Tyrannidē eius metuentibus, rem ibi statim eo perduxit, ut senatores imperium ei relinquerent ac prorogarent: Senatores, inquā, ab eo corrupti ac decepti, non totus populus, Vt tamen Regiē potestatis, ac Monarchiē suspicionem longius à se remoueret, negabat se omnes prouincias regendas suscepturū, aut quas suscepisset, perpetuo retenturum. Itaq; non omnes equidem, veruntamen potentissimas quasq; ut paulo antedictum, sibi eligebat (reliquas interim sibi quoque magis quam Senatui conciliatas habebat) & imperium in eas decennale duntaxat suscipiebat, postea binis rursus vicibus, distinctis quidem, sed continuis, quinquēnale, ac tandem similiter binis iterū distinctis vicibus decennale: ut ita nomine quidem non esset vel Rex vel dictator ppetuus (q̄ omnes in Iulio Cesare prorsus detestatos fuisse nouerat) & tamen supremum Im-

22 TRACTATUS

perium ac Dictaturam primo cum Collegis M. Antonio, Marcoq; Lepido aliquandiu, deinde cū Antonio per 12. fere annos, ac tādē post Antoniū una cū sua Cleopatra ab ipso apud Actium nauali pralio deuictum, per annos 44. solus (quantum in ipso fuit) obtineret, Suetonio in vita eius c. 8. teste. Vnde & sequentes Imperatores, licet ppetuū nacti Imperiū, singulis tamē decēniis festū p Imperij renouatione ac progatione celebrarūt.

Atq; hinc satis (opinor) liquet, an Augustus Cæsar senatu populoq; Romano sponte & vnanimiter (sicut fieri oportuit) consentiente ac decernente tantam potestatem cōsecutus fuerit, an vero donis & dolis, vi & armis, minis ac pmissis, simulationib. ac dissimulationibus versutis? Cōsulatum primū vi & armis extorsit: tribunitiā potestatem perpetuā, itemq; legum ac morū regimen perpetuum, vt & ius censoris, ipsemet sibi sumpsit: cum leges pristinas retractaret, nouasq; sanciret, tumult^o exort^o: varios insuper alios diuersorū tēporum tumultus variasq; cōtra se cōiurationes, crebro sustinuit, & callide cōpressit, Suet. c. 19. libellos contra se famosos & in ipsa curia spargi, & ad statuā suā affigi, p̄cauere non potuit, Suet. c. 35. & 71.

Sed de his aliis Marcum quoq; Ciceronē, eumq; ad ipsum Octauium Augustum magno cum gemitu ac dolore scribentē, audiamus. Si p̄ tuas legiones (ait Cicerone ad Augustū) mihi licitū fuisset, qua nomini meo, populoq; Romano sunt inimicissima, venire in senatum, coramq; de Repub. disputare: fecissem; neq; tā libenter q̄ necessaria &c. Sed quoniam cohortib. armatis circūseptus senat^o, nihil aliud vere potest decernere, nisi timere; in Capitolio signa sunt, in vrbe milites vagantur, in campo castra ponūtur; & Italia tota legionib. ad libertatē nostrā cōscriptis, ad seruitutem adductis, equitatuq; exētrarū nationū detinetur; cedam tibi in presentia foro, curia & sanctissimis deorū immortalium templis, in quib. reuiuiscēte iam libertate, deinde rursus oppressa, senatus nihil consulitur, timet multa, assenti-

tur omnia: post et paulo temporibus, et a postulatis, cedam
 urbe, quae pro me conservata, ut esset libera, in servitute vi-
 dere non poteris; ceda viam; quae quanquam sollicita est, ta-
 men, si profutura est Reip. bona spes posteritatis me co-
 solatur, qua sublata non dubitanter occidam, atque ita ce-
 dam, ut fortuna, iudicio meo, non animus mihi defuis-
 se videatur &c. Nam per Deum immortalium fidem, perque
 fortunam populi Romani, quis tam expertus humanitatis, quae
 huius Urbis nomini ac sedibus, usque adeo est inimicus, ut i-
 sta aut dissimulare possit, aut non dolere? aut si nulla ra-
 tione publicis incommodis mederi queat: non morte pro-
 prium periculum vitet? nam ut ordiar ab initio, et perducam
 ad extremum, et novissima conferam primis; quae non po-
 sterior dies acerbior priore, et quam non insequens hora an-
 tecedente calamitosior populo Rom. illuxit? M. Anton.
 vir animi maximi (utinam et sapientis consilij fuisset)
 (Caesare fortissimo, sed parum feliciter a reipub. domina-
 tione semoto, concupierat magis regnum, quam liberam civitatem
 pati poterat, principatum, publicam dilapidabat pecuniam,
 avarum exhauriebat, minuebat vectigalia, donabat ci-
 vitates ex commentario, Dictaturam gerebat, leges impo-
 nebat, prohibebat Dictatorem creari legibus, senatus consultis
 ipse repugnabat in senatu, provincias omnes concupie-
 rat, cui sordebat Macedonia provincia, quam Victor sibi
 sumpserat Caesar, quod de hoc sperare, aut expectare nos o-
 portebat? extitisti tu vindex nostra libertatis, ut tunc
 quidem optimus: Sed utinam neque nostra nos opinio, neque tua
 fides fefellisset &c. Quae tibi non, antequam postulares, ma-
 iora quam velles, plura quam sperares, detulit Senatus? dedit
 fasces; ut cum autoritate defensor haberet, non ut imperio
 se adversum armaret: appellavit Imperat. hostium exer-
 citu pulso tribuens honorem, non, ut sua cade casus ille fu-
 giens exercitus te nominaret Imperatorem; &c. Cur aut
 ingratus crudeliter, aut immemor beneficii sui scelerate
 circumscribis Senatum? quo te misimus? a quibus revertere-
 ris? contra quos te armavimus? quibus arma cogitas in-

ferre? à quibus exercitum abducis? & aduersus quos ac-
 ciem struis? cur hostis relinquitur? cuius hostis loco po-
 nitur? cur castra medio itinere longius aduersariorum
 castris, & propius urbem mouentur? O me nunquam
 sapientem, & aliquando id, quod non erat, frustra exi-
 stimatum, quantum te popule Romane de me fefellit opi-
 nio. O meam calamitosam ac precipitem senectutem.
 O turpem exacta dementiq; etate caniciem. Ego patres
 conscriptos ad parricidium induxi, ego Remp. fefelli, ego i-
 pse senatū sibi manus afferre cōēi, cū te Iunoniam pue-
 rum & matris tue partum aureum esse dixi; at te fa-
 ta patria Paridem futurum p̄dicabāt, qui Vastares Vr-
 bem incendio, Italiā bello: qui castra in templis deorum
 immortalium, Senatū in castris habiturus esses. O mise-
 rā, & in breuitā celerem, & tā Variā in Rep. cōmuta-
 tionem, q̄nam tali futurus ingenio est, q̄ possit hac ita
 mandare literis, & facta, non ficta videantur. Quis
 erit tanta animi facultate, qui, quae Verissime memoria
 ppagata fuerint, non fabulae similia sit existimaturus.
 Cogita. n. Antonium hostem iudicatum, ab eo circumfessum
 consulem designatum, eundem Reipub. parentem, te
 profectum ad consulem liberandum, & hostem opprimē-
 dum, hostemq; à te fugatum, & consulem obsidione libe-
 ratū, deinde paulo post fugatū illum hostem accersitū,
 tanq̄ coharedem mortuæ Reipub. ad bona pop. Rom. ra-
 pienda: consulem des, rursus inclusum eo, ubi se nō mœ-
 nibus, sed fluminibus, & montib. tueretur. Hac quis co-
 nabitur exponere? q̄s credere aud. bit? liceat semel im-
 pune peccare, sit erranti medicina confessio, verū. n. di-
 cā: Utinā te poti⁹ Antoni dominū nō expulsemus, quā
 hunc reciperemus: non q̄ sit optanda seruitus: sed quia
 dignitate domini min⁹ turpis est fortuna serui, in duob.
 autē malis cū fugiendū maius sit, leuius est eligendū, ille
 ea tamen exorabat, q̄ volebat auferre: tu extorques: ille ad
 consul. prouinciā petebat: tu priuatus concupisti, ille ad
 malorum salutem iudicia cōstituebat, & leges ferebat:

tu ad

ad perniciem optimorum; ille à sanguine, & incendio servorum Capitolium tuebatur: tu cruore, & flamma cuncta delere vis. Si, qui dabat provincias Cassio & Brutis, & illis custodib. nominis nostri, regnabat, quid faciet qui vitam admittit? si qui ex Urbe eiciebat, Tyrannus erat: quem hunc vocemus, qui velocum, quidem reliquit exilio? Itaque, si quid ille maiorum nostrorum sepulchra reliqua sapient, si non una cum corpore sensus omnis uno atq; eodem consumptus est igni: quid illis interrogatibus, quid agat nunc populus Romanus, respondebit aliquis nostrum, qui proximus in illam aeternam domum discesserit? aut quem accipient de suis posteris nuncium illi veteres Africani, Maximi, Pauli, Scipiones? quid de sua patria audient, quam spoliis triumphisq; decorarant? an esse quendam annos 23. natum, cuius avus fuerit argentarius, ad stipulator pater, uterque vero precarium fecerit quastum: sed alter usq; ad senectutem, ut non negaret: alter à pueritia, ut non posset non confiteri eum agere, & opere Rempublicam, cui nulla virtus, nulla bello subacta, & ad imperium adiuncta provincia, nulla dignitas maiorum concilio esset opem potentium: sed forma per dedecus, pecuniam, & nomen nobile consceleratum impudicitia dedisset, veteres vulveribus & atate confectos Iulianos gladiatores egentes, reliquias Caesaris Iudi ad rudem compulisset: quibus ille septus omnia misceret, nulli parceret, sibi viveret, qui tanquam in dotalem matrimonio Rempublicam testamento legatam sibi obtineret. Audient duo Decij servire eos ciues, qui, ut hostibus imperarent, victoria se deuouerunt; audiet C. Marius impudico domino parere nos, qui ne militem quidem habere voluit, nisi pudicum; audiet Brutus eum populum, quem ipse primo post progenies eius, à regibus liberavit, pro turpi stupro datum in seruitutem. Quae quidem si nullo alio, me tamen internuncio, ad illos celeriter deferentur, nam si quis ista subterfugere non poterit, una cum istis, vitam

simul fugere decreui. Hæc Tullius. Sed de hac Augusti Cæsaris impudicitia & stupris Suetonius in vita eius, c. 68. prima ipsius iuuentæ (inquit) variorum dedecorum infamiam subit. Sextus Pomponius eum, ut effœminatum, insectatus est. Marcus Antonius eum adoptionem auunculi supro meritum: item Lucius Marci frater, quasi pudicitiam delibatam à Cæsare. Aulo etiam Hircio in Hispaniâ 300. millibus nummum substrauerit: solutusque sit crura subiure re nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret. Sed & populus quondam vniversus ludorum, die & accepit in contumeliam eius, & assensu maximo comprobauit versum in scena pronunciatum de Gallo matris Deum tympanizante: Videsne, & cœdus orbem digito temperat?

Et cap. 69. ait Suetonius: Adulteria eum exercuisse ne amici quidem negant: excusantes sane, ea non libidine, sed ratione commissa, nempe quo facilius consilia aduersariorum, per cuiusq; mulieres exquireret. M. Antonius festinatas Livia nuptias obiecit, & fœminam consularem è triclinio viri coram in cubiculum abductam, rursus in cœuium rubentibus auriculis, incomptiore capillo reductam: & dimissam Scriboniam, quia liberius doluisset nimiam potentiam pellicis: & conditiones quas per amicos, qui matres familias, & adulas etate virgines denudarent, atq; perspiccerent, tanquam Thoranio mangone vendente, &c. Hactenus Suetonius: qui & insignem illius tyrannidem, c. 13. 14. 15. 16. 17. 27. notat.

Sed vt hæc postrema mittã: Nonne satis, imo plus satis, è præcedentibus liquet, an senatu populoq; Roman. ac singulis eius ordinibus sponte & vnanimiter (sicut fieri oportuit) consentientibus ac decernentibus lex illa regia lata (si tamen lata) fuerit, qua suprema supremi imperii & maiestatis potestatem Augustus Cæsar consecutus, legibusque civilibus indistin-

æto

ste omnibus solutus sit? an vero donis ac dolis, vi & armis, minis ac promissis, simulationibus ac dissimulationibus versutis. Primum consulatum suum vi & armis extorsit: tribunitiam potestatem perpetuam, itemque legum ac morum regimen perpetuum, vt & ius censoris, ipsemet sibi sumpsit: cum leges pristinas retractaret, nouasque sauciret, tumultus exortus: varios insuper alios diuersorum temporum tumultus, variasque contra se coniurationes, crebro sustinuit, & callide compressit: de quo & Suetonius *capite decimonono*, libellos contra se famosos, & in ipsa curia spargi, & ad statuam suam affigi præcauere non potuit, *Sueton. cap. quinquagesimo quinto, septuagesimo primo.*

Sane si lex regia à Senatu Romano sub Augusto lata, vel reuocata fuit eo ipso tempore, vt nonnulli arbitrantur, quo Augustus magno cum exercitu (Dione, Cicerone, & aliis testibus) vrbi hostiliter immineret; non vniuersus populus, sed Senatus solus, & is vi atque armis, metu, terrore, ac minis coactus, eam tulit: & hoc ipsum tamen non eo sensu, vt populus Romanus sua sese Maiestate, omnique iure, imperio ac potestate priuaret (neque enim Senatus solus hoc potuit: quippe Maiestas non Senatus, sed populi erat) summam quidem in eum potestatem contulit Senatus, sed haud secus atque in Iulium quoque Cæsarem, cui & perpetuam dictaturam, hoc est, potestatem maximam, concessit, legibusque eum soluit, sed interim populus Romanus suam sibi Maiestatem retinuit, non autem Iulio Cæsari se penitus & indistincte submitit.

Itaque si populus Romanus omne ius, imperium, ac potestatem suam in Principem contulit, communicatiue seu cumulatiue, non omnino priuatiue contulit. Quod & Imperatores plerique mansuetio-

res

Senatus
Cetera
legibus
Soluit

res ipsimet agnouerunt (vt satis patet ex Suetonio *in vita Tiberij, cap. 30.*) dum senatui imperium magna ex parte permiserunt; vtcunque iam scripta esset lex regia; & Iustinianus legem regiam plane nouo modo interpretatur; cum tamen Iurisconsulti à Iustiniano citati non dicant, imperium populo lege regia ablatum, sed ob difficultatem conuocandi in vnum populi concessum principi; quippe eatenus fortasse communicatum, non vt solus absolute imperium omne haberet, sed vt solus tantum haberet, quantum omnis populus, adeoq; iura non minus condere posset solus, quam leges populus, vt colligit Baro *ad l. 1. ff. de constit. princip. Et ad l. 31. in fin. ff. de legib.* Iustinianus (ait Baro) ita accipit legem regiam, quasi soli principi facta esset deinceps potestas iura constituendi, eademque populo adempta esset. Sed Pomponii historiae magis congruit, ob difficultatem conuocandi populi (*l. 2. §. 9. de orig. iur. adde §. 5. Institut. de iur. natural. & quia Senatus non perinde omnes provincias solus probe gerere poterat, §. 11. d. l. 2.*) datam esse soli principi potestatem iuris constituendi, quae populum tamen legislatione non excluderet, quod patet ex *l. de quib. 32. de ll.* vt ita princeps iura conderet, populus leges. Pomponius sane *d. l. 2. de Orig. iur.* legem regiam ignorat, principisque potentiam & ius non ita extollit, vt alii. Constituto principe (ait *d. §. nouissime. 11. in fi.*) datum est ei ius, vt, quod constituisset, ratum esset: Ac §. seq. fin. principalis constitutio, id est, vt quod ipse princeps constituit, pro lege seruetur, &c.

Aliter ergo Senatus Roman. suam illam potestatis & imperii sui in principem translationem intellexit, aliter Caesares, aliter quoque & aliter etiam num Interpretes. Senatus sane post legem Regiam adhuc leges seu iura, vt ex historiis apparet, condebat, tam diu donec ei Caesares tandem id ius adimerent, *Donell. 1.*

comment, iur. civil. 8. quin etiam Cæsares orationibus per candidatos in Senatu recitatis (quarum multæ adhuc passim in iure obuiæ) Senatores crebro rogauerunt, vt ea quæ ipsi (Cæsares) volebant, Senatusconsulto firmarent: quippe conscientia sic vrgente fatebantur supremam Maiestatis potestatem esse penes populum Romanum, quem Senatus repræsentabat: vnde & Augustus Cæsar solenniter à senatu petiit, vt Liuia coniux lege Voconia solueretur, Tiberius vero, vt liberi sui legibus Annariis. Quin & hinc Augustus (*teste Sueton. cap. 53.*) DOMINI appellationem non admisit: forte quia reges iam perinuisi, quondam Reipubl. Domini esse voluerant. Et quoniam regum mentio facta, haud equidem tacendū illud est, quod populus Romanus quasi natura sua perpetuo, ac vel iam inde à primo politiæ suæ ortu, tam auidus imperii ac libertatis fuerit, vt sub regibus quoque primi seculi Urbis conditæ, prima, vera, & suprema legis condendæ potestas, adeoq; maiestas, magis populi quam regis extitisse, non immerito videri possit: aut sane limitata quædam & tyrannica maiestas Regis, populo non tam iubente aut cōsentiente, quam tacente; absoluta vero, prima, ac suprema populi, & legis fuisse.

Etenim sub Romulo populus legum sciscēdarum, magistratuum creandorum, & belli ac pacis constituendæ potestatem (quæ vera suprema ac solius absolute regnantis regis regalia sunt) habebat. De quibus omnibus Halicarnassæus, *Connan. 1. comment. 12. tit. 1. & cap. 16. num. 10.* Romulus ergo ac prisca reges, non soli, sed una cum populo leges ferebant; Imo populus ferme solus; vt apud hunc *suprema rerum omnium potestas fuerit, in regibus vero plus dignitatis & auctoritatis, quam iuris, potentia, aut dominationis.* Itaque Reges isti legibus ciuilibus soluti non erant. Hanc maiestatem populus deinde exactis regibus sub consulari quoque potestate retinuit; Sed vt prius Regum, ita nunc patrum

patrum, auctoritati quadantenus subiectam. Vnde hic iam non plebs, non Senatus, non equester ordo, sed uniuersus populus omnibus istis partibus (nullo ciuium genere, seu ordine, omisso) constans, legem ferre & reuocare poterat; Quae cum ita sint, Lex sane Regia, etiam antiqua ista (nec dum renouata sub Caesaribus) non tantum ponderie ac virium etiam antiquitus habuisse videtur, quantum Caesares, & eorum adulescentes praeferiebant, sibi quoque exinde arrogabant. Ac certe ex antiquo illo legis (ut putant) Regiae monumento etiamnum hodie Roma extante, de quo supra, satis superque apparet, Senatui populoque Romanum principi certa quadam, eaque eximia, priuilegia, maximamque potestatem, non autem omnne suum ius, imperium, potestatem, ac maiestatem suam contulisse, ac sese istis omnibus plane priuasse. Idem namque in eo (monumento) semper dicitur concedi Vespasiano, ac Diuo Augusto, quod & Iulio Caesari: Atqui Iulius Caesar, tanquam perpetuus Dictator, summam in Republ. potestatem habuit, legibusque solutus fuit; Senatu populoque imperium suum cum ipso quasi communicante: Supremam tamen supremi imperij Maiestatem non habuit, nec Dominus Reipublicae fuit, in quem populus omne imperium, ius, ac Maiestatem suam contulisset, & ita contulisset, ut sese istis omnibus priuasset. Si quos magistratum vel imperium, &c. petentes (ait monumentum) Senatui populoque Roman. princeps commendauerit; eorum extra ordinem ratio habeatur: Iam vero si Senatui populoque ex huius ipsius lege ac decreto tales commendat princeps, profecto Senatus populusque summam cum principe potestatem & auctoritatem quasi communicarat, non autem ea seipsum priuaret: Quibus legibus plebisve scitis (ait monumentum) Iulius Caesar & Augustus non tenebantur, ijs legibus plebisque scitis & Vespasianus solutus sit. Vnde

de Sario

de satis superque constat, principem à Senatu populo-
 que non simpliciter & indistincte omnibus legibus ci-
 uilibus solutum fuisse, imo vero certis quibusdam ad-
 strictum; Sic enim ibidem Monumentum: *Quæ ex
 quaque lege rogationeue Iulium Casarem & Augu-
 stum facere OPORTUIT, ea omnia Vespasiano
 facere liceat.* Et mox ibidem. Quæ ante hanc legem
 acta vel imperata à Vespasiano, iussu mandatuve e-
 ius à quoque sunt, ea perinde iusta rataque sint, ac si
 populi plebisve iussu acta essent. E quibus omni-
 bus satis patet, quod populus Romanus per legem
 Regiam, quam vocant, plus authoritatis ac digni-
 tatis Principi attribuerit, sibi vero plus potestatis,
 tametsi latentis, retinuerit: adeoque sua se Maiestate
 neutiquam priuarit: Sed veram potius & absolu-
 tam (licet quadantenus occultam) Maiestatem si-
 bi reseruarit, Principi autem vicariam (magis tamen
 conspicuam seu spectatam) concesserit: idque
 tanto magis patet, quia populus Augusto singulis
 decenniis aut quinquenniis imperium de nouo con-
 firmavit: ideoque supremi Dominus Imperii sem-
 per mansit: Secus enim Augusto Vicarium istud
 summum imperium de nouo reddere vel confirma-
 re non potuisset. Quod quis enim ipsemet non ha-
 bet, id in alterum conferre non potest. Deinde Se-
 natum populumque Maiestate sua neutiquam se ab-
 dicasse ex eo quoque patet, quod Neronem (*Suetonius in Nerone, capite 49.*) & alios peruersos Impera-
 tores iudicarunt hostes Reipublicæ, ac **MOR-
 MAIORVM** puniendos pronunciarunt & condē-
 mnarunt: quod mortuorum quoque principum, qui
 scelerate imperium gessissent, memoriā damnarunt,
 & ignominia notarunt: denique & ex eo, quod plerique
 Imperatores non iure hæreditario successerint, sed li-
 beris suffragiis populi ac Senatus; quandoque & mili-
 tum. Quapropter alio sensu ac fine ista imperii lex à
 Senatu

Senatu populoque Roman. lata fuit, quam Vlpianus ac Tribonianus explicarunt, & imperatoribus persuaserunt (licet nec hi affirmant, imperium populo lege regia ademptum esse) proinde historicis fide dignis hac in parte plus fidei adhibendum, quia partiales non sunt, quam imperatoribus superbis, maleve persuasis, & nonnullis eorum hac in parte, adulatoribus Iurisconsultis: quia partiales sunt, ut ita loquar: imo ipsi vna cum sua lege Regia sunt in quaestione, & quasi Iudex simul actus in propria causa. Sin autem eo sensu, quo Imperatores interpretati sunt, lata fuit, grauiissime & imprudentissime peccarunt Romani. Populus sane prudens, ac respublica prudenter constituta (vbiunque terrarum sit) nunquam indefinite ac indistincte, nunquam sine omni conditione ac lege, supremam principi maiestatem permittit. Hoc enim est tyrannidi apertissimam patefacere fenestram. Quod & diserte praestantissimus Connanus *1. comment. iur. civ. cop. 16. nu. 2. populus Roman. (ait)* *omni modo potestatis sua in principis translatione ita se nudavit ac debilitavit, ut Principes suos dunceps non modo Reges, quos oderat, sed crudelissimos tyrannos sit expertus: quod nunquam euenisset, si principem ipsdem legum vinculis, quibus vniuersam antea civitatem (hoc est, vniuersos ac singulos populi ordines, tam patres & senatores, quam alios) constrinxisset.*

C A P. II.

*An Princeps legibus solutus, ac praesertim
an iis simpliciter, omnimodo & indistincte solutus, &c.*

SEd haecenus, an populus Romanus omni iure, imperio, ac potestate sua per legem regiam sese priuarit, ac, si fecit, an prudenter fecerit: Nunc, ait

princeps Romanus eadem lege regia legibus solutus fuerit; & an prudenter recteque ac vere solutus & quibus, quomodo, & quatenus. Lex regia, an, & quando lata, vehementer dubitatur, sed an modo rituque legitimo lata, adhuc vehementius, ut supra dictum: quippe cum primi Cæsares vi, dolis, ac donis, minis, ac promissis, variisque technis & blandimentis, simulationibus ac dissimulationibus versutis, legem regiam (si lata vel reuocata fuit) callide extorserint, omniaque magistratum, senatus, ac legum munia, tantamque istam, qua pollebant, potestatem & imperium fraudulentè ad se pertraxerint: leges & alia pro suo arbitrio tulerint, retractarintve: item cum senatus potius solus, isque partim largitionibus corruptus, partim coactus, territus, ac circumuentus, quam vniversus populus rite congregatus & rogatus sponte atque vnanimiter consentiens (vide Cicer. ad Octavianum epist.) legem illam tulerit, ac reliqua ista principi concesserit: imo cum populus, & è senatoribus quandoque nonnulli, varios subinde contra primos Cæsares tumultus, variasque conspirationes excitauerint, libellosque famosos sparserint (de quibus singulis paulo ante) suum in plerisque Cæsarium conatibus & inuolutionibus dissensum satis testantes.

Vnde abunde constare potest, an lex illa regia, qua princeps simpliciter & indistinctè legibus solutus perhibetur, iusta, sanctaque & valida censi possit.

Legibus vero solutum esse, alii generalius, alii specialius interpretantur *in l. princeps, de legib.* Et aliud est legibus solutum esse; aliud, legibus omnibus simpliciter, omnimodo, & indistinctè solutum esse.

Certe legibus solutum esse, ac potestatem legibus solutam obtinere, idem significare videntur, præsertim in principe, nempe leges pro lubitu quaslibet aliis dare, nullas à quoquam accipere, nullius leges admittere, nullis vllius hominis, ac ne suis ipsius

C

quidem

De Regia

quidem legibus obstrictum esse: Leges Reip. omnes in potestate sua habere, eas pro lubitu mutare, obrogare, derogare, subrogare, abrogare, &c. Item ea, quæ iure facta non sunt (vt adoptionem non iure factam, l. 38. de adop.) confirmare: sic enim Cuiac. 15. obser. 30. in d. l. princeps. legibus solutum esse principem, interpretatur: sed hanc tamen interpretationem, secundum alios, non patiuntur ea, quæ in eadem lege (princeps) mox de Augusta subiiciuntur: quandoquidem legumlatio, vel mutatio, & similia, ad Augustam nullatenus pertinent. Secundum hos ergo solutum legibus esse in d. l. princeps, significat non teneri legibus vel iam latis, vel deinceps ferendis, Baro ad saepe d. l. princeps: vt ita aliud sit quærere, An princeps leges latis tollere, mutare, novas ferre, &c. possit: & aliud, An legibus latis & in vigore suo permanentibus viuere teneatur: Quæ istius legis propria quæstio istis videtur, conf. Dn. Vult. comment. Institut. ad §. 7. num. 4. 5. de iure nat. gen. Et hæctenus quid sit legibus solutum esse. Simpliciter & indistincte, in genere, omnimodo & absolute, legibus solutus dicitur. 1. qui nec legibus viuere, seu obedire tenetur. 2. nec ab vlllo mortalium, si contra legem vllam deliquerit, plecti potest. 3. cui liberum plane est, pro arbitrio suo leges, cum opus est, ferre, vel non ferre, abolere, mutare, corrigere, limitare, cum opus est; vel id non facere. 4. liberum item, interpretari eas indubio, & id, si fiat, pro lubitu, vel non interpretari. 5. denique legibus simpliciter solutus est, qui nec leges custodire, nec alios ad obseruantiam earum adigere, punire, aut præmiis afficere tenetur: sed hæc ipsa, & priora omnia & singula, pro beneplacito arbitrii sui, vel facit, vel omittit. Quæ quidem à legibus solutio periculosissima & perniciosissima est, ad Getas releganda. Tyrannidem sane maximam illa solutio, & lex Regia; Connano, & aliis testibus; in Rempublicam Romanam introduxit.

xit. Populus enim Romanus omnimoda, legibus
que soluta potestatis suæ in principes translatione
ita se nudauit ac debilitauit, vt principes suos de-
inceps non modo Reges, quos oderat, sed crudelissi-
mos tyrannos sit expertus: quod nunquam euenis-
set, si Principem iisdem legum vinculis, quibus vni-
uersam antea ciuitatem (hoc est. vniuersos ac singu-
los populi ordines, tam patres & senatores quã alios)
constrinxisset.

Romani ergo, si eo pacto, si eo sensu, quo Impe-
ratores interpretati ac persecuti sunt, legem regiam
tulerunt, ac principem nimirum in genere, simpli-
citer & indistincte legibus soluerunt, nempe non a-
liquis, sed omnibus: Grauiissime & impruden-
tissime peccarunt; quippe qui plus principi tribue-
rent, quam ipsimet antea habebant. Erant enim in
populari statu legibus subiecti, vniuersi ac singuli in
populo ordines. Principis potestas (ait Cuiacius in
*Recitatio. ad tit. Cod. de testamentis. columna decimsi-
nona vel decimo octaua.*) aliquanto maior esse, quam
populi fuerit. Populus enim suis legibus tenebatur,
princeps suis legibus non tenetur. Et in notis priori-
bus ad §. sed & quod. 6. verb. et & in eum. *Institut. de
iur. natural.* Nec vlllo alio (inquit) distat populus à
principe, quam quod populus suis legibus tenetur,
princeps legibus solutus est. Sed populus præterea,
vt suis, ita & principis legibus tenetur. Principem
igitur populus eum vice sua constituit, se quoque
principis legibus obligauit. Hec Cuiacius: qui tamen
eadem ista in d. tit. *Cod. de testament.* limitat, & in pri-
mis in *recitat. ad leg. 5. col. 9. de iust. & iur.* contrarium
sentit. Ac profecto neutiquam verisimile est, quod
populus Roman. principem in genere, simpliciter, &
indistincte legibus soluerit. Nec vero vnquam dicam
(inquit Cuiacius d. tit. *Cod. de testamen. colum. 5. lt. 17.*)
princeps. generaliter esse verum, quod ait L. princeps.

Multi laborant (ait idem Cuiacius *d. colum. 9.* quid sit
 populus ei & in eum (omne imperium ac potesta-
 tem lege Regia contulit) sed non possunt aliud ea
 verba significare, quam eum populum in vicem suam
 regem creasse, ut subiret vicem populi, ut pateretur &
 ageret, quæ populus. Nam ut populi, ita regni sunt o-
 nera quædam. Ita in *l. 1. ad Senatusc. Treb.* dicit, ex Se-
 natusc. Trebel. *ei & in eum actiones transire*, id est, a-
 ctiones actiuas & passiuas. Et in leg. receptum, de iu-
 risd. *ei & in eum ius dici posse*, qui se subiecit iurisdic-
 tioni alterius, id est, absolui eum posse, vel etiam da-
 mnari, vinci vel vincere iudicio. Ex hac interpretatio-
 ne, quæ necessaria est, sequi videtur, Principem suis
 teneri legibus perinde atq; suis etiam legibus popu-
 lus tenebatur: Itemq; populum teneri legibus Prin-
 cipis perinde ac suis. Et quod Seneca ait *2. Epistol.* da-
 tam esse principi potestatem populi, & in populum,
 quia scilicet potestas populi, & in populum fuit, ut ius
 hæredis & in hæredem est. Ac similiter potestas prin-
 cipis & in principem est. Non est igitur solutus legi-
 bus, quia non agit tantum, sed & patitur, ut & popu-
 lus, quandoque bonum & æquum est. Et certe
 dici potest, principem teneri suis legibus, nisi nomi-
 natim se exceperit in eis legibus, vel aliis postea pro-
 mulgatis. Et solutum esse Principem legibus anti-
 quis populi. Nam populus dum creauit regem, solis
 illum legibus, quæ tum exstabant, eximebat. Hæc
 Cuiacius: qui propterea à se ipso dissentire videtur,
 quoniam hic, nempe *d. col. 9.* veram animi sui men-
 tem, ac sententiam, alibi vero interpretatione men-
 tis Vlpiani ac Triboniani proponit. Connanus su-
 pra dicto capite 10. ait principem ipsummet sibi ma-
 iorem, quam antea populus habuit, potestatem usur-
 passe: siquidem populus sua ipsius lege constringe-
 batur, princeps non item. *Donellus 1. comment. sur. ci-
 uil. 8. §. 2. Principis (inquit) eadem potestas, qua populi,*
 post

postquam populus lege Regia, quæ de eius imperio lata est, ei & in eum omne imperium suum contulit.

Sed ut maxime Cuiacius, & alii, contrarium sentiant (dixeris) Triboniano tamen & Ulpiano teste, princeps legibus solutus fuit. Solutus forsitan (inquam) sed non absolute, simpliciter, in genere, & indistincte: id quod ex supra citato legis imperii monumento patet: Quibus legibus plebisve scitis (ait monumentum) Iulius Cæsar non tenebatur, iis legibus plebisq; scitis & Vespasianus solutus sit, &c. Unde satis superque constat, Principem à Senatu populoque non simpliciter & indistincte omnibus legibus civilibus solutum fuisse, imo vero certis quibusdam adstrictum: sic enim ibidem monumentum: quæ ex quaque lege rogationeve Iulium Cæsarem, & Augustum facere O P O R T V I T, ea omnia Vespasiano facere liceat. Pomponius certe *l. 2. de orig. iur.* istam Principis à legibus solutionem prorsus ignorat; & aliud innuere videtur: constituto principe (ait *in fin. §. novissime 11.*) datum est ei hoc ius, ut, quod constituerat, ratum esset: & *in fin. §. 12.* principalis constitutio (ait) id est, ut, quod ipse princeps constituit, pro lege feruetur. Sin autem simpliciter, absolute, in genere, & indistincte legibus solutus fuit Princeps à populo Romano: de facto quidem solutus fuit, non autem de iure: quippe de facto & concessione populi, vel potius Senatus, partim corrupti, ut supra dictum, partim decepti, partim coacti, ac perterrefacti: de facto, inquam, 1. Senatus imprudenter ac minus iuste, minusque Reipub. utiliter, soluentis. 2. Ipsius Principis imprudenter, imo contra iustitiam & conscientiam suam acceptantis & usurpantis id, quod veritate ac dolose extorserat. Veri enim, hoc est, boni ac iusti, Principes. rationem rectam, & virtutis ac iustitiæ naturalis, id est, legis conscientiæ, normam sequentes, ac bonum publicum, non autem priuatum, spectantes so-

lutionem istam neutiquam acceptarent vel vsurpa-
rent, l. 4. C. de legib. l. 23. de legat. 3. l. 3. C. de testament.
Paul. 4. sentent. 5. §. 3.

Proinde (vt modo dicta repetam) si legibus sim-
pliciter & indistincte solutus est princeps: quoad se-
natum soluentē solutus est; non reuera quoad ipsum
principem, eiusque personam, officium, rationem,
conscientiam, non quoad ius naturæ, gentium, aut
ciuile: attestante l. 3. C. de testamen. licet lex imperii
solennib. iuris imperatorem soluerit (ait) nil tamen
tam proprium imperii est, quam legibus viuere. Po-
pulus quippe Romanus, vel potius senatus solus, sol-
uit eum, misere persuasus ac circumuentus; popu-
lus, inquam, non Deus, non conscientia, non natu-
ra; non ratio naturalis, non ratio politica, non ius
societatis politicæ, non consuetudo seu mos maior-
um pristinus ac legitimus, non officium veri prin-
cipis. Olim totus populus in Republica Romana,
& aliis similibus, nullo hominum ordine, nullo ho-
mine (nisi plane extra ordinem) excepto, legibus
suberat: omnes cuiuscunque ordinis homines, si
grauius deliquissent, plectebantur: quod id postea
in monarchiis (Romana, & aliis) fieri desuevit, hoc
vitium est Reipub. male constitutæ, & in eo ipso ma-
le constitutæ, quod Monarchæ legibus soluti; ac per
omnia suo ipsorum arbitrio & placito permitti. Ro-
mani sane in lege regia (si principem simpliciter sol-
uerunt legibus) grauissime peccarunt, quod plus
scilicet principi tribuerunt, quam ipsimet antea ha-
bebant: Erant enim legibus subiecti vniuersi ac sin-
guli in populo ordines. Nec quidquam est, quod in
Monarchia tam obstet, quo minus principi citra
nullam hæsitationem primas præ reliquis Reipu-
blicæ rectæ formis deferamus, quam illud ipsum,
quod Monarcha legibus solutus esse, ac pro affectu,
& plenitudine potestatis pleraque statuere, & im-
perare

perare cupiat: non autem ex plenitudine rationis re-
 ctæ, virtutis, legum, iuris & æquitatis certæ atque
 expeditæ. In iurisprudencia sane tota verissimum
 & sanctissimum perpetuo esse debet: Ratio est ani-
 ma legis: Lex ciuilis est anima ciuitatis: salus po-
 puli suprema lex esto: quæ singula neutiquam sub-
 sistunt, si princeps suo solius nutu & arbitrio abso-
 luto omnia agat. Bonus princeps priuatæ suæ utili-
 tati omnino anteponit ea, quæ publice, & commu-
 niter profunt, §. antepenult. in fin. & ibi Gothofred.
 Cod. de caduc. tollen. & ibidem: Bonus princeps exi-
 stimat, & imperiale esse ducit, sic existimare: subdi-
 torū videlicet commodum ipsius principis esse pro-
 prium commodum. Quare non est ita simpliciter so-
 lutus legibus, vt arbitrium quoad leges plane absolu-
 tum habeat: secus enim non teneretur leges, quæ ne-
 cessariæ sunt, ferre: nec latas custodire, & interpretari,
 nec corrigere, cum opus est, aut mutare, vel abrogare:
 nec subditos ad obseruatiã earum adigere: nec son-
 tes punire, ac bene meritos præmiis afficere: nõ tene-
 retur, inquã: quãdoquidem omnia & singula ista pro
 beneplacito arbitrii sui, vel facere vel omittere posset.
 Longe melius 3. de legib. Cicer. magistratus recta &
 Scitia, & coniuncta cum legib. prescribere debet. Nam
 populo (ait) magistratus presunt, sed magistratib. leges.
 Sapienter 4. de rep. Plato, se interitum illi Reipub. para-
 tum videre, in quo non lex principi ac magistratui, sed
 princeps ac magistratus logi præisset: Salutem vero illi,
 ubi lex magistratibus, ipsi logi seruiantibus, dominare-
 tur. Lex omniū Regina est, mortalium & immortali-
 um, ait Pindarus. Quis principi princeps est? Lex, ait
 Plutarch. vide Corraf. 2. Misc. 25. Talia sane sunt ho-
 minum plerorumq; ingenia, vt, si pro suo arbitratu
 ac voluntate nuda viuere aut imperare eis liceret, in
 orbe nihil tutum, nihil sanctum esset. Non ergo pro
 voluntatis arbitrio, sed secundum leges, magistratus
 C ♦ ac prin-

F

ac Principes officio suo perfungi debent. 1. 2. *polit.* 2.
 Quia voluntas hominum est instabilis, incerta, &
 admodum periculosa actionum humanarum nor-
 ma, *Aristot.* 2. *polit.* 8. Lex autem certa & stabilis
 est vitæ humanæ, actionum, & iudiciorum, norma,
 & tanquam custos ac medicus; qui, ne mala orian-
 tur, impedit, quæ autem irrepsert, euellit. Leges
 præscribunt, quomodo iuxta vnâquamque virtu-
 tem in quolibet vitæ genere viuere, omnesq; actiones
 & facta hominum recte diiudicare debeamus, ne vs-
 quam à vero aberremus, 5. *Ethic.* Nic. c. 1. 2. Voluntas
 humana ab ingenio cuiusque dependet: Lex nequa-
 quam. Voluntas sæpe praua consilia molitur: Le-
 ges vero æqua, honesta, vtilia, semper spectant. Vo-
 luntas æstuat cupiditatibus: Leges vero eas coercent:
 (4. *polit.* 16. 1. *polit.* 12. Hinc Scelon interrogatus, quo pa-
 cto salua possit esse Respub. Si ciues quidem (ait) ma-
 gistratui obediant, magistratus autem legibus, *Stob.*
serm. 41. 3. Lex non facit vllum discrimen inter ami-
 cum & inimicum: nihil tribuit affectibus, 1. *polit.* 12.
 & 3. *polit.* 17. Voluntas autem nostra affectibus ple-
 runque indulget. Vbi autem affectus: ibi verum per-
 spici recte non poreft, *Salust.* in *coniur.* *Catil.* Elegan-
 ter Aristoteles 3. *polit.* 15. & 4. *polit.* 4. & alibi. vbi ho-
 mo merus imperat (non autem simul lex & recta
 ratio) ibi affectus & bellua imperat. Perfecta Respu-
 blica (inquit) sine legibus subsistere nequit: Imo
 vbi leges non imperant, ibi Respubl. vera omnino
 esse nequit. Et si enim magistratus quoque imperat,
 tamen secundum leges imperat, idque singulis, lex
 autem vniuersis. Qui sine legibus viuunt, à brutis
 non differunt. *Plat.* 4. *de leg.* b. & hinc recte Prin-
 ceps bonus Platoni in *polit.* c. 1. definitur, qui ex le-
 ge & more dominatur, apud quæ nulla res magis va-
 let, quam ius & æquitas, quam recta ratio, quam
 Reipubl. vtilitas, honor ac dignitas. Et quid ius, quid
 lex?

lex nisi iustitiæ & rationis rectæ præscriptum in agendis iis omnibus, quæ prudenter, recte & utiliter peragi debent. Itaque princeps verus, ut rationi rectæ ac prudentiæ, sic iustitiæ quoque ac proinde iuri & legibus se submittere debet haud grauate. Qui sine lege viuit, sine ratione ac sine ordine viuit: Ideoque principem simpliciter & indistincte legibus soluere, est eum ratione recta dispoliare, affectibus subiicere ac mancipare, ciues ac subditos omnes ex ipsius affectibus regendos curare: ad anarchiam & tyrannidem patentissimam ei fenestram aperire. Rectius igitur hodie Principes statim initio imperii sui populo iurant in leges Reipub. Ideoque tantum abest, ut legibus soluti sint, ut quam maxime obstringantur legibus Politicæ ex suo iureiurando, ait Cuiacius *in recit. ad tit. Cod. de testam. Col. 19. Et in recit. ad l. 5. col. 11. de iust. Et iur.* Hodie aut. Principes non sunt soluti legibus, quod est certissimum, quoniam iurant in leges patrias, in quas olim non iurabant. Ita Galli suas habent leges Salicas: Germani Auream Bullam, & cõstitutiones nonnullas: alii alias leges, non tantum ducibus & comitibus, sed Regibus quoque & imperatoribus, ut eas obseruent, præscriptas: & hoc adeo quidem, ut, si eas non obseruent, sed enormius aduersum ipsas peccent, de Regni quandoque & imperij sui throno deturbari possint. Sic enim Wenceslaurum Imperatorem ab imperio remouerunt Electores, *Volaterranus li. 23. Bapt. Egnat. Ioan. Cuspinian. in vitis Imperator.* & olim à Senatu Romano sæpe Imperatores sunt hostes iudicati, *Sueton. in Neron. Et a. ubi.*

Sed viri boni obiecteris etiam pro voluntate sua, quippe quæ bona & sincera est, agentes, magistratu, quem gerunt, recte perfungi possunt: ergo & absque legibus recte viuere atque imperare. Viri boni inquam etiam si non ideo bene agant, quia lex iubet, sed propter virtutem, quã colunt, & secundum quam

C 5

ipsis

7
Cuiacius
X

ipsis viuere constitutum est: tamen consultius est, legibus Imperium demandare, quam arbitrio cuiusuis, etiam boni. Optimus enim quisque affectibus subinde ducitur, Aristoteles. 3. *Polit.* 15. ideoque idē 5. *Ethic. Nic.* c. 6. rationem, ait, (seu legem: nam lex nil suadet quam id ipsum quod ratio suadet) non hominem, imperare volumus. Ergo & viri boni legibus constringendi, ut nimirum, si quando ex infirmitate, etiam ab optimis non aliena, perturbationum affectibus ducti fuerint, legibus eas ipsas comprimant. Quandoquidem tamen lex vniuersaliter loquitur, nec particularum actionum & circumstantiarum singularium casus omnes, exprimere ac persequi potest, 2. *Polit.* 8. 3. *Politicorum.* 12. propterea, si quando incidat quaestio de singulari facto, de quo nulla lex praecipit; hic magistratus arbitrio quidem suo uti potest, & pro prudentia sua decernere, 3. *Polit.* 15. sic tamen, ne hoc decretum aut rectae rationi & conscientiae, aut vllis legibus, latis, vlla ex parte repugnet: deinde nec priuata auctoritate, sed communibus consiliis prius communicatis, tale decretum statuendum est: nisi absque communi consilio id alicui forte permissum sit: *Vide* 3. *Polit.* 11.

Atqui dixeris licet inferiores magistratus secundum leges viuere ac iudicare debeant: supremus tamen, veluti Rex aut Princeps, supra leges esse videtur. Si quis Rex, inquit, aut quiuis magistratus supremus, ab humanis affectibus ac perturbationibus plane solutus esset, is absolute quoque legibus solutus esset, adeoque & legibus praeesse dici posset. Et hoc sensu Aristot. 3. *Polit.* 13. Regem ab omni lege immunem statuit, nempe Regem eum, qui ab omni affectu liber: qualis tamen Rex nusquam terrarum inuenitur, hodie praesertim, cum ingenia hominum semper in peius ruunt. Atque Rex humanis perturbationum affectibus obnoxius, legibus est a forma Imperii sui Regia legitime prodeuntibus omnino obnoxius & subiectus tenetur. Absolute ergo, tutius.

rius est Regem, & omnem supremum magistratum, subesse, quam præesse, legib. quandoquidem nemo hominum plane liber est ab affectibus & perturbationibus: de quo eleganter Picolominæus, 10. gradus *phil. sophiæ moralis, cap. 19.*

Atque hæc in genere de quæstione illa: An princeps legibus solutus.

Sed quoniam leges non vnius sunt generis, dispiendum sane & in specie fuerit, quibus nam legibus, quomodo, & quatenus, Maiestas, seu princeps iure Maiestatis, solutus perhiberi queat, vel non queat.

Maiestas Reipubl. cuiuscunque Respectu Dei absoluta nequaquam est: Sed ratione hominum tamen; & horum quidem respectu, vel proprie ac vere, absoluta: vel *naturalis*, hoc est, cum limitatione quadam. Ea vero quæ proprie etiam absoluta dicitur, Dei, naturæ seu conscientiæ, & communis politiæ legibus neutiquam soluta est; secus enim omnino ratione quoque, iudicio, & ordine, soluta ac destituta foret. Itaque nulla vllius hominis potestas, vel maiestas, in imperio sic absoluta esse debet aut potest, vt simpliciter ac proprie vel omnimodo, & indistincte legibus soluta sit. Ac de iis quidem, quæ Dei sunt, item iuris naturæ, seu conscientiæ, rationis communis, & iuris gentium, nemo sanæ mentis ambigit; eo ipso enim princeps, quod creatura est, & creatori, ac communi hominum naturæ subiectus, etiam legi creationis ac naturæ, seu conscientiæ, subiectus est: & eo ipso quod huius mundi, seu politiæ mundanæ ciuis est, communibus communis politiæ legibus, iure gentium subiectus censeri debet. Imo ne omnibus quidem specialis aliquius politiæ, vel regionis, cui præest, legibus solutus esse potest: de quo infra. Recte ergo *in d.l. Princeps* Baldus, principem esse sub lege poli, naturæ, rationis: vt detestandi sint Principes isti, imo ne hominum

hominum quidem, ne dum Principum, nomine digni, qui legum istarum repagula laxant: execrandi vero illi, qui sese tam nefarios nefariæ libidinis administratos principibus præbent. Quo ad istas enim leges, omnium omnino hominum par ratio est, nullus inter eos ordo, nullus princeps, nullus subditus, ut eleganter *Vult. in comment. Inst. ad §. 7. n. 8. de iur. natural. gent. & civ.* Quapropter (ut modo dicta repetam & concludam) legibus omnium hominum communibus, ut puta diuinis (præsertim decalogi) naturalibus, & gentium legibus, nullus princeps, nullus Imperator, vilo modo solutus est: quia his non ut Princeps vel Imperator, sed ut homo tenetur, adeoque in iis per omnia eodem cum omnibus aliis, etiam priuatis, hominibus iure utitur. Vnde Baldus *in l. 1. C. de seruit. & aq.* Quantumuis Princeps legibus solutum sese dicat, rationis tamen naturalis dictamine tenetur & obstringitur, cum ius naturale potentius sit, quam Principatus, aut Imperium. Naturales ergo & gentium leges Princeps abrogare & violare non potest; quippe terminos, quos ter Maximus ille Iehoua sempiternis naturæ legibus regit, mouere non potest: idola colere, peierare, homicidia parrare, adulteria committere, bona subditis eripere, Rempub. deformare, statum Oeconomicum, politicum, Ecclesiasticum, subuerrere, dominiorum distinctiones tollere, aliaque diuinis, naturæ, & gentium legibus contraria facere, principi nullo modo fas est. Ac summam, quæ pietatem, existimationem, verecundiam lædunt, quæque contra bonos mores fiunt, neminem nec Principem, nec magistratum, nec priuatum facere oportet, *l. 15. de condit. instit. l. 1. C. Si aduers. vendit. l. 5. C. si minor se maio. dix. l. 6. C. si contra ius.* Quin & in alterius perniciem, seu præiudicium tertii, vel successoris sui Princeps nihil quicquam facere potest, *Connan. 1. Comment. iur. civ. 16.*

num. 8. & 10. in fin. Dambud. in prax. crim. cap. 82. nu. 66. 68. 713. 85. 104. & contra priuatas ciuium personas legem condere non potest, Gail. de arrest. Imperij cap. 9. nu. 9.

Denique pactis conuentis Princeps æque ac subditus obligatur: nec refert, siue ab ipso, siue ab alio, in cuius ius succedit, contractus celebratus sit: *Dn. Vult. d. n. 8. & 1. Jurisp. Ro. 12. num. 33. & 36. cum ibid. allegat.* ideoque lege contractus minime solutus est: Nec mirum: contractus siquidem iuris gentium existunt. Hinc *Oldend. ad d. l. Princeps*, legibus à Iustitia distributiuæ, non autem à commutatiuæ descendentibus solutum esse principem, *Conf. Dn. Vult. d. n. 8.*

Et hæcenus de diuinis, decalogi, naturæ, conscientiæ, rationis communis, iuris gentium, & contractuum seu commerciorum legibus; (quas omnes princeps cum subditis communes habet: quia his non ut princeps, sed ut homo, tenetur) quibus Princeps nullo modo solutus est: quandoquidem & eas ipsemet gnauiter seruare debet, & alios omnes ad earum obseruantiam sedulo adigerè, præmiisque ac pœnis debitis afficere; quin & singulas recte, cum opus est, interpretari, & omnino illibatas custodire, non autem mutare, corrigere, obrogare, derogare, subrogare, abrogare, abolere, &c.

Nunc ergo de ciuilibus dispiciamus, nempe de ciuilibus striçte proprieque sumptis (sunt enim & naturales gētiumq; leges in Repub. Romana ciuiles: quoniam à ciuitate Romana receptæ, confirmatæ, sancitæ: sed ciuiles in genere, non in specie ac proprie.)

In istis Interpretes admodum variant. Etenim nonnulli *ἀτόπως* omnibus indistinçte legib. Principem solutum esse censent, *iuxta sape d. l. princeps*: alij omnibus indistinçte legibus, sed ciuilibus, non autem diuinis, naturalibus, gentilibus. Ita interpretes Latini,

Latini, eosque secuti, omnibus quibuscunque legibus (græci pœnariis solis) Principem solvunt, teste Cuiac. 15. obs. 30. & alibi. Dn. Vult. comment. Instit. ad §. 7. num. 5. de instit. Alii scriptis tantum ac mere ciuilibus, seu mere posituiis, & his tamen omnibus & quibuscunque simpliciter & indistincte. Et hi Vlpianum, quod in iam modo d. l. has ipsas (diuinas, naturæ, gentium) non exceperit, eo excusant, quod Vlpianus tantum intra terminos habiles locutus sit, & quod istæ leges (diuinæ, naturales.) Vlpiani regula non contineantur, ac iura potius, quam leges dicantur; ideoque exceptione opus Vlpiano non fuerit in iis, quæ regula ista non continentur, in qua sermo sit de lege strictius accepta, hoc est, à populo Romano lata, vel certe de lege ciuili, id est, lege populi, Senatusconsulto, & constitutione Principis: de quibus titulo 2. 3. 4. lib. 1. ff. agitur: nam de iure naturæ & gentium titulo 1. satis actum fuerat. Accuratius in hoc genere quam cæteri omnes accuratissimus Vult. in comment. Instit. ad §. 7. num. 8. de iur. natural. gent. & ciu. qui ciuilibus seu humanis Principem legibus solutum censet, non autem simpliciter & indistincte omnibus: quippe solis ab ipso met, vel antecessoribus eius latis; non aliis; imo ne istis quidem omnibus; quippe nō in iis quæ ad ipsum Imperij statum pertinent.

Contra vero aliqui nullis principem legibus simpliciter solutum esse contendunt, sed certis tamen priuilegiis ac regalibus eum frui, præcellentissimus Iurisconsultus Dn. Gothofr. ad d. l. princeps, de ll. & ad N. 105. in fin. Dineus in Politica Christiana. Alii certis quibusdam eum legibus ciuilibus solutum esse, quibusdam non solutum, statuunt, ut Cuiacius, Donel. Corras. & cæteri. Ita græci interpretes pœnariis ipsum legibus solutum perhibent; Cuiacius, Caducariis. Donel. 1. comm. 17. Corras. 2. Misc. 25. Frid.

Bruck-

Bruckmannus tr. de Regal. p. 1. §. soluta potestas, cap. 5. num. 81. solennibus iuris. Nonnulli denique inter vim legis directivam (qua cum ligatum censent) & coercivam (quæ solutum) distinguunt, *Domini. Sotus li. 1. de I. & I. quæst. 6. art. 7. Covarru. ad c. alma, p. 1. §. 1. num. 4. Pachina. 1. controversiar. 2.* Et hæ præcipuæ sunt aliorum opiniones. At vero neque omnibus, neque aliquibus civilibus legibus, simpliciter, absolute & indistincte solutus est princeps. Proinde eminentissimi Iurisperiti Dn. Gothofredi sententia magis tuta & vera, magisque pia & Christiana est, nempe quod nullis omnino civilibus legibus (scilicet veris & honestis, rite latis, & in vigore suo permanentibus) simpliciter, absolute omnimodo, & indistincte solutus sit princeps, ut interpretes nonnulli opinantur: sed quod aliquibus sane talibus; iisque paucioribus; solutus sit, verumtamen κατὰ τὴν, suo modo, ac in vero sensu, non simpliciter & quavis consideratione seu respectu, non quovis modo ac sensu, non sine omni distinctione.

Atqui Maiestatis veræ potestas (obiecitur) omnino absoluta est: cuiusque inter alia proprium, legibus civilibus, ac scriptis omnibus simpliciter & indistincte solutum esse; adeoque leges omnibus dare, nullas à quoquam accipere vel admittere, nec suis, nec aliorum legibus subesse. Respond. quid est τὸ ἐν ἀρχῇ ἀπεῖν, principium petere (ut vulgo in scholis loquimur) quæstionem dubiam per se metipsam probare, seu indubitatam reddere velle, si hoc non est? Sane id, quod in quæstione est, minime probat quæstionem. Illud sentiunt illi: aliud alii.

Neque vlla vllius hominis aut principis Maiestas vel potestas in Republic. vel imperio legitimo

mo laudeque digno sic absoluta esse debet aut potest, ut simpliciter ac proprie vel omnimodo legibus Reipub. seu ciuitatis soluta sit. Eiusdem ponderis altera quoque obiectio est (nempe quod Maiestas sit potestas Reipub. suprema, perpetua, legibusque soluta: item quod talis potestas seu Maiestas sit forma Principis.) Omnino enim pernegatur istud antecedentis membrum, LEGIBVS SOLUTA: & rursus est mera hinc petitio principii, ac quaestionis per se ipsam probatio.

Male ergo isti, qui principem omnibus indistincte legibus ciuilibus solutum pronunciant. Quidam etiam ante Augustum, & ante legem Regiam (inquiunt) soluti legibus fuerunt (ut Pompeius per legem Gabiniam, cum extra ordinem datum ei esset imperium in annos quinque, ut aduersus Piratas bellum gereret, Plutarcho teste) non tamen omnibus, nec in perpetuum, sed aliquibus, & ad tempus soluti. At vero princeps simpliciter omnibus, & in perpetuum. Haec illi, principium petentes, quaestionemque per se ipsam probantes. Verum olim id secus erat. Romulus enim ac prisci Reges isti legibus ciuilibus soluti non erant; teste *Connano 1. comment. 12. §. 16.* Quin & Augustus Imperator, & Tiberius, & alii, non omnibus legibus ciuilibus soluti fuerunt, sicut non tantum in genere ex supra citato legis Imperij monumento, sed in specie quoque ex eo patet, quod Augustus solenniter à Senatu petiit, ut Liua coniux lege Voconia solueretur, Tiberius vero, ut liberi sui legibus Annariis soluerentur, teste Dione, praestantissimus Gothofr. *ad l. 4. C. ad l. Falcid.* quin & ex eo, quod populus sub Imperatorib. potestatem legis condendae diutissime retinuit: imo quod Imperatores suum inter Senatores & consules nomen profitebantur, ac subinde Orationibus per Candidatos, in senatu recitatis à senatoribus contendebant ac persuadebant

bant, ut hi senatusconsulto firmarent, quod illi volebant: quarum orationum exempla quam plurima passim in legibus obuia sunt. Inuerecundus Imperator, qui non veretur Senatus reprehensionem, cuius ipse pars est, ait *l. quisque in princ. C. ad l. Iul. Maest.* & *l. iiii. Senatorum. C. de dignit.* qui non reueretur auctoritatem senatus, qui non curiam suam ait, *l. 5. C. de dign.* quadantenus & ex eo, quod populus, & familiae, praesertim nobiles, consuetudines & pacta quaedam introducere: comites vero duces, municipia, civitates, statuta & leges scriptas, Imperatoris consensu non requisito, condere possunt, *reste Bologn. Schr. Coler. Albe. de Rosat. Seb. Medic. & alijs.*

Sed videamus sane & ex supra dictis repetamus, qualis nam iste, quamque monstruosus, futurus esset princeps, qui absoluta ista Maestate praeditus, pro libero arbitrii sui beneplacito imperaret, atque omnibus civilibus legibus simpliciter, absolute, omnimodo & indistincte solutus foret. Talis nimirum, qui pro lubitu suo quaslibet aliis leges daret: nullas a quoquam acciperet, legibus nullis viueret, nullis vilius hominis, ac ne suis ipsius quidem, legibus obstrictus esset: qui leges Reipub. omnes in potestate sua haberet: qui ea, quae iure facta non sunt, confirmare posset: qui non teneretur leges necessarias ferre, nec latas custodire, & interpretari, nec corrigere cum opus est, aut mutare vel abrogare, cum opus: nec subditos ad obseruantiam earum adigere: nec fontes punire, ac bene meritos premijs afficere: non teneretur, inquam: quandoquidem omnia & singula ista pro beneplacito arbitrii sui liberrime vel facere vel omittere posset: quippe leges necessarias vel ferre, vel non ferre, mutandas, corrigendas, obrogandas, derogandas, abrogandas, mutare vel non mutare, corrigere vel non corrigere, abrogare vel non abrogare, custodire, vel non custodire, recte interpretari, vel sinistre; & ita

D   deinceps.

deinceps. Qualisnam, quaque prodigiosa & execranda, hæc & anarchia & tyrannis futura esset?

Iura certe & leges semel receptæ, præsertim ciuiles (naturales omnino non mutantur) haud facile à quoquam mutari debent, *l. 2. de constitution. princ.* Leges Reipub. ad ipsum ipsius Imperij statum pertinentes, leges patrias, statas, fixas, perpetuas, aliasque vtilis ac salutares, Princeps verus mutare nec debet nec potest: imo nullas temere mutabit, nisi grauis atque euidens subsit causa. Ea vero si subsit, necessario ac mature & prouide mutabit. Si res moram ferre poterit, leges pristinas, correctione vel mutatione egentes non nisi admodum lente ac circumspecte mutabit, ac paulatim inflectet: ne subita mutatio fiat suspecta vel periculosa: ne violenta ciuitatis commotio, Magistratus ipsos Sellis ac tribunalibus suis excutiat. In tantis enim rebus locum haberi stud. *Sat cito, si bene sat.* Facilius enim est, urbem nouam nouis instruere legibus, quam in pridem constituta ciuium animos à pristinis legibus abstrahere: quoniam nouæ leges ægrius semen aliquod concipiunt, pristinae vero radicem ac fructum iam pridem exhibuerunt, sicut eleganter *4. Polit. s. Aristoteles.*

Stultissimus ergo & iniquissimus erit Imperator, qui simul ac semel seu omnes, seu plerasque omnes maiorum leges ac mores vel mutabit, ne dum penitus abrogabit. At vero leges ac mores isti vt plurimum sunt ciuiles: & in recte constituta Reipub. non minus suæ sunt Imperanti, quàm obtemperanti. Quare princeps non habet mere absolutam in leges ciuiles potestatem, nec omnimodo, & indistincte legibus solutus est: quia leges patrias mutare non debet, nisi grauissima de causa: nisi ratione recta & vtilitate publica id omnino flagitante.

Quin etiam non omnib; subditis aut ciuitatibus,
vel

vel principatibus, nec semper & absolute, leges prohibitu dare, vel adimere, mutare, obrogare vel abrogare potest Imperator, nisi tyrannicus. Singulis Imperij ordinib. suas leges patrias, suos mores, sua priuilegia & immunitates, factas tectas relinquere cogitur. Duces, comites, ciuitates Imperiales, suas sibi leges ferre, sua sibi statuta condere, consuetudines nouas introducere, patitur.

Deinde singulas politiaē leges, etiam mere ciuiles, non minus quam singulos ciues, custodire tenetur: ergo & legibus ipsis singulis, & ciuibus itidem, tum quoad ipsosmet, tum quo ad leges singulas, obstrictus est: non igitur omnimodo solutus.

Sed, vt alias quoque rationes conferamus, si lex ciuilis est anima ciuitatis, vt profecto est: certe caput ciuitatis, Princeps videl. legibus ciuitatis, ac praesertim ciuilibus, neququam solutus esse potest aut debet. Ciuitas enim Atheniensis, Romana, Cretensis, quatenus Atheniensis, Rom. Cretensis est, praecipue seruatur, & continetur legibus Atheniensium, Cretensium, ciuilibus; atq; his ipsis ab aliis quoq; dignoscitur ac discriminatur: naturales enim & gentium leges in omnib. ciuitatibus, ac Reb. publicis peraeq; valent. Itaq; nil periculosius in politia fingi potest, quam si anima, si cor, si caput politiaē, nimirum Imperator, bonis ac salubribus Reipublicae medicamentis non praeseruetur, non bene curetur.

Talia vero medicamenta sunt leges, ac praesertim ciuiles. Qui sine lege viuit, sine ratione ac sine ordine vivit, etiam in mere ciuilibus. Quid enim est lex ciuilis stricte proprieque sumpta, nisi rationis rectae in mere ciuilibus praescriptum? Sunt enim naturales quoque & gentium leges in Repub. Romana ciuiles: quoniam à ciuitate Romana receptae, confirmatae: sed ciuiles in genere, non in specie ac proprie. Illis nullo modo solutus est princeps (quantumuis

suo modo ciuiles sint) his nullo modo simpliciter & indistincte, sed aliquibus tantum & *κατά τιν.*

Nulla ergo est vera rectæ Reipub. forma, *Aristoteles 3. & 4. polit. teste*, ubi homo sine lege imperat, & præsertim sine lege ciuili. Naturæ namque & gentium leges, generales & vniuersales sunt, non huic aut illi, non vni soli, sed omnibus Rebus publicis communes. At singulæ Respublicæ legibus ciuilibus potissimum reguntur, conseruantur, ab aliis discriminantur. Proinde ciuilibus legibus præcipue subiectus est Princeps. Lex namque est vniuersis ac singulis conueniens recte viuendi norma.

Atqui & princeps recte viuere debet, ac præsertim ciuiliter. Ergo & secundum legum ciuilium normam.

Princeps contra ciuiles rationes peccare potest: Ergo & contra leges in Republ. ciuiles. Proinde subest rationibus ac legibus ciuilibus; nisi Rempub. euertere velit: quod enim contra leges ciuiles pugnat, id Rempub. labefactat, & tandem destruit. Certe quoties delinquit, contra leges delinquit: nam ubi non est lex, ibi nec transgressio legis, hoc est, peccatum. Si vero contra leges delinquit, quoties delinquit: certe legibus obligatus est. Princeps vero non destructor, sed conseruator Reipub. imo pater patriæ ac Reipub. esse debet.

Proinde ipsa met. ciuilis ratio, ac ciuitatis constitutio, salus populi, & Reipublicæ incolumitas ac tranquillitas, principem simpliciter & indistincte legibus solutum haud ferunt.

Cæterum & ex lege conscientiæ ciuilibus subiectus est legibus: quippe lex conscientiæ non tantum continet ac vindicat legem naturæ ac gentium, non tantum legem vniuersalem: sed particularium quoque & ciuilium, etiam mere ciuilium, legum normam.

mam continet : etiam particulares ac specialiffimas leges dirigit, corrigit, stabilit, mutari vel tolli præcipit : veteres seu priores aboleri, si abolendæ sunt, præscribit, easdem retineri, mutari, corrigi, novas ferri, præcipit, quoties opus est; idque semper iustitia & rectæ rationis prudentia duce. Lex conscientiæ non eos tantum arguit, & condemnat, qui contra naturæ aut gentium leges delinquent, sed eos etiam, qui contra mere ciuiles, iustas tamen ac Reipublicæ salutares.

Conscientiæ forū non tantum naturales leges, & actiones ijs præscriptas, quin & personas ijs obligatas, sed pariter ciuiles quoque, concernit ac regit: nec *προσωποληψίαν* vllam admittit, sed principem iisdem omnino legibus obstringit, quas ille ciuibus suis præscribit. Lex enim conscientiæ perpetua est, eaque tum in genere, tum in specie & indiuiduis constantissima. Quod tibi vis fieri, id & alteri feceris: quod non tibi, id ne alteri: Item turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum: turpe, in alio quid culpate, & in eodem culpabilem esse. Lex conscientiæ est illa quidem vniuersalis in propositione syllogismi, si in Syllogismum redigatur. Sed in assumptione & conclusione istam vniuersalitatē ad specialia, & ad certam personam hominis, seu Principis, seu alterius, accommodat; vt. Qui leges bonas fert aliis, iisdem parere debet, aut eas aliis non præscribere; Princeps leges fert aliis; ergo iisdem parere debet, aut eas aliis non præscribere: quicumque demum iste seu in genere, seu in specie sit Princeps. Conscientia singulas singulorum hominum actiones & facta ad legum non tantum naturalium & gentilium, sed omnino ciuiliū quoque (si honestæ & vtilis sunt) normam examinat, probat, condemnat.

Deus enim, cui omnes, & homines & hominum

actiones Imperia, Respublicæ, ciuitates, subiectæ sunt, in conscientia hominis tribunal suum erexit, probans probanda, improbens improbanda: idque sine vlllo personæ, seu principis, seu alterius, respectu.

Quod in bubulco vel probat vel improbat: id pariter & in Principe: sic tamen, vt singuli suum vitæ institutum, suas partes, suumque officium exequantur. Proinde conscientia etiam in ciuili vita, legibus ciuilibus, honestis scilicet ac vtilibus, omnino obstringit principem, iubet, vetat, arguit, damnat, castigat, flagellat Principem, non minus quam priuatum.

Sane ex rationis rectæ & conscientia sanæ dictamine omnes omnino leges veræ ac iustæ, præsertim vero ciuiles, proficiscuntur. Rationi autem rectæ, & conscientia sanæ canoni seu regulæ, omnes omnino subsunt homines: ergo & legibus, præsertim ciuilibus: quin & virtutibus singulis omnes subsunt homines.

Leges autem, etiam ciuiles, præcipiunt virtutes, ac virtutibus consentaneas actiones: secus leges non erunt: leges honestarum actionum & virtutum omnium meta sunt: quam si transgredi liceat principi, vtique hoc ipsi agere licebit, quod rationi, quod conscientia, quod honestati, quod denique virtuti repugnat. Vt enim intra metam à legibus præscriptum omnia sunt honesta: ita extra eandem omnia honestati repugnant: præscriptam à legibus, dico: nempe tam ciuilibus, quam naturalibus aut gentilibus: siue sint ciuiles laxius acceptæ, sub quibus & prætoria, siue specialius sumptæ, & his oppositæ.

Sunt enim in ciuitate Romana leges naturæ, gentium, ciuiles, prætoria: ciuiles, aut mere ciuiles.

aut non mere. Quoad mere civiles; si quid stipu-
latus est, si verbis, si literis se obligavit princeps: ci-
uilitate se obligavit: ideoque ciuilitate obligatus est,
etiam de necessitate iuris. Proinde & in mere ciui-
libus ciuilitate obligatur. Varia quandoque pro-
mittit subditis princeps: iubet hæc vel illa à se pete-
re subditum: atque ita suis certe legibus, vel manda-
tis ac promissis tanquam legibus, sæpius ciuilitate se
obstringit subditis: ac subditos sibi.

Porro, ne in istis prolixior sim, cur princeps certa
quædam habet priuilegia & Regalia (quæ certe
mere ciuilia sunt) si legibus ciuilibus omnino so-
lutus est: quippe priuilegia habet, hoc est, exce-
ptiones à communi regula: ergo in aliis, præter
exceptiones istas, regulæ subiacet: in ijs nimi-
rum, quæ ad ipsius personam aut proprie, aut ana-
logicis accommodari possunt, non autem in iis,
quæ non possunt, vel quæ rite priuilegiata habet. In
his enim solis, legibus solutus est, nempe quæ nec
proprie ac diserte, nec analogicis ad ipsius personam
accommodari possunt, deinde & in his quæ recte ac
merito priuilegiata habet.

Similiter lex Regia, quæ toties ab adulatoribus
ad thronum Imperatoris aut Regis decantatur,
nonne ciuilis est? nonne huic Imperator; quando-
quidem ipsi fauet, cumque ferme DEVM facit;
subiectus esse cupit? Et tamen huius ipsius legis Re-
giæ supra citatum; quod etiamnum Romæ visi-
tur; monumentum, nec omnes Principes, sed cer-
tos & pauculos, (Iulium Cæsarem, Augustum,
Tiberium, Claudium Germanicum, & Vespasia-
num) nec legibus simpliciter ac indistincte omni-
bus, sed certis quibusdam, & κατὰ τὴν, solutos pro-
nunciat.

Et iis certe legibus, quibus si princeps eas negligere-
ret, publicum bonum offenderetur aut impedire-
tur, vel ipsa communis civium societas læderetur,
aut scandalum pateretur, principem quemcunque
teneri, iura omnia prorsus flagitant, *Corraf. 2.*
Misc. 35. num. 5. Et ut maxime cæteris plerisque
solutus sit Princeps: quis eum legibus ad ipsum i-
prias Imperii statum pertinentibus, quippe civili-
bus, solutum dixerit? ut recte *Do. Vult. supra d. loco.*
Imo acutissimus *Cuiatius, 15. obser. 30. circ. med. &*
in recit. ad l. 5. col. 9. 10. de iust. & iur. interpretatus
verba illa legis, *1. de constit. prin.* Populus ei, & in eum,
omne suum Imperium &c concludit Principem suis
teneri legibus, perinde ac suis etiam legibus populus
tenebatur.

Non possunt (inquit) aliud ea verba (populus
ei, & in eum) significare, quam populum in vicem
suam creasse regem, ut subiret vicem populi, ut pate-
retur, & ageret, quæ populus. Nam ut populi, ita
regni sunt onera quædam. Ita *in l. 1. ad senatus consul.*
Trebell. dicit, ex Senatus cons. Trebell. ei & in eum a-
ctiones transire, id est, actiones activas & passivas.
Et in leg. receptum, de iurisd. et. ei & in eum ius dici
posse, qui se subiecit iurisdictioni alterius, id est, ab-
soluti eum posse, vel etiam damnari, vinci, vel vincere
iudicio & mox ibid.

Non est igitur solutus legibus, quia non agit tan-
tum, sed etiam patitur, ut & populus, quod cuique
bonum & æquum est. Hæc *Cuiatius d. col. 9. & 10.*
Idem Cuiac. in Recitatio. ad t. C. de testament. colum.
61. Nec vero unquam dicam, generaliter esse ve-
rum, quod ait lex Princeps; cum id tantum sit acci-
piendum specialiter de lege Iulia & Papia, non de le-
gibus omnibus.

Atque

Atque hac ipsa certe ratione mirifice inter se de-
pinciuntur, Principis ac subditorum animi. Contra
vero, si Princeps legibus ciuilibus omnibus simplici-
ter & indistincte solutus sit, subditorum (vt quibus
nō admodum obstrictus) haud magnam curam ge-
ret: ac vicissim subditi pro amore, quo complētū
ipsum debebant, odium concipient. Si Principem o-
mnibus simpliciter legibus ciuilibus soluamus, pa-
tentissimam ei ad omnem tyrannidem fenestrā ape-
riemus: & animum ipsius quantumuis ingenuum ad
turpia & illicita quæq; pro libidine contra leges ten-
tanda; Subditos vero ad inobedientiam, ad tumultus,
ad seditiones, ad fremitus contra Principem, in-
citabimus, vel saltem occasionem promptissimam
præbebitis: Atq; ita & tyrānidis quoad Principem,
& seditionis ac rebellionis quoad subditos, fecun-
dissima parens est, ista omnium legum indistincta
solutio.

Imo & adulatoribus viam ad Principes peruertē-
dos planissimam aperit. Assentatores enim isto præ-
textu principibus facile persuadent, Omnia ipsis lice-
re, & hoc ipsam ita iure cautum esse. Atque hoc mo-
do fit, vt naturæ interdum etiam optime in principi-
bus ad omnem libidinem, atque exinde ad tyranni-
dē, & omne dedecus præcipites ferantur: de quo con-
queritur *Coras. 2. Misc. ult. & Viglius §. si. quibus mo-
dis testamenta infirm. Dn. Vult. ad §. 7. num. 7. com-
ment. Instit. de iust. & iur.* Ad hæc Princeps aut legi-
bus simpliciter omnibus solutus non est. aut, si reue-
ra solutus, ob tyrannidem, quantumuis enormem,
occidi non poterit. At vero tyrannum, seu Principem
plane tyrannicum, occidere licet: Ita Romani Nero-
nem, & alios Imperatores peruersos (vt supra) hostes
Reipub. iudicarunt, ac more maiorum trucidandos
pronunciarunt: quin & memoriam talium iam de-
mortuorum ignominia perpetua notarunt. Itaque

Princeps legibus simpliciter omnibus solutus non est, id, quod & mutua mutuæ relationis analogia euincit.

Ciues iuxta leges viuere ac principi in omnibus iuxta leges obtemperare debent. Ergo princeps quoque in omnibus iuxta leges eos regere, & imperare. Si vera in imperio imperandi & obtemperandi harmonia, verus vtrinque amor, concordia, publica utilitas, & tranquillitas constare debet.

Porro si ex potestatis plenitudine Princeps bona subditis auferre, vel vlli homini, etiã privato, inuito ius suum adimere, nequit: vt certe nequit: verum profecto non est, legibus eum solutum esse: Secus enim bona ipsis pro lubitu arbitrii sui auferre, & ius adimere posset.

Quin & propter exemplum princeps legibus se submittere debet: vt nimirum subditi præclarum eius exemplum imitentur. Nam qualis rex, talis grex. Regis ad exemplum totus componitur orbis.

Et hinc optimi ac piissimi quique Principes & Imperatores vltro ac libenter sese legibus ciuilibus subiecerunt: adeoque & solennitatibus iuris (de quo infra plenius) quippe propter cõscientiã, rationis rectæ præscriptum, & exemplum subditis imitandum. Eleganter enim Claudianus:

*In commune iubet si quid, censes ve tenendum
Primus iussa sibi, tunc obseruantior equi
Fit populus, nec ferre vetat, cum viderit ipsum
Autorem parere sibi, &c.*

Quin etiam de eo ipso Principes isti gloriati fuerunt: id ipsum sibi gloriosum dixerunt: nempe quod se ac principatum suum legibus submitissent. Itaque

Im-

Imperatores veri ac pii, ipsimet quoque improbant istud Vlpiani, principem legibus solutum esse: idque adeo quidem, ut non tantum iure ac legibus, sed & solennitatibus iuris quandoque soluti esse nolint, *l. ex imperfecto. 3. Cod. de testamentis.* Nec sine causa.

Recte namque Apollonius Thyaneus ad Domitianum Imperator. teste Philostrato, *libro octavo*, Si leges tibi imperare non putaueris, ipsemet recte non imperabis. Et reuera maius imperio est, principem legibus submittere principatum, ait optimus Imperator Theodosius, *in lege quarta. Cod. de legibus.*

Ac certe aut rectum iustumque est, principem legibus solutum viuere; proinde & legibus solutum esse: aut non est. Si rectum: pessime fecerunt optimi quique Principes, quod legibus se subiecerunt.

At vero optime fecerunt ac piissime, quod sese legibus submiserint, de quo inf. ergo rectum iustumque non est, principem legibus solutum viuere; adeoque & legibus solutum esse.

Atque hic notandum sane, quod præstantissimus Baro ad sæpe dict. l. princeps, litera i. k. admonuit. Sed Principes (ait) memores se homines esse, etsi legibus, inquit, soluti sumus, legibus tamen viuere volumus.

Hoc enim & populus, qui legem iussit regiam, voluit, ut principes sponte sua leges paterentur & obseruarent, quas ipsi constituerunt, vel quas bonas esse putarent: Sponte, inquit: & hoc ipsum mox explicat: nam principes (ait) vi ad hoc adigi indignum existimauit populus, quippe cum Principes sint, vel esse debeant, iustissimi. Sic enim lex, inquit diuina sapientia, non est iusto posita. Et ibid. optimi Principes

Theo.

Theodosius & Valentinianus imperium legibus parere voluerunt, eo quod ex legibus penderet. Hæc Barro. Et sane cum princeps sit viua lex, qui fieri possit, vt ipse, Principis veri appellatione ac dignitate retenta, leges non seruet, aut contra leges agat, *Oldend. ad t. de orig. iur.*

Præsertim vero cum legibus ciuilibus ipsimet vltro sese obstrinxerint in iure nostro: cumque hanc ipsam legem ipsimet sibi posuerint. Nihil tam proprium imperii, quam legibus Principem viuere, ait Imperator *in d. l. 3. C. de testam.* Princeps est alligatus legibus, *l. 4. C. de ll.* Et Principem legibus esse solutum, est vox indigna maiestate regnantis, *ibid. l. 23. de legatis 3.* decet tantam maiestatem seruare leges, &c. *Paul. 4. sentent. s. §. 3.* Eum qui leges facit, pari maiestate legibus obtemperare conuenit. Hodie sane prudentissime passim constitutum est, vt Principes statim initio imperii sui populo iurent in leges Reip. Idcirco tantum abest, vt legibus soluti sint, vt quam maxime obstringantur legibus politiæ ex suo iureiurando, ait Cuiacius *in recit. ad tit. C. de testam. col. 19. & in recit. ad l. s. colum. 11. de iust. & iur.* Hodie (ait) Principes non sunt soluti legibus, quod est certissimum, quoniam iurant in leges patrias, in quas olim non iurabant. Ita Galli suas habent leges Salicas: Germani auream Bullam, & constitutiones nonnullas: alii alias leges: non tantum ducibus, & comitibus, sed regibus quoque & Imperatoribus, vt eas obseruent, præscriptas: & hoc adeo quidem, vt, si eas non obseruent, sed enormius aduersum ipsas peccent, de regni quandoq; & imperii sui throno derubarî possint. Sic enim Wenceslaum imperatorem ab imperio remouerunt Electores, Volateranus, *lib. 23. Bapt. Egnat. Ioan. Cuspinian. in vitis Imperator.* & olim à senatu Romano sepe Imperatores sunt hostes iudicati, *Suet. in Ner. & aibi: de quo supra quoque dictum.*

Cæterum

Cæterum tantum abest, vt Princeps legibus simpliciter & indistincte omnibus à populo solutus olim fuerit, vt expresse solis solennibus iuris per legem imperii solutus dicatur *in l. 3. C. de testam.* imo vero & his quoq; non omnibus; adeo quidem, vt multis etiam solennibus ac mere ciuilibus solutus non fuerit; imo nominatim & expresse ligatus: quippe non fuit solutus lege Falcidia, *l. 4. C. ad legem Falcid.* nec lege Glicia, *l. 8. §. 2. de ineffic. testam.* nec lege Voconia: qua de causa veniam legis Voconiaë Augustus à senatu petit apud Dionem: nec Annariis legibus: qua de causa Tiberius veniam earum itidem à senatu petiit, vt supra, vide Cuiac. *15. obseruat. 30. Dn. Gothofr. ad d. l. 4.* Sed & plerisque aliis (ait ibidem Cuiacius) Principes soluti non erant legibus, licet imperii initio non iurassent in leges: & multo minus, si iurassent. Quin imo vt populus ipse suis legib. tenebatur: ita & princeps, cui & in quem populus omne suum imperium cõtulerat; adeo vt potestas Principis & in ipsum Principem esset, *l. 4. C. de legibus.* Hæc Cuiacius. Deniq; virtutes Ethicæ & Politicæ, & in primis iustitia, & rationis rectæ prudentia, non tantum priuatos ligant, sed & in primis Principes. Et lex conscientiaë ius naturæ à Deo mentibus nostris impressum custodit: sed iura ciuilia regit, dirigit, corrigit, & ea, si legitima sunt, riteque lata, non minus vni quam alteri, nõ minus Principi quam subditis, sed omnibus in eadem Rep. degentibus pariter iniungit, omnes pariter obstringit, *προσωποληψίαν* nullã prorsus admittit: aut si quã admittit, certe non aliam, nisi eum, quæ à principe certe plus pietatis, iustitiæ, & æquitatis, veritatis, fidei, bonitatis, &c. quam à subditis, requirit. Atq; hæ sunt præcipuæ rationes, argumēta & testimonia, quibus satis superq; euincitur, Principem legibus omnibus solutum non esse, multo minus legib. omnibus simpliciter, absolute & indistincte. Nunc aduersæ quoq;

quosq; partis obiectiones & rationes potissimas dispi-
ciamus. Princeps (aiunt) omnib. imperii sui ciuibus
ac subditis ciuilitate imperat, legesq; fert. Ergo ipse le-
gibus ciuilibus omnibus solutus est. Resp. Ipse omni-
bus imperat: sed secundum communes ipsius politicae
leges, secundum rationem rectam, legem conscientiae,
utilitatem publicam: Si secus faxit, non imperat ut
verus Princeps, sed anarchiam vel tyrannidem exer-
cet, ut tyrannus. Nec sequitur: omnibus Reip. ciuibus
imperat, ergo omnibus Reip. legibus solutus est, aut
esse debet. Imo si vere ac recte, ut verum principem de-
cet, imperat, secundum leges (quippe honestas) rite
latas, utiles, adhuc vsitatas) imperat: ac retrorsum, si
non secundum leges imperat, non imperat, ut verum
Principem decet. Nec sequitur. Leges fert aliis omni-
bus, ergo ipse legibus omnibus solutus est. Imo vero,
quia leges fert aliis, eo ipso legibus ipse quoque se ad-
stringit, si modo vir bonus est, aut esse cupit. Nam
quod tibi vis fieri, &c. Turpe est doctori, &c. quin
imo nec sequitur: legibus omnibus solutus est (quod
tamen falsum) ergo legibus omnibus simpliciter, in
genere, absolute, indistincte solutus.

Eiusdem ponderis & hoc est: Principi nemo ciuili-
ter imperat: nemo mandat: nemo leges praescribit, quae
ipsum obligent: Princeps nemini obtemperare tene-
tur. Resp. Imo vero principi bono, bono, inquam, ac
vero iustoque Principi, nemo imperat, nisi ratio recta
nisi virtus, nisi iustitia, nisi leges communes istius, in
qua degit, politicae: nemo, nisi lex conscientiae, quae i-
psum arctissime obstringit etiam ad particulares leges
ciuiles, quaecunq; ad ipsius personam villo modo, vllave
analogia accommodari possunt: lex, inquam, conscien-
tiae: Quod tibi fieri vis, id alteri feceris: quod non tibi,
id ne alteri. Item turpe est Doctori, cum culpa redar-
guit ipsum: nil denique ei obstat, nisi ratio officii ac
personae, quam sustinet: quae flagitat, ut in omnibus
bono

bono exemplo præeat ciuibus ac subditis suis. *Ex l. 12. tabul. Cic. 3. de legibus.* Is ordo (magistratum ac factus) vitio vacato: cæteris Specimen esto, *causa 21. questio. 3. can. summopere. 70.* iudex nõ secundum voluntatem propriam, sed secundum leges sententiam feret; *causa 3. questio. 7. can. 6. 7.* ex D. Augustino ac Beda, verum iudicium est iudicare prius conscientiam propriam: demum culpã alienam. Postremo principi nemo imperat, nisi Deus; etiam in ciuilibus negociis ac iudiciis. Inter homines Christianos, qui Deum tanquam ipsam & supremam iustitiam recognoscunt, ius omne, legesq; omnes, non tantũ naturæ ac gentium, sed ciuiles quoq; à Deo ac lege Dei pendunt: Deus enim ex iuris & iustitiæ, & imperii & reip. quin & hominis ipsius, autor & conseruator est, *Deut. 16. versic. 17. 18.* iusto ac sincero iudicio iudicatis populum: ne respectum personæ habeatis in vlllo iudicio: æque paruum ac magnum auditote, nec metuite à quoquam: nam iudicium Dei ipsius est, *2. Chronic. 19. vers. 16.* Iosaphat exhortatur iudices: videte, quid agatis: iudicia enim exercetis non hominibus, sed Deo: & is vobiscum est in iudicio: Ergo timētes Dei estote: qui personas nõ respectat, nec munerata acceptat: apud quem nulla est iniquitas.

Leuit. 19. versic. 15. In iusticia iudicabis proximum tuum. *Deuter. 16. vers. 19. 20. & 25. versic. 1. Exod. 23. versic. 7.* Iustitiam ipsam diligenter sectare, vt viuas & possideas terram, &c. Iustum pronunciato eum, qui iustus est, & improbum, qui improbus. Instant illi. Principi nemo leges ciuiles præscribit, Princeps sibi met ipsi imperare, *l. penul. de arbitr.* sibi met ipsi obtemperare, sibi ipsi manus ligare, seipsum coercere ac punire non potest. Ergo. Respondeo: Imo ipse met sibi præscribit leges, eo ipso dum aliis præscribit, secundum communia illa & maxime naturalia principia practica, quod tibi fieri vis, &c. Turpe

est Doctori, &c. Proinde ipsius naturæ, itemque conscientia, monitu & instinctu Princeps quas aliis præscribit leges, has ipse quoque seruare, aliisque bono exemplo præluere debet, quatenus vilo modo vlla analogia ad ipsius personam accommodari possunt: nisi forte iusto quodam liberatus sit privilegio, iustave causa excusetur, sine culpa sua impediatur, &c. Deinde & expresso civili actu ac diserta legumlatione potest quis sibi ipsi leges ac conditiones præscribere. Ita Carolus Quartus Imper. non tantum aliis, sed sibi ipsi quoque leges præscripsit. Ita & hodie Imperatores, ac status imperii in comitiis, in ordinationibus, recessibus, constitutionibus imperii. Populus Romanus (penes quem tamen omnimoda tunc & absolutissima quasi Maiestas erat) quondam sibi ipsi ferebat leges. Et quænam isthæc consequentia est Princeps sibi ipsi imperare, vel obtemperare nequit, ergo legibus civilibus omnibus simpliciter & indistincte solutus est. Atqui seipsum punire nequit civiliter. Pungit ergo ac punit eum conscientia sauciata & irrequieta: punit eum DEVS hoc aut illo morbo, bello, captiuitate, aliove infortunio. Populus etiam rebellis ac seditiosus eum quandoque punit vel occidit, si legibus nimium solutus esse velit. Summa est: Princeps legibus civilibus obedientiam debet (ratione conscientia, rationis rectæ, iustitiæ, ratione officii sui, ratione exempli) non minus quàm populus: debet, inquam: licet populus ei & obedientiam & poenam remittat, vel punire non queat. Eodem & istud spectat. Princeps sceleratus à nemine accusatur, cõdemnatur, plectitur, nisi à conscientia sua, nec alibi quàm in foro conscientia, & in cõscientia ipsa: nullius testimonio conuincitur, nisi conscientia sue, &c. ergo Respond. Nulla hæc quoque consequentia est. Princeps à nemine accusatur, damnatur, &c. nisi à conscientia sua, ergo legibus civilibus omnibus simpliciter & indistincte solu-

solutus est. Deinde quid si alius ipso potentior princeps, aut hostis, quid si rebelles eius subditi; ita in Germania nostra quid si Electores & vniuersi imperii ordines ac status summū principem accusent, &c? Sic enim & Wenceslaum Imper. ab imperio remouerunt, vt supra. Denique nonne hoc ipsum sententiam nostram mire confirmat, quod nec vllus princeps, nec vllus omnino mortalium nascatur & viuat, quem non sua ipsius conscientia etiam in hac ciuili vita societateque politica, in ciuilibus quibuscunque negotiis adstringat & alliget legibus ciuilibus (honestis videlicet atque vtilibus) earumque cultui & obsequio; idque adeo quidem, vt legibus ciuilibus obsequi reluctantem pungat etiam, tradat, stimulet, accuset, angat, excruciet, condemnet, iugulet? Proinde legibus ciuilibus; præsertim omnibus & indistincte; princeps solutus non est. Lex conscientie ab omnibus omnino mortalibus flagitat, non tantum obsequi ac parere legi nature aut gentium, sed legibus quoque ciuilibus, honestis videlicet, rite latis, vtilibus, & in vigore suo permanentibus. Lex conscientie non eas tantū arguit & cōdemnat, qui contra nature aut gentium leges, sed eos etiam, qui contra mere ciuiles, iustas tamen ac Reipubl. salutare, delinquant.

Sed nonne absurdum est Principem talibus subiacere legibus, nempe ciuilibus, quas ipse omnes ac singulas in sua, eaque plena, potestate habet? quas ferre, mutare, corrigere, obrogare, derogare, subrogare, abrogare, quomocunque lubet, potest? Respond. habet plenam earum mutandarum potestatem, sed tum demum, si iustas, vt fieri solet, non iurauerit. 2. Si ad ipsum ipsius imperii statum non pertineant. 3. si grauis, iusta & necessaria mutationis causa sit: leges enim non facile mutandæ, vt supra. 4. nec quaslibet ferre, nec quaslibet mutare, vel abrogare potest: sed iustas, vtilis, ac necessarias ferre; non necessarias, ini-

E

quas

quas, inutiles, mutare vel abrogare potest. Habet enim plenam potestatem in nonnullis, sed secundum iustitiam & rationem rectam, secundum legem naturæ & conscientiæ, secundum principia practica, iuxta naturalem naturalis æquitatis normam, iuxta communes, statas, fixas, patrias ciuitatis leges, populique naturam, ingenium, & mores. Non enim cuiuslibet populo, non quibuslibet ingeniis ac moribus, quælibet leges ciuiles conueniunt.

Atqui principes hac ratione & ipsi fuerint subditi? quod absurdum. Respond. Non hominum subditi, sed legum, quæ omnino diuinum quiddam sunt, sed ordinis & iustitiæ, sed rationis rectæ, virtutis, iustitiæ, legis naturæ, legis conscientiæ, in qua Deus ipse tribunal suum habet, vt supra. Principem sane rationi rectæ, virtuti, legibus diuinum quiddam habentibus, non minus quam alios homines obtemperare, nil quidquæ absurdi est. Imo absurdissimum ac beluinum istis non obtemperare, sed affectibus & libidinibus suis morem gerere.

Eiusdem momenti & illud est. Atqui voluntas imperatoris summi hac ratione sibi ipsi serua erit: quod absurdum. Respond. Non sibi, sed Deo, sed rationi rectæ, sed virtuti, sed iustitiæ, sed legi conscientiæ, legi naturali ac politicæ. Legum namque serui libenter sumus (velut rectissime Tullius) vt ita vere liberi esse queamus. Ideoque & optimi quique principes legibus ciuilibus sese libenter submiserunt: Et quo magis pii ac vere boni, eo libentius.

Obiicitur. Atqui singula ferme ista quæ hæcten⁹ inculcantur & respondentur, non de Principe, de quo, an legibus solutus sit, quæstio est, sed de bono, de pio, de prudente, ac sapiente principe vera sunt. Resp. absurdissimum vero sit, nisi de hoc ipso & quæramus & respondeamus. Qui enim bonus, pius, benignus, prudens, non est, is nequaquam verus Princeps, sed Tyrannus est.

Ab.

Absurdissimum vero sit, cū de Principe, eiusq; officio, priuilegijs ac regalibus sermo vel disputatio est: ad peruersum Principem & ad Tyrannū omnia & quaerendo & respondendo & argumētando accommodare, Princeps seu Mōnarcha peruersus & nequam, non est Princeps, sed tyranus. Itaque pleriq; in hac materia valde imprudēter separant Principem, ac bonū Principem. Neq; sane differere nos decet, quid fiat in politia Romana, vel in minus legitima Reip. forma, qualesq; multi fuerint Imperatores, sed quid in legitima Reip. forma fiat, quidq; fieri, qualesq; Principes esse debeant: non quid peruersi, arrogantes, fatui, aut imprudētes, sibi sumpserint, vel à senatu populo ve astute extorserint: sed quid pro ipsorum virtutibus, beneficijs, officio, meritis, quid pro Reip. ac subditorum communi cōmodo ac salute, illis ipso iure conueniat: nō quid populus aut senatus imprudens, vel coactus, vel circumuentus, Principi cōcesserit: sed quid bono, pio, & prudenti principi concedi debeat aut deuerit: non quid ipse ab imprudentibus Romanis per l. regiam, aut alia quauis ratione, oblatum acceptarit: sed quid pro sua pietate ac prudētia ad communem populi salutem, nō autem priuatum honorem vel commodum acceptare debuerit.

Atqui licet pij Principes legibus ciuilibus se submiserint: hoc tamen non coacte, non ex necessitate vel obligatione, non ex debito fecerunt: sed spontaneo motu & liberrima voluntate. Ergo re ipsa legibus soluti erant. Respond. Imo vero Principes isti, si modo veri ac boni Principes vel esse vel audire cupiebant, ad id faciendum obligati erant. Neque enim satis, aliquem esse Principem, nisi idem verus quoque ac bonus Princeps sit. Princeps ex nescio qua lege regia solutus legibus esse cupit; verus ac bonus Princeps. 1. ex conscientia sua. 2. ex honestatis publicae. 3. ex utilitatis ac salutis publicae. 4. ex officij sui. 5. ex virtutis.

virtutis, iusticiæ, decori, rationis rectæ, consideratione. 6. exempli publici gratia, se obstrictum legibus profitetur, ideoque & lubentissime se iis submittit: Quod, nescio quæ lex regia principi concedit & condonat, ab eo verum ac benignum principem verecundia, & penitior honestatis ac iusticiæ contemplatio abstrahit & reuocat, quippe non omne quod licet, honestum est, *l. non omne. de regul. iur.* & inuerecundum est, non decet, eas non seruare leges principem, quibus etiam solutus videtur, *l. 23. de legat. 3. confer. Dn. Vult. ad §. 7. num. 5. comment. Instit. de iur. natural. gent. &c.* Principi ergo vero ac bono maximam necessitatem, obligationem, coactionem seu debitum obtemperandi legibus imponit 1. Deus & conscientia. 2. ratio recta. 3. virtus & iusticia. 4. honestas publica. 5. ratio officii ac personæ quam sustinet. 6. modestia, decorum, & verecundia. 7. salus populi & utilitas publica. 8. propriæ ipsorum Imperatorum leges, quibus sibi hanc legem ponunt. Decet maiestatem seruare leges, *l. 4. C. de legib.* Eum qui leges facit, pari maiestate legibus obtemperare conuenit, ait Paul. 9. exemplum publicum. 10. conciliatio ardentioris subditorum erga principem amoris ac fidelitatis. Si namque legibus sese iisdem, quibus & populus, submittat, bonoque exemplo præluceat, longe maius subditorum erga ipsum obsequium, ac validior æmulandi amor existit, ut Corn. Tacitus ait: Et cum sit imperio maximus, exemplo adhuc maior erit, ait Vell. Patere, quia amari, diligi, & coli à subditis, maius est quam iis imperare, symmacho teste. Necessitas tamen & coactio, hoc est, obligatio ista, nequaquam seruilis est, sed liberalissima talis nimirum qualem Cicero rectissime describit; legum serui (ait) libenter sumus, ut ita vere liberi esse queamus.

Atqui hoc pacto Iustiniani Imperatoris, & Vlpiani, Iurisconsultorum veterum facile coryphæi, auctoritas

auctoritas in Iurisprudencia Romana extenuatur. Princeps legibus solutus est, ait Ulpianus *lib. 13. ad legem Iuliam Papi.* & hoc idem ex Ulpiano Iustinianus ait, *in sepe d. l. princeps.* Respond. Ulpianus aut non generatim locutus est ut vult Cuiacius, qui eum de legibus caducariis tantum locutum, ex coniectura maxime probabili existimat: neque enim certe dicit, ut nonnulli, princeps legibus omnibus simpliciter & indistincte solutus: Aut imperatori suo, Alexandro Severo, apud quem in maxima erat gratia, adulatus: Iustinianus autem, hoc est, Tribonianus sub nomine ac titulo Iustiniani Imperatoris, Ulpianum sine ratione imitatus est: quippe quem non satis intellexit, aut certe non satis ad lydium veritatis politicæ lapidem ac incorruptam philosophicorum, hoc est, verorum Reip. fundamentorum normam examinavit, idque imprudenter probavit. Nec sane mirum. Iurisconsulti namque, & Impp. eos secuti, utriusque ad praxin magis intenti, à veris philosophiæ ac politicæ, ut & historiarum principijs & fundamentis, ut nunc, ita olim quoque interdum exorbitant. Unde Cuiacius & Cuiacium inter Germaniæ quidem Iurisconsultos, imitati, Dn. Wesenbecius, atque ex iis qui etiamnum superstites sunt, viri de iuris scientia optime profecto meriti, Dn. Dionys. Gothofredus, Iul. Pacius, Herman. Vulteius, Iohan. Gœddæus, Hieronym. Treutlerus, qui magno Iurisprudenciæ methodicæ conformandæ ac tractandæ incommodo ab Academijs abreptus est, non quod multa scripserit, sed quod pauca accuratissime, in quibus ex ungue leonem; hi, inquam, in primis, & alii pauci, à veris philosophiæ ac politicæ principijs & fundamentis, à veris definitionibus ac distributionibus, à vera Methodo, à veris rerum tractationibus, historiis, lectionibus, non facile certe (aut minus quam pleriq; in humanis nil omni ex parte perfectum) exorbitant: quoniam philosophicum,

phicum, politicū, dialecticū, linguarū, historiarū, stu-
 dium assidue, ac diligentissime cū iurisprudētia con-
 ferunt: & praxin cum theoria coniungunt, nō autem
 confundunt: multa vix vtcunq; in iure vel interpre-
 tib. eius descripta accurate definiunt, multa confusa
 distinguunt, adeoq; multa intricata & inuoluta soler-
 ter extricant ac euoluunt. Vt ergo certus ac directus
 coeli motus est: & per accidens tamen aliquis indire-
 ctus trepidationis motus oritur. Ita veterū (vt & re-
 centiū plerorumq;) Iurisperitorū & Imperatorum
 optimus motus & affectus est, optimaq; leges ac re-
 gulæ, in plerisq; rationi rectæ, & fundamētis philoso-
 phicis ac politicis pulchre consentaneæ: & tamen ab
 his ipsis interdū ob rerum, actionum, factorum, casu-
 um, circumstātiarum, &c. mirificam perplexitatem,
 quasi trepidando exorbitant. Eiusdē cum superiorib.
 momenti sunt & illa: Diuus Seuerus & Antonius sæ-
 pissime rescripserunt: licet legibus solutissimus, attā-
 men legibus viuimus, *Instit. quib. modis testamentis
 infirm. in fi. c. l. 3. C. de testam.* licet lex imperii solen-
 nibus, iuris Imperatorem soluerit, nihil tamen tam
 proprium imperii est quā legibus viuere. Eiusdē mo-
 menti, inquam. Verus enim sensus est; Licet legib. de
 facto, aut nescio qua lege imperii soluti simus: tamen
 sincero & incorrupto iure legibus soluti non sumus.
 1. quia conscientia. 2. iustitia legis naturæ. 3. ratio recta
 & incorrupta. 4. ratio officii. 5. salus Reip. 6. proprie-
 tas imperii veri seu proprium veri Imperatoris officii-
 um, aliam legem, & a lege imperii diuersam vero pio-
 que principi ponunt. Deinde leges istæ neutiquā di-
 cunt, principē legibus omnib. simpliciter & indistin-
 cte solutum, sed legib. hoc est, solennibus iuris. Atque
 hac ratione neq; illud Vlpiani in princ. l. i. de constit.
 princ. subsistet: quod principi placuit, legis vigore ha-
 bet: utpote cum lege regia, quæ de imperio eius lata
 est, populus ei & in eum omne suum imperium ac
 pote-

potestatem contulerit. Resp. Commoda Iurisconsultorum interpretatione hoc nonnulli posse leniri existimant: nempe ut lex seu νόμος non intelligatur sine λόγῳ: & ut ita, quod principi placet, videlicet κατὰ λόγον, qui in principe ac principis consilio inesse presumitur, quoniam est iustitia animata, Aristoteli 5. Ethicorum Nicom. ut hoc, inquam, legis vigorē obtineat. Quæ quidem, ut alia similis interpretatio si locum habere non queat, ista certe Vlpiani sententia, Quod principi placet, legis vigorē habet, valde adulatoria fuerit, quippe non absimilis isti Neronis, Sic volo, sicut iubeo, sit pro ratione voluntas; vel Demetrii, quicquid rex Demetrius iussisset, id apud Deos fas, & apud homines ius esse; vel alterius cuiusdam apud Plutarchum, id ius esse, quod utile Spartæ sit. Atqui profecto illicita & inhonesta principum placita pro lege nequaquam habenda sunt, sed ea, quæ naturali aut civili rationi, honestati, iustitiæ, & æquitati, pudori naturali aut civili, non repugnant. Nam ius civile, etiam mere civile, sine illis ipsis ius esse ac subsistere nullo modo potest. Ius enim civile, est præceptum virtutis ac iustitiæ civilis, rationi rectæ ac legi conscientiæ consentaneum: vel prudentiæ, rationis rectæ, ac iustitiæ legis conscientiæ conforme. Ceterum & alia quædam erga principes adulatoria passim in iure deprehendat, qui volet: ut corpora subditorum Deus imperatori subiecit: item omnia (bona in imperio sita) sunt principis: seu fiscalia seu patrimonialia: de quibus vide *Cuiac. 15. obs. 30. ff. Dn. Gothofr. not. ad N. 105. c. 2. fin. ac meum, si lubet, de iurisd. & imper. tract. cap. 1. mem. 3. nu. 11. ac seqq. & que ad 15. c. 1. mem. 5. nu. 2. 3. vbi tandem conclusio est; princeps nemini, ac ne priuato quidē, inuito, ius suū adimere potest, nisi ob summā atq; euidentissimā Reip. ipsius necessitatem, idque iusto tamen refuso precio.*

At vero Imperatori DEVS leges ipsas subiecit, eumque legem animatam hominibus esse voluit, ait Iustinianus *Nov. 105. c. 2. in fi. Sibi Dn. Gothofr. not.* Respond. subiecit ei, vt sit patronus ac custos earum. 2. & interpret legitimus. 3. vt subditos ad earum obseruatiam adigat. 4. vt leges nouas subditis, quotiescunq; necessariae sunt, legitimas tamen & rationi recte consentaneas, ferat, nullas nouas ab aliis accipiat, neue hostes aut subditos sibi imperare aut rebellare sinat. 5. vt corrigendas prouide corrigat. 6. vt mutandas, obrogandas, derogandas, subrogandas, abrogandas, rite ac prudenter mutet, obroget abroget, &c. 7. vt mutatas vel abrogatas, si necessum erit, in vsum reuocet. 8. vt legibus mōrgeros premiis, immōrgeros poenis afficiat: idq; secundum leges ac mores ciuitatis laudatos, vel his deficientibus, secundum rationem rectam, iustitiam, & legem conscientiae, imprimisq; secundum aliarum ciuiliū legum & casuum, si ea haberi potest, analogiam: non autem ita subiecit, vt pro beneplacito arbitrii sui custodiat eas, vel non custodiat, dextre vel sinistre interpretetur, pro vt libuerit, vt subditos ad earum obseruatiam adigat, vel non adigat, vt leges, quoties necessitas postulat, ferat, corrigat, mutet, obroget, abroget, vel etiam non ferat, non corrigat, non mutet, non abroget, fontes puniat, vel non puniat, &c. Talem enim ac tam absolutam potestatem vel maiestatem nullus homo, nullus princeps, rex, aut imperator, vllō modo habere debet aut potest. Princeps ergo est supra ius, & reges supra leges, ἐπάνω τῶν νόμων, vt ait Diuus Chrysof. sed non simpliciter, non supra omnes leges, verum supra minus honestas, minus prudēter ac iuste latas, minus viles Reip. non durabiles, nō constantis rōis & utilitatis, &c. hoc est, princeps est supr. leges eaten^o, quatenus habet plenam potestatem ferendi, derogandi & abrogandi leges (vt iam modo fusius dictum) non
stemere

temere tamen, sed ex iusta causa, & ex usu Reip. sine damno & iniuria alterius, sine offensa iustitiæ & æquitatis, iuris naturæ & rationis communis: deinde quatenus ἀμαρτήσας ἔκολάζεσθαι, ad supplicium non rapitur, si deliquerit. 3. quatenus legibus nonnullis priuilegio quodam exemptus est. 4. quatenus habet potestatem confirmandi quandoque ea, quæ non iure facta sunt: sic adoptionem non iure factam princeps confirmare potest, *l. 38. de adopt. vt & matrimonium iniustum, statumque liberorum non iure quæditorum, l. qui in pronuncia, §. ult. de ritu nupt.* Ira legimus eum pœnæ veniam facere, & abolere crimen indulgentia & benignitate sua: quin & ex iusta causa quandoque veniam legibus facere. Atque hoc solum est, quod dicitur principes esse supra leges. Sed ipsi interdum attribuere sibi audent præter ius piūque. Neque enim placet, quod de Achille ait Homer. iura negat sibi data, nihil non arrogat armis: nec placet, quod ille affirmat, se ei regnum deferre, cui gladius acutior. Hæc Cuiacius *15. obs. 30. ante fin. & in recit. ad l. 5. col. 10. de iustit. & iur. & in recit. ad t. C. de testam. col. 7. ante fin. & omnino in fin. Conf. Connan. 1. com. iur. ciu. c. 16. num. 10. Dn. Gothofr. not. ad N. 105. ca. 2. in fin. Schwartzenh. ad l. nemo. 13. C. de sentent. & interloc. nu. 72. ac seqq.* Nec sane placet, aut placere debet, quod Innocentius 3. *in c. proposuit. 4. circa fi. de concessione præbend. prodidit.* Nos secundum plenitudinē potestatis de iure possumus supra ius dispēsare, *vide Corras. 2. Misc. 25. princ.*

Atque hæc paucula quidem ex Vlpiano præsertim & Iustiniano contra sententiam nostram proferri solent ac possunt. Sed videamus nunc, quot & quanta vicissim in contrarium ex Imperatoribus, & Iuriscōsultis Iuris prudentiæ Romanæ in promptu sint: & quomodo principes ipsimet vltro legibus ciuilibus sese obstrinxerint; vel se iis merito obstrictos esse professi;

fessi; imo & de hoc ipso gloriati fuerint, *l. 2. de leg.* Lex ipsius Dei inventum ac donum est: cuius (nempe Dei) decretis principem solutum esse, nemo sanæ mentis est dicturus, *c. cum inferior. de mai. & obed. & iam. d. l. 2.* lex est omnium diuinarum & humanarum rerum regina; Princeps, Dux, ac præses & bonis & malis: regula iustorum & iniustorum: quæ omnibus hominibus præcipit facienda, prohibetque non facienda.

In constitut. *de concept. Digestor. §. 1.* nihil tam præclarum in omnibus rebus invenitur, quam legum auctoritas: quæ & diuinas & humanas res bene disponit, ac omnem iniquitatem expellit &c. *Nov. 164. in princ.* Deo simul & iusticia nihil maius existit: Absque his enim nihil vnquam commode geri potest, & præcipue in nostra hac Republic. (ait Iustinianus imperator) exinde enim & subditos ad beneuolentiam, itemque ad summam licet attrahere devotionem. Quapropter & nos diuinitus perque iustitiam, sceptrum Imperij suscepimus. *Nov. Leon. 36. in princ.* leges sunt sustentaculum ac fundamentum Reipublicæ, ideoque vt Respublica in tuto sit, certe leges sanitatem eius conseruent oportet. Legis autem sanitas est æquitas, & *ibid.* Leges Reipublic. nostram gubernare debent, ait Leo Imperator.

L. 3. C. de testament. Licet lex imperii solennibus iuris Imperatorem soluent: nihil tamen tam proprium Imperii est, quam legibus viuere.

Inst. quib. mod. testum. infirm. in fi. Diuus seuerus & Antoninus sæpissime rescripserunt licet legibus soluti simus: attamen legibus viuimus.

L. 23. de legat. 3. decet enim tantæ maiestati, eas seruare leges, quibus ipse (Imperator) solutus esse videtur (& recte ait, Videtur: nec. n. vere solut^o est legib. quinimo eis alligatus est, *l. 7. C. de legibus & ait Dn. Gothofr. in not. ibid.* *L. 4.*

L. 4. C. de legib. Digna vox est maiestate regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri. Adeo ab auctoritate iuris, nostra pendet auctoritas, & reuera maius imperio est, submittere legibus Principatum, & oraculo praesentis edicti, quod nobis licere non patimur, aliis indicamus. Ad hanc legem eleganter praecellentissimus Gothofr. putemus hoc (quod hac lege continetur.) Imperatoribus aliis non tantum exemplo, sed & praeepto esse. Vice versa ius regium, cuius fit mentio, *1. Reg. 8. vers. 11.* bonis Regibus nec praeepto nec exemplo. Illic enim ostenditur, quid acturi sint reges reprobi, quid vitaturi sint boni, *Gregor. 1. Reg. 10. expos. 4.*

Paul. 4. Sentent. 5. §. 3. Eum, qui leges facit, pari maiestate (qua eas facit) legibus obtemperare conuenit.

Eleganter *cap. 2. distinct. 9. ex Isidori lib. 3. sentent. de summo bono, cap. 53.* Iustum esse Principem legibus obtemperare suis. Tunc enim iura sua ab omnibus custodienda existimet, quando & ipse reuerentiam iis praebet, &c. Iusta est enim vocis eorum (Principum) auctoritas, si, quod populis prohibent, id sibi licere non patiantur. Sic *l. 2. C. Th. de cond. & hom. do. Aug.* scribimus quidem leges, sed eas sequimur.

Nov. 89. ca. 11. in princ. non est Imperij aut legislatoris proprium, statuere, quod iustum non est: ut puta ius patriae potestatis soluere inuitis filiis, &c.

L. ult. C. si contra ius vel util. pub. Omnes cuiuscunque maioris vel minoris administrationis vniuersae nostrae Reipub. iudices monemus: ut nullum rescriptum, nullam pragmaticam sanctionem, nullam sacram adnotationem, quae generali iuri vel utilitati publicae aduersa esse videatur, in disceptationem cuiuslibet litigij patiantur proferri: sed generales sacras constitutiones modis omnibus non dubitent obseruandas.

L. 15. de condit. instit. quæ facta lædunt pietatem, estimationem, verecundiam nostram, & (vt generaliter dixerim) contra bonos mores fiunt: ea nec facere nos posse credendum est. l. 1. C. si aduers. venditio. Princeps nec perfidiæ, nec periurii autor esse cuiquam debet.

Imperatores ipsimet improbant legem Imperij, qua princeps legibus solutus fuit: ideoque in plerisque, etiam solennibus, ac mere ciuilibus, iure priuato vti cupiunt: adeo submiserunt legibus principatum vt etiam solennitates iuris, quibus tamen (vt rebus mere ciuilibus) maxime soluti esse videntur, violare nolint, nempe propter conscientiam, propter iniquitatis suspicionem, propter officium & estimationem, propter exemplum, l. ex imperfecto. 3. Cod. de testamentis. ex imperfecto (in quo desunt signa, & subscriptiones. 7. testium. Cuiac. recit. ad t. C. de testament.) testamento nec Imperatorem vindicare hereditatem posse, sæpe constitutum est. Licet enim lex imperij solennibus iuris Imperatorem soluerit: nihil tamen tam proprium Imperij est quam legibus viuere.

L. 6. & ibi Dn. Gothofr. C. qui testam. fac. & d. l. 3. & 20. C. de testam. l. 23. de legat. 3. & ibi Dn. Gothofr. Principes nolunt heredes in testamentis institui, nisi secundum leges id fieri possit, & sic, vt nemini præiudicetur, nemoque debita hereditate priuetur: imo nec legata aut fideicommissa ex imperfecto testamento vindicare volunt, quia sit inuerecundum, d. l. 23.

L. 7. C. qui testam. fac. cum heredes instituuntur Imperator vel Augusta; ius cõmune cum ceteris habeant: & ibid. Imperatori & Augustæ testamentum facere liceat & mutare, non aliter quam priscis legibus cautum est.

Instit. quibus modis testam. infirm. circ. fin. Diuus
Pertinax

Pertinax Imper. affirmabat, se tabulas non legitime factas: in quibus ipse eam ob causam (vt illæ subsistere possent) heres institutus esset: minime probaturum: neque ex vlla scriptura, cui iuris autoritas deficit, aliquid adepturum: nimirum quia, licet legibus soluti simus (vt Diui Seuerus, & Antoninus sæpissime rescripserunt) attamen legibus vivimus.

L. 8. §. 2. *de inoffic. test.* Si Imperator sit heres institutus: posse inofficiosum dici testamentum, sæpissime rescriptum est Sic Paul. 4. *sentent. 5. §. 3.* Testamentum in quo Imperator scriptus est heres, inofficiosum argui potest. Eum enim, qui leges facit, paræ maiestate (qua eas facit) legibus obtemperare conuenit.

Instit. quibus modis testam. infirm. circ. fin. & l. ult. D. qui testam. & l. 91. D. de hered. instit. l. 22. de iur. fisc. §. 2. l. 2. 3. 4. C. ne fiscus vel R. spub. Paul. 5. sent. 12. §. 7. 8. adde l. 1. C. qui militare, & l. 10. de iure fisc. Imperator non admittat se, aut fiscum suum, litis causa heredem institui. Baldus *ad d. l. 91.* notat, priuatis plura permitti quam Principi: & Principem magis quam alios ab illicitis abstinere debere, *Dom. Gothofr. ibid. l. 5. l. 6. D. qui testam.* eius bona, qui se Imperatorem facturum esse heredem iactauerat, à fisco occupari non possunt.

L. vnic. *C. de caduc. tollen. circ. fin.* scientes etiam fiscum nostrum vltimum ad caducorum vindicationem vocari, tamen nec illi pepercimus, nec Augustum priuilegium exercemus: Sed quod communiter omnibus prodest, priuatæ nostræ vtilitati præferendum censemus: Imperialiter existimantes, subiectorum commodum, nostrum esse proprium commodum.

L. *in factis 60. §. 1. de condit. & demonstrat.* fiscus iisdem conditionibus parere debet, quibus persona, à qua ad ipsum, quod relictum est, peruenit. Princeps

Contra

ceps quandoq; sibi minus vult licere, quam priuato, vt ostendit *Cuiac. in recit. ad l. 5. col. 11. 12. de iustit.*

Atq; hæc quidem præci Imperatores ac Iuriconsulti rectissime ac verissime. Ex recentiorib. Iuriconsultis viros egregios, Donellum & Cuiacium, audiamus.

Donellus, *1. comment. iur. ciu. 17. in princ.* omnes legibus parere debere, etiam principem &c. Sed an omnes iuri parere debent? (ait) omnes. quandoquidẽ commune præceptum est, quod omnibus ponitur, *dict. l. 2. l. 1. D. de leg.* etiamne Princeps? & tenentur etiam principes legibus. Dicitur quidem princeps solutus legibus, *l. Princeps D. de legib.* quia legibus & solennibus iuris solutus est à populo Romano lege Regia, quæ de eius Imperio lata est, *l. 1. D. de const. Prin. l. 3. C. de test.* At tenetur legibus cõmuni Principum lege, & sua. Declarant enim hi, se velle legibus viuere, statuentes nihil magis conuenire Imperio *d. l. 3. C. de testam. §. 5. l. Instit. quib. modis test. 17. f.* exstatq; huius sententiæ confirmatio cum insigni commendatione coniuncta *in l. digna. C. de legi.* Digna vox, aiunt Imperatores, maiestate regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri: à deo de auctoritate iuris nostra pendet auctoritas. Et reuera maius imperio est, summittere legibus principatum; & oraculo præsentis edicti, quod nobis licere non patimur, indicamus. Quod si, quidquid Principi placuit, lex est, *l. 1. D. de const. princ.* etiam hæc voluntas lex erit: & quoniam Principes in se hoc volunt, etiam ipsi in sese erunt lex.

Cuiacius *in recitat. ad t. C. de testam. col. 20.* & vt principes soluti sint legibus (ait) tamen, vt inquit *lex 3. C. de testam.* nihil est tam proprium principatus, quam secundum leges vitam degere, & ita rectissime *l. 23. de legat. 3.* quia decet tantam maiestatem, eius seruare leges, quibus ipse solutus videtur. Et ita Paulus

lus *lib. 4. sent. cum*, qui leges facit, pari maiestate legibus obtemperare debere, & eleganter Imperatores Seuerus & Antonin. *in §. Vlt. Instt. quibus modis testam. infirmentur.* licet, inquit, soluti simus legibus, tamen legibus viuimus, & elegantius *l. 4. C. de legibus*, præclaram esse & dignam vocem Principis, profitentis se legibus alligatum esse; & de auctoritate legum pendere auctoritatem Principis; & reuera maius esse imperio, legibus submittere Imperium.

Ideo eleganter ait, *diēt. l. ex imperfecto. de leg. 3. ex imperfecto testamento Imperatores legata aut fideicommissa vindicare inuerecundum esse, id est, dedecori.* Inuerecundus enim est, qui, quod non debet, facit audacter, securus reprehensionis pudorisque sui. Et *ibid. paulo post.* Princeps non omnibus legibus solutus est per *l. princeps. de ll.* sed tantum legibus caducariis. Nam diligenter attende ad inscriptionem legis Princeps, *D. de legibus.* est enim *Vlpiani commentantis ad legem Iuliam & papiam*, quæ sunt leges caducariæ. Et paulo post *ibid.* nec vero vnquam dicam, generaliter esse verum, quod ait *lex Princeps: cum id tantum sit accipiendum specialiter de lege Iulia & Papia, non de legibus omnibus.* Idem *Cuiacius in recitat. ad l. 5. colum. 10. de iust. & iur.* ex hac interpretatione, quæ necessaria est, sequi videtur, Principem suis teneri legibus, perinde atque suis etiam legibus populus tenebatur &c. Non est igitur Princeps solutus legibus, quia non agit tantum, sed & patitur, vt & populus, quodcunque bonum & æquum est, & certe dici potest, principem teneri suis legibus, nisi nominatim se exceperit in eis legibus, vel aliis postea promulgatis: & solutum esse principem legibus antiquis populi. Nam populus dum creauit Regem, solis illum legibus, quæ tum exstabant (pristinis) eximebat.

Sed

Sed haecenus satis superque demonstratum, principem verum legibus omnibus solutum non esse, multo minus legibus omnibus simpliciter & indistincte.

Videamus ergo an omnino Nullis, an vero Aliquibus, & quibus, & quatenus. Certe nullis simpliciter, absolute, omnimodo, & indistincte solutus est. 1. quia legibus ad ipsum ipsius Imperii statum pertinentibus omnino obstrictus est. 2. quia leges civitati necessarias necessario ferre tenetur, 3. quia corrigendas, necessario (provide tamen & sapienter) corrigere tenetur, 4. quia mutandas, obrogandas, derogandas, subrogandas, abrogandas, necessario (provide tamē ac sapiēter) mutare, obrogare, abrogare, &c. tenetur, 5. itemque mutatas vel abrogatas, si necessum erit, in usum reuocare, 6. quia nō quaslibet pro lubitu, sed necessarias, salutare, legitimas, rationi rectae (eique tum naturali, cum civili) ac legi conscientiae consentaneas ferre aut reuocare potest: nec quaslibet pro beneplacito corrigere, mutare, obrogare, abrogare, &c. sed vitiosas, minus vtilis, rationi rectae ac legi conscientiae minus consentaneas, de quo supra. 7. quia omnes ac singulas naturae, gentium, civiles, praetorias leges (honestas, rite latas, vtilis, adhuc vsitatas) fideliter & assidue custodire, 8. recteque ac sincere, quoties opus est, interpretari, 9. & ad omnium singularumque observantiam omnes ac singulos ciues & subditos sedulo adigere, 10. morigeros legibus praemiis, immorigeros poenis afficere tenetur. 11. atque haec omnia & singula, non pro lubitu, non pro beneplacito arbitrii sui, non quouis modo, sed candide, sincere, fideliter, diligenter, provide, sapienter, constanter, itemque necessario, ex debito, ex officio tum viri boni, tum principis veri, quia DEVS, quia propria ipsius conscientia, ratio recta, virtus ac iustitia, officium tum viri boni, tum principis veri, adcoq;

adeoque lex naturæ, ac multe ciuiles à Iustiniano Imperatore in corpus iuris, relate, & iam paulo ante commemoratę leges, ipsum arctissime legibus etiam ciuilibus, adstringunt, & ad singula ista obligant.

Iam vero si omnino Nullis, certe nec aliquibus simpliciter, absolute, omnimodo, & indistincte solutus est Princeps: secus enim aliquas non teneretur custodire, recte interpretari, necessario ferendas, corrigendas, mutandas, abrogandas, non ferre, non corrigere, non mutare, non obrogare, vel abrogare &c. teneretur.

Quibus ergo tandem legibus solutus? ais. Certe non omnibus, nec omnino nullis, sed aliquibus, veruntamen *κατά τινος*, aliquatenus, suo modo, ac in vero sensu, non simpliciter, & quauis consideratione seu respectu, non quouis modo ac sensu, non indistincte, vel sine omni distinctione: vt & supra dictum. Nam aliquibus suo modo veroque sensu, & Nullis simpliciter, omnimodo atque indistincte solutum esse, haud pugnant, sed idem sunt.

Aliquibus ergo solutus est aliquatenus, suo modo, & in vero sensu, idque vel in genere, vel in specie. *Vid. Dd. in l. digna vox, C. de ll. & in l. princeps. ff. eod. adds c. nulli de sentent. ex commu.* In genere, quatenus suo modo (vt supra dictum) ex No. 105. supra leges ciuiles (non autem nature & gentium) est, minus scilicet honestas, minus prudenter ac iuste latas, minus vtilis ac necessarias Reip. non durabiles, non constantis rationis, æq̄tatis, vtilitatis ac vigoris, &c. Princeps enim est supra leges ciuiles eatenus, quatenus leges ciuib. ac subditis suis dat prescribitque, nullas autem antea nondum latas eos sibi prescribere sinat, & quatenus datas, vel pro parte vel in totum emendat, mutat, obrogat, abrogat &c. vel vt fusius ac pl-

E

buis

nius dicam, quatenus plenam habet potestatem leges civiles (præsentes, præteritas, futuras) corrigendi, limitandi, mutandi, obrogandi, derogandi, subrogandi, abrogandi, itemque mutatas vel abrogatas, si necessum sit, in usum reuocandi: quin & plane nouas condendi: At hæc singula non temere tamē, sed ex iusta causa, & ex usu Reip. sine dāno & iniuria alterius, sine offensa iustitiæ & æquitatis, iuris naturæ, & rationis communis, vt iam sæpius dictum. Neque enim absolutum in his arbitrium habet: quia leges, quas condit, renouat, corrigit, mutat, legibus Dei, decalogi, naturæ, conscientiæ, rationi communi, conformes omnino esse oportet. Quas vero leges seu plane nouas, seu veteres, seu reuocatas, seu correctas, seu mutatas, aliis præscribit, ac iniungit, his & ipsemet, quatenus ad ipsius personam vltimo modo ἀναλογικῶς accommodari possunt, obstrictus est, & congruenter vitare debet, vt ne, quod in aliis vituperat, ipse committat. 2. Supra leges est princeps, quatenus ἀμαρτήσας ἔκολάζεται, ad supplicium non rapitur, si deliquerit: legibus enim ligatur magis quo ad vim legum directiuam, quam coerciuam, vt loquuntur. 3. quatenus habet potestatem confirmandi quandoque ea, quæ non iure facta sunt.

Sic adoptionem non iure factam Princeps confirmare potest, l. 38. de adopt. vt & matrimonium iniustum, statumque liberorum non iure quæditorum, l. qui in prouincia, §. vlt. de ritu nupt. plura vide supra. In quo ipso tamen caute ac circumspecte versabitur, & ita scilicet. Ne quid nimis. 4. Quatenus in casibus iure ciuili non expressis lex scripta, vel legis scriptæ analogia, deest: tum enim res tota boni Principis arbitrio, prudentiæ, & conscientiæ sanæ

Fabian
Nota
error

DE PRINCIPLE. 83

ac sinceræ permittenda : vt ipse pro sua prudentia, & conscientia, cognoscat, iudicet, imperet, puniat, vel etiam, si lex quidem scripta, vel legis scriptæ analogia, in iure expressa sit, at circumstantiæ in casu perplexo variæ ac perplexæ non ferant, legem scriptam, vel directam vel analogicam, in casu præsentente sequi : nam & tunc veri bonique Principis arbitrio, prudentiæ, & conscientiæ, res permittenda est.

In specie ac proprie solutus est Princeps certis quibusdam legibus, vt i. quas certis personis, opificibus, artificibus, tribubus, collegiis &c. præscribit, & quæ ad ipsius (Principis) personam analogiæ accom-
inc 110

modari non possunt, vt puta quas sutoribus sartoribus &c. quatenus sutores, sartores, non autem quatenus ciues sunt, præscribit.

Indignissimum enim sit Principem sartoriis aut sutoriis subiectum esse legibus. Quas vero ciuibus, seu omnibus, seu aliquibus, quatenus cives sunt, præscribit, his & ipsemet, quatenus ad ipsius personam villo modo seu directe, ac proprie, & expresse, seu analogiæ (ob æquabilitatē seu parilitatem rationis) accommodari possunt, obstrictus est, vt supra.

Certis quibusdam, vt solennibus, pœnariis, caducariis &c. certis quibusdam alijs, quibus priuilegio quodā Maiestatis exemptus est. Sunt enim, quæ vocantur, iura seu priuilegia Principis, iura Maiestatis, Regalia.

In his tamen omnibus ac singulis non simpliciter & indistincte solutus est, sed suo modo, veroque sensu, hoc est, ita demū, vt interim leges istas, quib. ipse solutus est, fideliter tueatur, & custodiat, recte interpretetur, quoties opus; cives, atq; omnes eos, qui istis

Nota

soluti non sunt, ad sedulam earum obseruantiam adigat: item vt eas, si iusta necessitas requirit, emendet, mutet, obroget, abroget, &c. Idque non pro lubitu & arbitrio mere absoluto, sed sincere, fideliter, prudenter, constanter, necessario, ex debito, ex officio tum viri boni, tum Principis veri, iuxta rationem rectam, eamq; tum naturalem, tum ciuilem iuxta legem DEI, decalogi, naturæ & conscientiæ, vt supra dictum.

Sed de caducariis, pœnariis &c. obiter videamus. Cuiacius *in recitat. ad l. 5. col. 10. de iust. & iur. legem Princeps D. de ll. interpretatur de ll. Antiquis.* Et certe dici potest (ait) principem teneri suis legibus, &c. solum vero esse Principem legibus Antiquis populi. Nam populus dum creauit regem, solis illum legibus, quæ tum exstabant (pristinis, antiquis) eximebat.

Idem Cuiacius *15. obs. 30. in princ. ac med. & in recit. ad t. C. de testament. col. antepen. & ad d. l. 5. col. 12.* dictam l. Princeps, de caducariis legibus, interpretatur. Inuenio (ait) solum esse Principem legibus caducariis, Iulia nempe & papia, quod eæ per se vulgo essent odiosæ, l. quod Principi, 56. de legat. 2.

Finge: quidam legauerat principi. Mortuus est Princeps, antequam dies legati cederet: An sit caducum legatum? Minime: sed tranſit in successorem Et de iis legatis caducis est intelligenda lex Princeps, de ll. Nam inscriptio huius legis (quod diligenter attende) est ad l. Iuliam & papiam, quæ sunt leges caducariæ. Vnde apparet dictam l. Princeps, non accipiendam de quibuscunque legibus, sed de caducariis.

Et ibi. *d. t. C. col. ult.* Nec vero vnquam dicam, generaliter esse verum, quod ait l. princeps, cum id tantum sit accipiendum specialiter de lege Iulia & Papiæ

pia, non de legibus omnibus, conf. Dn. Gothofr. *not. ad l. 4. C. Adl. Falcid.* leges vero caducariæ per *l. vnic. C. de caduc. toll.* iam pridem à Iustiniano penitus sublatae fuerunt: ut hodie de iis quæstio nulla sit: nimirum cum iis & subditi non amplius obstricti Pœnarijs legibus principem solutum affirmant Græci: & dictam *l. Princeps de pœnarijs legib.* interpretantur; ἀμαρτήσας ἔκαστος αἰὲν, aiunt: delicti à se commissi pœnam legibus definitam non sustinet: quia scilicet iudices non habet, Cuiac. *15. obs. 30. in princ. D. Vult. in comment. Instit. ad §. 7. num. 5. de iust. & iur.* Aliqui (ut supra) distinguunt inter vim legis directiuam, qua ligatus princeps, ac coerciuam, qua solutus.

Solennibus iuris quoque solutus est Imperator: imo lex Augusti, *l. apud eum, 14. de manumissio.* & lex Imperij, *l. ex imperfecto. 3. C. de testam.* tantum solennibus iuris Imperatorem solutum afferunt. Unde & Donel. *1. comment. 17. Coras. in d. l. Princeps, num. 3. & 2. Misc. 25. Zast. in d. l. princeps, nu. 3. Pruckmann. 17. de regalib. p. 1. §. soluta potestas, c. 3. num. 31. & alij.* tantum solennibus iuris Principem solutum censent, alijs vero legibus non solutum. At enim licet solennibus iuris solutus sit Imperator: posteriores tamen Imperatores istis quoque sese (proculdubio ex conscientia ad id urgentis impulsu) in plerisque subiecerunt, ut supra fufius. Imperatores (ait Cuiac. *in recit. ad d. l. 5. col. 12. add. 15. obs. 30. circ. med.*) fauore libertatum non seruabant solennia manumissionis. idem *in recit. ad t. C. de testam. col. pen.* Etiam inuenio (ait) in manumissis vindicta, si quem Princeps manumittat vindicta, non seruari solennia iuris, *l. apud eum de manumiss.* quia scilicet concurrat fauor libertatis. Hoc igitur non tam Principi datur, quam libertati, maxime data à Principe, ut non deuderet solennia iuris: quæ data à priuato, uti-

que nulla sine solennibus. Et mox ibid. Cuiacius istam Principis à solennibus solutionem ad certos casus restringit: Invenio igitur (ait) Principem non obligari iuris solennibus, his casibus, quos exposui, nempe Manumissionis, ac Sepulturæ Principis in vrbe: de qua iam sequitur. Leges quoque ea, (Seruio teste) solutus est Imperator, quæ vetat in vrbe mortuum sepeliri, Cuiacius dicit. obseru. 30. Dn. Gothofred. ad d. l. 4.

Invenio etiam (ait Cuiac. d. col. pen. C. de testam.) nunquam ea lege, quæ lata est Diuulo Conf. fuisse obligatum Principem, qua cauetur, ne quis in vrbe sepeliatur.

Inuenies apud Seruium Honoratū 2. Æneid. Virgines Vestales ac principes sepeliri in vrbe, nec ea lege teneri quæ vetat quenquam in vrbe sepeliri.

Iura seu priuilegia Principis supersunt: eaque duorum ferme generum. Primi generis sunt Iura Maiestatis, seu Regalia, κατ' ἐξουσίαν sic nuncupata: vt bellum hostibus indicere, inferre ac finire: priuilegia cōferre: Nobilitare; legitimare, fame restituere: Academias fundare: Magistratus (præsertim superiores, item Doctores, Magistros, Licentiatos, poetas, tabelliones, creare, de sententiæ viribus cognoscere, nullam à se ad alium puocationem admittere; ad mortem condemnatos, si grauis causa sit, absolueret, nummis precium, pondus, nomen & figuram præscribere; de ponderibus statuere; vectigalia & tributa exigere; bona vacantia occupare; Mercatus & Nundinas constituere; & si quæ sunt istius generis alia. Confer Dn. Vult. l. iur. Ro. 12. nu. 25. ac seqq.

Alterius generis sunt alia nonnulla, quibus Princeps fruitur, priuilegia singularia: puta, vt censeatur maior ante annos, vide D. Gothofr. Not. ad leg. 8. de munerib, 2. vt in contrahendis nuptiis nō ita obseruet gradus

gradus prohibitos (exceptis tamen ascend entibus, descendentibus, & collateralibus proximi gradus, vid. constitutionem Isaaci Angeli cap. 2.) 3. facit etiam gratiam Iurisiurandi, *l. ult. ad Municipales*. Vbi tamen agitur de Iure suo, & vbi manifesta deceptio iurantis, non vbi legitime iuratum, *No. 9. l. 1. C. si advers. vendit. l. 3. C. si minor se maior. &c.* 4. Indulget etiam interdum pœnas legibus constitutas vid. *C. de abolition. & de gener. abolit.* His adde *Bossum in tractat. de Principe ac Privilegijs eius, tit. 100. & Cuiac. 15. observa. 30. Et Dn. Gothofred. add. N. 105. fin.* In reliquis vero plerisque omnibus casibus eodem cum cæteris iure utitur, *N. 89. cap. 11. in princip. leg. 6. ff. qui testament. l. 8. §. 2. ff. de inoffic. l. pen. ff. de hered. instituen. leg. 15. ff. de condit. Inst. l. 23. ff. de legat. 3. l. 60. de condit. & demonstrat. l. 6. 22. §. 2. ff. de iure fisc. l. 2. 3. Cod. ne fiscus vel Respublica. Dn. Gothofred. d. loc.*

Et hæctenus de legibus, quibus Princeps suo modo veroq; sensu exemptus ac solutus est.

Sed an non suis saltem, & à se latis legibus, iisque omnibus ac semper solutus est? (ais) certe non omnibus, nec semper: cum, qui leges facit, hoc est aliis præscribit, pari Maiestate (qua eas aliis præscribit) legibus obtemperare conuenit, ait Paul. plura vide supra. Eatenus tamen lege ea, quam aliis condidit, ligatur, quatenus vlla inter ipsum & alios, quibus condidit, analogia, vel æquabilitas rationis & iuris esse potest. *Damhud. in praxi crimin. cap. 82. numer. 45. 47. 48. 73. 74. 110.*

Quas vero certis personis, opificibus, artificibus, tribub. collegiis &c. præscribit, & quæ ad ipsius (Principis) personam vel directe & expresse, vel analogice accommodari nõ possunt, his omnino solutus est.

~~sed suo modo: ita nimirum ut eos, qui istis soluti~~
 non sunt, ad earum obseruantiam adigat; item ut
 eas tueatur & custodiat, recte interpretetur, si opus,
 & cætera, de quibus supra, Cuiacius 15. obs. 30. *sed in*
primis in recit. ad l. 5. col. 9. 10. de instit. & in. ex ver-
bis ei & in eum, l. 1. de constit. princ. concludit Prin-
 cipem suis teneri legibus, perinde atque suis etiam
 legibus populus tenebatur: Et mox *ibid. d. col. 10.* Et
 certe dici potest, Principem teneri suis legibus nisi
 nominatim se exceperit in istis ipsis legibus, vel aliis
 postea promulgatis. Quæ tamen limitatio (nisi no-
 minatim se exceperit) nisi ad certos casus iustis ra-
 tionibus restringatur, valde displicet. Quid enim si
 princeps in omnibus omnino legibus se & suos exci-
 piat? hoc est, DEOS faciat, qui labi & errare haud pos-
 sint. Hi enim soli legibus soluti: quia iusto non est lex
 posita, iniustis vero, labentibus, errantibus, omni-
 no posita.

An ergo aliorum quoque legibus subiectus est,
 & quatenus? Distingue, non est subiectus aliorum,
 qui extra ipsius Rempub. sunt, legibus; nisi eas sibi
 ac suis vltro accommodet, sicut Romani prisca &
 Græcia leges suas attulerunt. Cæteroquin aliorum
 in sua Republica, nempe prædecessorum, priorum
 legislatorum, item ipsius Reipublicæ, vel procerum
 eius adhuc superstitem, ante ipsum latis legibus,
 adhuc vigentibus, prudenter latis, & vtilibus, o-
 mnino subiectus est, quatenus ad ipsius personam
 vltro modo seu proprie & expresse accommodatæ
 sunt, seu analogicos accommodari possunt: i-
 tem quatenus leges ipsas custodire, ciues vniuer-
 sos ac singulos ad seriam earum obseruantiam adi-
 gere tenetur, vt supra. Atque hæc de præterito
 tempore, & iam latis ll. Quoad futurum tempus;
 Nullius alterius, quicumque sit, seu intra, seu extra
 Rempublicam suam, legibus subiectus est, nisi sponte

Falsum

ac volens legumlatorem, seu pristinarum legum ac
politiae reformatorem prudentem eligat, eiusque le-
ges ipse Princeps authenticas faciat. Nemo homi-
num enim ipsi leges novas praescribere potest, si ve-
rus, & absolutae maiestatis Monarcha est.

Subditorum tamen statutis & consuetudinibus
communibus & vniuersalibus, praesertim inueteratis,
si aequitate & aperta ratione naturali nitantur, se ac-
commodare debet. Damhud. *in praxi crimin. cap. 32.*
num. 50.

Haecenus ergo satis superque demonstratum: Quod
verus ac bonus Princeps (quem nos consideramus,
imo considerare omnino debemus: quid enim no-
bis cum Tyranno negotii) nulla quacunque lege ve-
ra, honesta, salutari, & in imperio suo adhaec valida,
simpliciter, omnimodo, & indistincte solutus sit, aut
solutus saltem esse debeat: demonstratum, inquam,
tum aliis rationibus & argumentis, tum eo in pri-
mis, quod veri boni, ac pii Imperatores & Iuriscon-
sulti, quotquot leges iure nostro comprehensas tulerunt,
& in primis Iustinianus, qui eas omnes, quippe
in corpus Iuris sui relatas, authenticas fecit, id aperte
fatentur, & hanc ipsam sibi ipsis legem ponunt, Di-
gna vox est Maiestate regnantis, legibus sese alliga-
tum Principem profiteri, l. 4. C. de legib. Decet tantae
Maiestati, leges seruare, l. 23. de legat. 3. Nihil tam pro-
prium imperii, quam legibus viuere, l. 3. C. de testa-
mentis. Princeps ius commune cum caeteris habeat,
l. 7. C. quia testamenta fac. Scribimus quidem leges
aliis, sed eas sequimur ipsi, *in Cod. Th.* Eum qui le-
ges facit, pari maiestate legibus (quas alius
facit) obtemperare conuenit, Pau-
lus 4. *sentent. s. §. 3.*

etc.

Nota.

N.

¶ s

APPEN

APPENDIX, DE PRIVILE-
giis Reginae, siue Augustae, ex Cuiacio
& Corrasio.

Cuiacius *in recitat. ad l. s. colum. 12. de iustit. & iur.* Augusta non est soluta legibus caducariis, quod & probat lex si Augustae, *de legatis secundo*, quae sequitur legem quod principi, *de legatis secundo*. Sed eadem privilegia princeps tribuit Augustae, quae ipse habet.

An tribuit ei augustum illud privilegium, quod appellamus, ut ei & in eum? Minime. An tribuit ei, ut sit soluta legibus caducariis? Minime. Sed loquitur de aliis privilegiis, ut Augusta habet tacitam hypothecam, sicut Augustus, ex omnibus contractibus. Et privilegium inter creditores, *l. 6. de iure fisci*. Et habet privilegium donationum. Vir non donat uxori. Augustus donat Augustae iure licito, Et ut Augustus, ita Augusta donationes non insinuat, *l. penult. C. de donat. inter virum & uxorem*. Etiam Augusta habet hoc privilegium commune cum Augusto, ut ea, quae vendiderit, aut donauerit, non possit ab emptore aut donatario vlllo modo reuocare, qui se dicat dominum, sed qui agere vult, debet agere intra quadriennium contra ipsum Augustum vel Augustam, non possessorem, *l. vlt. §. vlt. C. de quadr. praescript. l. vlt. C. de sacros. eccles.*

Cuiacius *in recitat. ad tit. Cod. de testament. colum. antepenultim.* Princeps legibus solutus est, id est, lege Iulia & Papia, id est, non omnibus legibus, Augusta autem ut subiicit, non est soluta legibus caducariis, quanquam princeps ei tribuat eadem privilegia, quae ipse habet, non intelligit privilegium illud, ut etiam Augusta sit legibus caducariis, sed ut Princeps vel fiscus habeat ex suis contractibus tacitam

citam hypothecam semper, & Augusta habeat priuilegium in actionibus personalibus. Idem etiam Augusta habeat, vt similiter habet vacationem & immunitatem, vt habeat priuilegium in donatione, vt valeat donatio facta ab Augusta, sine insinuatione, perinde ac si facta esset à principe; vt facta ab hoc vel illa donatio filiofamilias imputetur, quasi castrensi peculio; vt donatio inter Augustum & Augustam valeat, quæ non valet inter maritos, id est, regulariter priuatos, *l. illud. Cod. de sacrosanct. eccles. l. penultim. Cod. de donation. inter virum & uxorem. l. cum multa. Cod. de bonis, quæ liberis. l. sancimus. §. primo. Cod. de donation.* Et sicut res alienæ, quæ forte imprudenter à principe venditæ & donatæ sunt alteri, non possunt à domino, id est, ab eo, qui emit à principe reuocari aut vindicari, vel à donatario, sed est tantum domino rerum in ipsum Principem seu fiscum intra quadriennium agere. Ita idem sequimur, si quid imprudens Augusta ex rebus alienis donauerit aut vendiderit, ne reuocetur donatio, sed liceat agere in Augustum intra quadriennium, *l. ultim. §. ultimo. Cod. de bonis, quæ liberis.* Hæc priuilegia princeps communicat Augustæ. Nunquam autem Augusta inuenietur soluta legibus, ne odiosis quidem legibus, quales sunt *l. Iulia & Papia.*

Corraf. 2. Misc. 25. numero sexto. Quid autem dicemus in Augusta, hoc est, principis vxore? Et eam legibus solutam non esse, sed vt reliquum hominum genus obstringi, verius est dicta *l. princeps. §. l. i. Cod. de conduc. & procu. præd. dom. August. libro vndecimo.* Cessant quippe in Augusta rationes, quæ tantam dederunt principi auctoritatem, illæ præsertim condendæ legis, quæ in solo principe locum habent, *l. fin. Cod. de legib.* aliis omnibus denegata est, mulieribus maxime, quæ legibus condendis nec quidem

dem interesse possunt, *l. 1. ff. de legi.* Imbecillis enim sunt, & inconstantis animi, ut non immerito veteres voluerint foeminas à ciuilibus seu publicis officiis remouere, *l. 2. ff. de re iud.* neq; vlla in re viris suis, quam in his quæ ad lanificium pertinent, operari. Quamquam aliquando vel principis indulgentia, vel moribus receptum sit, ut mulieres scepra regia teneant, pro tribunali que ius dicentes sedeant. Nam & Britannis quos nunc Anglos dicimus, morem esse, ut foeminae in regno succedant, regniq; administrationem suscipiant, palam est: Ioannamque Siciliae reginam, in regali solio sedentem, sententiamq; pro tribunali ferentem, Angelus se vidisse refert. Et in reginam Francorum, aliquando compromissum esse legimus, *c. dilecti. de arbur.* Abbatissamque iurisdictionem habere, & administrationem dignitati suæ annexam, summus Pontifex scribit, *c. indemnitatib. de elect. in 6.* Plane licet Augusta legibus soluta non sit: princeps tamen eadem illi priuilegia tribuit, quæ & ipse habet, *dict. l. princeps. & l. fiscus. §. fin. ff. de iur. fisc.* Vnde quemadmodum princeps ab omnium vectigalium præstatione immunis, *l. licitatio. §. fin. ff. de pub. & donatio ab eo procedens, vel in eam collata, non eget insinuatione, l. sancimus. cum auth. seq. C. de do.* Et facta inter Augustum & Augustam donatio, constante matrimonio, rata est, *l. donationes quas diuis. C. de do. inter vir. & vxor.* Quibusque donantur cubicularii principis priuilegiis, donati quoque intelligi debent, qui apud Augustam eodem munere funguntur, *l. cubicularios. de prepos. fac. cubicul. lib. 12.* (Horum omnium ratio est, quia splendent honore mariti vxores, *l. foeminae. ff. de senato. l. mulieres. de dig. lib. 12.*) Et cum duo sint in carne vna, focii que diuinæ & humanæ domus dicantur, *l. 1. ff. de ritu nupt. l. aduersus. C. de crim. expi. hered.* indignum lex existimauit, marito in altissimo honoris gradu collocato,

VXORIS

vxoris dignitatem pariter non concrefcere, *l. si libera-
ram. §. de nupt.* quid enim tam humanum est, quam
fortuitis casibus, prosperis vel aduersis, coniugis par-
ticipem coniugem fieri? *l. si cum dotem. §. si maritus.
ff. sol. matrim.* Merito absurdum veteres putauerunt,
aliquid esse, quod non inter virum & vxorem com-
mune sit. Qua ratione virum ab vxore contraque
vxorem à viro quicquam accipere, vetitum, Plutar. in
Problem. scribit. Iurisconsultis tamen in aliam ratio-
nem euntibus, *l. 1. ff. de don. inter vir. & vxor.*

*Επεισόδιον ex Cuiac. An princeps legibus
solutus & quibus.*

CViac. *ad d. l. 5. col. 9. in pr.* Reges dicim⁹ omnes,
qui regalē illam potestatem habent dandi leges
& dominandi, etiamsi alio nomine appellen-
tur, vt duces, vel comites, vel principes, vel impera-
tores, de quorum imperio etiam lata lex regia dici-
tur, qua populus ei & in eum omnem suam potesta-
tem contulit, *l. 1. de constit. princip.* Lex vetus cum i-
psa vrbe nata, vt ait Liuius 34. quia Romæ primum
præfuit, regalis potestas & in omnibus aliis gentibus
antiquis. Origo regni antiquior est, quam vel domi-
nationis vniuersi populi, vel dominationis optima-
tum. Ius autem gentium, ius antiquum, leg. prima,
de acquir. rer. domin. Ergo merito regnum, id est, hæc
sola ratio administrandæ Reipubl. putatur iurisgen-
tium. Et ea lex regia dicitur etiam lex imperii, *l. 3. C.
qui testamen. facer. poss. & Augustum priuilegium, l.
unic. §. §lt. C. de caduc. tollend.*

Et ibidem mox sequitur notabilis explicatio ver-
borum: populus ei (principi) & in eum, nempe in
principem (nequaquam autem in populum, vt aliū
contra leges Grammaticas) omnem suam potesta-
tem contulit, *in princ. l. 1. de constit. princ.*

Et ait *dict. l. 1. de constitution. Princip.* (inquit Cuiacius ibidem) quod est relatum in Institutiones, populus ei & in eum, &c. Multi laborant quid sit, ei & in eum. Non possunt aliud ea verba significare, quam eum populum in vicem suam regem creasse, ut subiret vicem populi, ut pateretur & ageret, quæ populus.

Nam ut populi, ita regni sunt onera quædam. Ita *in l. 1. ad Senatusconsultum Trebellian.* dicit, ex Senatusconsulto Trebelliano. ei & in eum actiones transire, id est, actiones actiuas & passiuas. Et in leg. receptum, de iurisd. ei & in eum ius dici posse, qui se subiecit iurisdictioni alterius, id est, absolui eum posse, vel etiam damnari, vinci vel vincere iudicio. Ex hac interpretatione, que necessaria est, sequi videtur, principem suis teneri legibus, perinde, atque suis etiam legibus populus tenebatur. Itemque populum teneri legibus principis perinde ac suis. Et, quod Seneca ait, 2. epist. datam esse principi potestatem populi, & in populum, quia scilicet potestas populi, & in populum fuit, ut ius hæredis, & in hæredem est, ac similiter potestas principis & in principem est. Non est igitur solutus legibus, quia non agit tantum, sed & patitur, ut & populus, quodcunque bonum & æquum est. Et certe dici potest, principem teneri suis legibus, nisi nominatim se exceperit in eis legibus, vel aliis postea promulgatis. Et solutum esse principem legibus antiquis populi. Nam populus dum creauit regem, solis illum legibus, quæ tum exstabant (pristinis) eximebat.

Cuiacius *in recitatio. ad tit. Cod. de testament. fol. antepenultim. in leg. 3. Cod. de testamentis.* ita scriptum est: ex imperfecto testamento, &c. Qua de re pauci sunt, qui liquido tradunt, quod obseruandum est, primum lex ait ex imperfecto testamento, id est, in quo desunt signa & subscriptiones 7. testium, ut ego interpretatus sum ex l. hac consultissima, hoc titulo.

principem non vindicare hæreditatem, filium defuncti vindicare, aut nepotem, vel neptem. Imperatorem non item, qui defuncto extraneus est. Et addit rationem, quia licet lex imperii solennibus iuris imperatorem soluerit, nihil tamen est tam proprium Imperat. quam legibus viuere. Et legem imperii vocat eam, quæ primum Augusto detulit imperium, vt refert *Dion lib. 53. Quod Augustum priuilegium dicitur, l. vnic. §. 14. inf. de caduc. tollen.* Quodque Dionys. scribit se transferre ex latino sermone, *λύοντες τῶν νόμων*, id est, soluuntur legibus. Et inde D. Chrysof. in orat. quadam tradit principem esse, *τῶν νόμων ἐπάνω*. Et similiter Iustin. in Nouell. 105. leges nisi principe, & esse ei submissas atq; subiectas, quod scilicet in potestate sit solius principis, ex vsu Reipubl. leges ferre, vel abrogare, vel derogare, & eas ipsum quandoque sequi non posse.

Quapropter aliquanto maior videtur potestas esse principis, quam populi fuerit. Populus enim suis legibus tenebatur, princeps suis legibus, non tenetur. Et hac causa in *l. barbarius. de offic. prætor.* ait multo magis in imperatore quam in populo esse recipiendum, vt seruum prætorē facere possit. Ea est lex imperii quæ Augustum soluit legibus: maxime si non iurauerit in leges initio imperii. Non solebant enim iurare in leges, cum Plinius scribat in panegyrico. Iurare magistratus quidem in leges, sed eius iurisiurandi verba ignota esse principibus. Nisi cum magistratus cogunt iurare in leges. Hodie quia principes statim initio imperii iurant in leges, tantum abest, vt legibus soluti sunt, quin quam maxime legibus obstringantur ex suo iureiurando.

Et vt soluti sint Principes legibus, tamen, vt inquit *l. 3.* nihil est tam proprium principatus, quam secundum *ll. vitam degere.* Et ita rectissime *l. 23, de legat. 3.*
Quia

Quia decet tantam Maiestatem eas seruare ll. quibus ipse solutus videtur. Et ita Paul. *lib. 4. senten.* cum qui leges facit, pari maiestate legibus obtemperare debere. Et eleganter Impp. Seuerus & Anton. *in §. ult. Instit. quib. mod. testa. i. firmentur.* Licet, inquiunt, soluti simus legibus, tamen ll. viuimus. Et elegantius *l. 4. C. de legib.* præclaram esse & dignam vocem principis profitentis se legibus alligatum esse, & de auctoritate legum pendere auctoritatem principis, & reuera maius esse imperio, legibus submittere imperium. Ideo eleganter ait dict. *l. ex imperfecto. de leg. 3.* ex imperfecto testamen. imperat. legata aut fideicommissa vindicare, inuerecundum esse, id est, dedecori. Inuerecundus non est, qui, quod non debet, facit audacter, securus reprehensionis, pudorisque sui. Inuerecundus Imper. qui non veretur senatus reprehensionem, eius ipse pars est, ut ait *l. quisque. in princip. C. ad legem Iul. Maiest. & l. ius senatorum. C. de dignitat.* qui non reueretur auctoritatem Senatus, qui non curiam suam ait, *l. 5. C. de dignit.* Denique licet tantæ maiestati non leges dare tantum, sed etiam accipere, eique se submittere, fiscumque imperii sui. Et secundum hæc præcepta in *hac l. 3. & in d. l. ex imperfecto.* Imper. profitentur se non vindicatos hæreditatem, vel legatum, vel fideicommissum ex imperfecto testamento. Et simili modo inuenis etiam ex eo, quod quis dixerit se Imper. hæredem fecisse, vel hæredem facturum esse, id est, ex nuda pollicitatione & iactatione inuerecundum haberi principem, vindicare hæreditatem, *l. ult. qui test. fac. poss.*

Cōstat etiam principem, si hæres sit institutus filio exhæredato pati querelam inofficiosi testamenti, *l. Popin. s. si Imp. de inoffi. testam.* Patitur etiam princeps legem Falcidiam, si legatum aut fideicommissum, aut mortis causa donationem acceperit. Seruat *l. Vocationiam*, vel ut Augustus apud Dionem ab ea impetrata
 a se-

à senatu. Quo exemplo docentur Principes, ne quid faciant contra lege sine venia senatus. Volunt etiam optimi Principes prius testamen. in quo ipsi sunt scripti hæredes, tum pi posteriori testamen. id est, vt possit mutare quis etiam testamentum, in quo sibi Principem hæredem facit. Quid ni? *in l. 6. s. tit. prox.* Plus dicam, etiam Principes aliquando minus adrogare, & cōcedere quam priuatos, puta, vt capiant quidem ex alienis testam. iure perfectis, non etiam codicillis factis ab intestato, nō ex epistola fideicommissaria.

Ex iis scripturis, quæ deferuntur, non capiunt, quæ sunt minus solemnes, *l. 2. C. Th. de testamen.* Eamq; constitutionem mirum in modum Symmachus in epistola quedam ad præfectum prætorii commēdat, vtrum licet capere priuato, quod nolit capere Princeps, non nisi ex iusto & solemni testamento? Sed postea alij Principes abrogarunt hanc l. 2. vt cōstat ex *l. 7. sup. tit. proxim.* Præterea licet regulariter prius testamentum scriptum rumpatur non scripto, id est, facto per nuncupationem, si vtrumque sit iure perfectum, tamen nolunt Principes testam. prius ex scripto iure perfectum rumpi posteriore non scripto, in quo ipsi hæredes sunt nuncupati. Quia ita nuncupatum fuisse testam. non potest probari, nisi testibus, qui vt adirent nuncupationem testam. rogati sunt. Atque hoc testis facile suspicabitur, in gratiam principis ementiri illam nūcupationem testam. quia dicunt defunctum hæredem nuncupasse Principem. Hoc igitur casu vult princeps in *l. nolumus, hoc tit.* vt consistat prius testamentum, quod factum est iure & solenni scripto, nec rumpatur posteriore, in quo ipse sit nuncupatus heres, solis testibus hoc facile concedentibus & blandientibus fortasse principi. Quinimo hoc vult *l. nolumus.* vt etiam, si prius illud testamentum ex scripto iure perfectum, postea sit rescissum à filio exhæredato in eo testamento per querelam in

officiosi testamenti, si sit rescissa exhæredatio, rescis-
sumq; testamentum totum, ac proinde exhæredatus
filius veniat ab intestato ad successionem patris, vel
nec eo casu impediatur successio ab intestato, quæ existet
posterius testamentum non scriptum, quo nuncupatus
sit princeps hæres. Inuenio etiam, quod, etiã si regula-
riter quilibet possit vindicare hæreditatem sibi dela-
tã, ab ignoto pene hominẽ, *l. extraneo. tit. seq.* tamen
legimus apud Corn. Tacitum lib. ii. Tyberium Imp.
semper respuisse hæreditates sibi delatas ab ignotis
hominib. Idem de Adriano Imp. legimus apud Spar-
rianum. Et eleganter est, ad hæc, quæ etiam de se scribunt
Imper. *l. 2. C. Th. de advocatis fisci*, plus sibi curæ esse
causas priuatorum, quam causam tutelamne sui fisci.
Et quod est proditum in *l. non puto, de iure fisci* eum
non delinquere, id est, non dicere ineleganter, qui in
dubiis quæstionibus facile respondet contra fiscum. Ad
quam sententiam danda sunt exempla *ad l. vl. in fi. de
his, qui sūt indignis. l. Diuus. §. 1. de iure cod. l. intercidit
de cond. & demonstr. l. 2. de aur. & arg. legato. l. Paul. §.
1. de leg. 3.* In quibus omnibus locis in ambiguis sem-
per datur responsum contra principem, cõtra fiscum
erarium. Quæ regula potest accommodari multis ne-
gotiis, vt si lis est ambigua, potius descendamus in
eam sententiam, quæ onerat fiscum. Contra tamen
inuenio quibusdam *ll. omnino*, ita esse solutos prin-
cipes, vt nec secundum eas viuant. Inuenio solutum
esse principem *ll. caducariis, Iulia nempe & Papia, l.
quod principi. de leg. 2.* Si tibi relictum sit legatum, &
hominẽ exemero, id est, mortuus fueris, antequam
dies legati cederet, caducum fit legatum. Sed si lega-
tum relictum sit principi, & is obierit, quod omnes
obire oportet antequam dies legati cederet, legatum
non fit caducum, sed cedit hæredi principis. Et hoc est
quod ait *l. princeps de ll. princeps legibus solutus est.*
Nam diligenter attende ad inscriptionem legis, quæ
est

est. Ulpiani ex quatuordecim ad legem Iuliam & Papiam, quæ sunt leges caduciaræ. Princeps ergo est legibus solutus, id est, l. Iulia & Papia, id est, non omnibus legibus. Etiam inuenio in manumissis vindicta, si quem princeps manumittat vindicta, non seruari solemnia iuris, leg. apud eum, de manumis. Quia scilicet concurrit fauor libertatis. Hoc igitur non tam principi datur, quam libertati, maxime datæ à principe, ut non desideret solemnia iuris: quæ data à priuato utique nulla sine solemnibus. Inuenio etiam nunquam ea lege, quæ lata est Duillo Cos. fuisse obligatum principem, qua cauetur, ne quis in vrbe sepeliatur. Inuenies apud Seruium Honoratum II. *Aeneid.* Virgines vestales & principes sepeliri in vrbe, nec ea lege teneri, quæ vetat quenquam in vrbe sepeliri. Inuenio legibus igitur non teneri principem, non obligari solemnibus iuris, his casibus, quos exposui. Nec vero dicam vnquam, generaliter esse verum, quod ait l. princeps, cum id tantum sit accipiendum specialiter de lege Iulia & Papia, non de legibus omnibus. Et tamen maxime id affirmabo, cum erit princeps, qui iurauit in legem, & quod contra legimus in plerisque auctoribus principem esse supra legem, hoc eo pertinet, ut intelligatur principem habere potestatem ferendi & abrogandi ll. non temere quidem, sed ex iusta causa, & è Republ. Ac consequenter posse principem confirmare, quæ non iure facta sunt, ut legimus adoptionem, non iure factam, à principe confirmari in l. 38. de adoptionibus. Et matrimonium iniustum, statumq; liberorum non iure quæditorum à principe confirmari l. qui in prouincia. de rit. nup. Legimus eos pœnæ veniam facere & abolere crimen indulgētia & benignitate sua. Eos ex causa etiam veniam legib. facere. Et hoc solum est quod dicitur principē esse supra leges; nec placet, quod de Achille ait Horatius: *Iura negat sibi nata, nihil non arrogat armis.*

DE SUPREMA
IN REPUBLICA. POTESTATE,
QUAM MAIESTATEM vocant, eiusque notis ac
proprietas:

HABITA IN SOLENNI HEI-
delbergensis Academiae panegyri, &c.
à Iohan. Calu.

Magnifice domine Rector, Generosi domini
Barones, Reuerendi, Clarissimi, &c.

*Prooemium, ac beneuolentia captatio, studiose
hic ommissa est.*

VAESTIO politica erit, vel potius,
si quis ita malit, Politicoluridica: ni-
mirum, Quodnam sit illud κρείον
πολίτευμα, seu κρεία ἀρχή, hoc
est, summum in Republ. imperium,
ac potestas summa; De qua Aristo-
teles 3. polit. 7. & alibi: quæque illius notæ ac pro-
prietates.

Quam dum pertractare instituo, maiorem in mo-
dum vos vniuersos ac singulos, Auditores, quanta
possum obseruâtia ac diligentia, enixe oro, vt me so-
lita vestra benignitate excipere, ac breuiter de propo-
sito themate perorantem, beneuolo & æquo animo
audire & attendere non dedignemini.

Politica (vt à summo capite rem arcessam) specia-
tim

tim ac proprie sumpta, est species philosophiæ practi-
cæ, tractans de prosperitate societatis politicæ, hoc
est, Reip. seu politiæ.

Prosperitas seu beatitas ista consistit in populi po-
litice consociati salute, prudenter ac iuste curanda:
adeoq; in Rep. prudenter ac iuste ad populi salutem
tum constituenda, tum conservanda. Ad populi sa-
lutem, inquam: Non enim salus principis, sed salus
populi suprema lex esto, ex duodecim tabularum le-
gibus. Prudenter, inquam, & iuste: quoniam pruden-
tia rationis rectæ, & iustitia, sunt norma & regula,
sunt fundamenta & fulcra veræ ac legitimæ Reip. Ius
seu lex iusta, est anima Reip. legitimæ: Ratio vero est
anima legis & iuris.

Proinde Resp. seu politia recta siue legitima, est ad
populi legitime consociati salutem prudenter ac iu-
ste facta ordinatio: quicunq; demum casus, seu pacis
seu belli, inciderit, vel Resp. recta, est populi legitime
congregati suprema perpetui (seu statim) regiminis po-
testate ad communem omnium salutem, secundum
ius & rationem rectam moderata societas. Regimi-
nis, dico: & secundum ius, dico: quoniam Resp. ne-
cessario flagitat imperium & ius: prudentiam & iusti-
tiam. Iustitiæ fundamētum est in prudentia rationis
rectæ, quatenus hæc (nempe ratio recta, eaque pra-
ctica) legem naturæ seu cōscientiæ in sese complecti-
tur. Prudentia ergo præcedit quoad rationem: iusti-
tia eam sequitur quoad conscientiam & voluntatem
rationis: prudentia legem conscientiæ secuta impe-
rat & decernit faciendâ & exequendâ: iustitia exequi-
tur prudentiæ decreta & imperata. E quibus omni-
bus consequitur; studium politicum, si generalissi-
ma eius capita consideres, primum omnium de po-
pulo, variisque in eo personarum generibus, item po-
puli ingenijs, natura, & moribus dispicere (non enim
quælibet cuiusque populi ingenia, & quilibet mores,

quaslibet leges admittunt) itemque de coniunctio-
ne ac societate populi: quæ fit communis salutis, mu-
tui officii ac beneficii causa: deinde de salute populi
dispicere: quæ variis bonorum ad huius vitæ prospe-
ritatem necessariorum generibus constat: quæque
consistit in communicatione rerum ac bonorum:
quia vni ac solitario homini non suppetunt omnia:
item in præmiis & pœnis. Bona vero illa, quibus sa-
lus ista cõstat, sunt partim animi, vt artes ac virtutes;
partim corporis: eaq; tum interna, vt sanitas, tum ex-
terna, vt opificia mechanica, partim vitæ seu fortunæ,
vt honores & dignitates, honesta fama: item opes, &
omnis generis possessiones.

Deniq; de ordinatione illa seu cõstitutione politiæ
dispicere, quæ tũ imperio, & magistratibus; tum iure
& legib. constat, quæq; salutẽ istam procurat, & quõ
bona illa iuste cõparentur & conseruentur, interdum
& alienentur aut amittantur, cõmonstrat: tũ imperio,
inquam, tum iure ac legibus: quoniam sine imperio,
sine magistratibus, sine iudiciis, dicasteriis, curia, se-
nato, cõsiliis publicis, sine iure ac legib. nulla omnino
politia subsistere, multo minus florere, potest. Forma
ergo politiæ seu Reip. est ordinatio politiæ, inter ciues,
magistratus & maiestatem, rationi rectæ, iustitiæ, &
vtilitati publicæ, consentanea, Arist. 3. polit. 1. & 6. at-
testante: inter maiestatem, inquam, & subditos; &
hos, tum ciues priuatos, tum magistratus publicos.

Atq; hæc breuiter de generalissimis studiis politici
capitibus.

Cæterũ cum Resp. nempe laudabilis & recta; præ-
cipue definiatur suprema illa perpetui (seu statii) re-
giminis potestate, comunẽ videlicet omnium sa-
lutem secundum ius & rationem rectam procurante:
certe præcipua huius ipsius in omni Rep. cõsideratio
esse debet. Suprema illa supremi regiminis potestas
omnia secundum ius, & rationem rectam ad cõmu-
nem

rem populi salutē regens ac moderās (que quasi forma & anima Reip. vere, aut principis veri est) eleganter à plerisq; maiestas nuncupatur. Aliis vero nominibus superioritas, absoluta potestas, potestatis plenitudo, imperialis præeminētia vel potestas, summum imperium, summa imperii potestas vel authoritas; Aristoteli 3. *polit.* 7. vt & aliis, græce *κυεία ἀρχή, κύειον πολιτεύμα, ἀκρα ἐξουσία.*

Maiestas porro vera ac legitima nil aliud omnino est, nisi suprema omnis iuris & imperii in qualibet legitima & ab aliis separata Rep. secundum Dei, naturæ, seu cōscientiæ, & communis politiæ legem, potestas: Vel, vt succinctius ac rotūdius definiam; Maiestas est suprema & perpetua in quavis Rep. secundum ius & rationem rectam potestas, nullis vllius alterius Reip. propriis legibus aut imperiis subiecta. Hæ namque sunt tres integrales maiestatis; quæ Remp. ipsam repræsentat; partes aut proprietates (quanquam in tertia seu postrema proprietate Bodinus, & eum secuti dissentiunt: de quo infra.)

Maiestas ergo, id est, potestas suprema, perpetua, nullis alterius Reip. legibus aut imperio subiecta, forma Reip. vel certe principis est, per quam est id quod est: quæ potestas in vera & legitima Rep. cōmunem populi salutem secundum rationem rectam, & secundum ius curandum vnice spectat. Porro maiestatis (vt & magistratus) vocabulū aliquando potestatem ipsam significat, aliquando personā, vel personas tali potestate præditas; vnde maiestas & princeps sæpius pro eodē sunt, nēpe pro suprema illa supremi regiminis potestate: vel et pro persona tali potestate prædita.

Interea, licet maiestas populi quoq; & optimatum sit: vt plurimum tamē Monarchæ seu Imperatori tribuitur: nec princeps facile in Aristocratia & Democratia pro maiestate talium Rerum public. vsurpatur. Itaque maiestas, si vnus est, is qui eam obtinet,

principis, hoc est, monarchæ seu imperatoris, appellationem retinet, nempe in monarchia. Quanquam M. Antonius, & L. Verus eodem tempore simul maiestatem vnâ eandemque communem quondam habebant apud Romanos: sin autem plurium sit imperialis illa præeminentia; tum vel paucorum est, qui optimates nuncupantur, nempe in Aristocratiâ; vel plurium & vniuersorum, qui populus est, nempe in populari statu: hæc enim sunt tria præcipua Reip. seu imperii genera, Aristotele 3. *Et* 4. *Politicorum*, & 8. *Ethicorum Nicomach.* cap. 10. *Et* 11. teste.

De numero urbium ad Rempublicam eiusq; maiestatem pertinentium, si hîc quærat: Vrbs etiam vnica Rempublic. interdum integram continet: & maiestatem seu *παρβασιλείαν* obtinet: seu monarchicam, seu Aristocraticam seu Democraticam: Urbisque vnus imperium, à multarum urbium imperio quantitate sola differt: quoad formam, differentia nulla est. In Aristocratiâ & Democratiâ maiestas seu princeps numero quidem multiplex est, sed τὸ λόγῳ, seu ratione non nisi vnus ac simplex, vniusc; non diuersi imperii ac superioritatis.

Propria maiestatis effecta, nocæ ac tesserae, sunt quælibet regalia, tum maiora præsertim, tum minora: leges condere, interpretari, abrogare, bellum hostibus indicere, inferre, ac finire; priuilegia conferre: Nobilitare: legitimare: famæ restituere: academias fundare: Magistratus (præsertim superiores) item Doctores, Magistros, Licentiatos, Poetas, tabelliones, creare, de sententiæ viribus cognoscere, nullam à se ad alium prouocationem admittere, ad mortem condemnatos, si grauis causa sit, absoluerè, nummis precium, pondus, nomen & figuram præscribere: de ponderib. statuere: vectigalia & tributa exigere: bona vacantia occupare: Mercatus & Nundinas cõstituere:

& h

& si quæ sunt istius generis alia. *Confer Dn. Vulc. 1. Iur. Ro. 12. nu. 25. ac seqq.* Ac si quis vnum ex illis absq; speciali Imperatoris concessione, propria auctoritate sibi sumit: is læsæ maiestatis crimen committit. Ista maiestatis iura, ista regalia, istam maiestatis potestatem, h. e. supremam, perpetuam, nullis vllius alterius Reip. propriis legibus aut imperio subiectam, habet in Democratia populus, in Aristocratia optimates, in Monarchia Imperator seu Princeps: Senatus Roma. non habuit: ac ne in Democratico quidem statu habuit: hinc enim tritum illud: Senatus populusque Romanus; non autem senatus solus. In Monarchico vero statu multo minus habuit: quantumuis Imperatores nonnulli Senatum & consules maximo honore afficerent, adeo quidem, vt ipsimet quoque Imperatores iuum inter Senatores & consules nomen profiterentur. Sed quid dictator Romanus? profecto nec is veram maiestatis potestatem habuit: quia perpetuam, statam, & ordinariam non habuit, sed repentinam, ob improuifum necessitatis casum iniunctam: non habuit, inquam, vel ideo etiam, quoniam à Dictatoris sententia appellare licuit; quod autem aliquandiu id non licuit, ex speciali priuilegio, & ita ex accidente fuit. Summam ergo potestatem habuit quidem, sed non absolutam, & maiestatis propriam, verum limitatam ac tēporariam, quam certo tempore, quippe tanquam alienam, restituere cogebatur.

Neque vero patroni Rerumpub. infirmiorum, multo minus confœderati in confœderatos, summā maiestatis potestatem habent.

Suprema namque maiestatis potestas, *Aristotel. 3. Polit. 7. κύριον πολιτεύμα, κυρία ἀρχή,* est potestas illa, quæ nemini, præterquam immortali Deo subest & obtemperat: vel quæ post Dei immortalis potestatem, nullam inter homines se ipsa maiorem

agnoscit. Quippe variæ in quolibet imperio sunt potestates & imperia varia: vna vero istarum potestatum semper prima ac suprema est: à qua reliquæ omnes dependent. Etenim vt ad rationem, seu mentem in arce rationis sedentem, sensus, affectus, appetitus, omnesque partes vitæ respiciunt, ab eaque diriguntur: sic ad summam Imperii maiestatem omnes ac singulæ Reip. partes, officia, & munera. Aristotel. 4. Poli. 14. principales partes & munera *κρυπτασ ἀρχῆς* sunt, senatus, seu consilium publicum: magistratus maiores & minores: ac iudicia, equitatis & iustitiæ asyla: Aliud ergo maiestas est, & aliud magistratus. Maiestas seu princeps, est potestas supremam & perpetuam in Repub. autoritatem & imperium obtinens, nemini præterquam immortalis DEO subiecta. Magistratus vero est persona publica, potestatis politicæ (quippe imperij ac iurisdictionis) partem aliquam à Principe communicatam habens. Princeps enim seu maiestas ipsam Remp. omnemque eius dignitatem, vires, robur, ac potestatem representat & sustinet.

Et vt anima corpus omniaque corporis membra: ita princeps corpus Reip. ac subditos eius omnes, regit ac moderatur. Veruntamen cum is singulis ipsemet prouidere non possit, domestica patribus familias commendat: quæ vero ad Reip. statum pertinent, hæc ita instituit, vt, prout partes Reip. administrandæ sunt variæ, sic varia constituat officia, quibus gerendis præficiat alios. Solet namque potestatis & imperij sui partes, seu plures seu pauciores, seu superiores, seu inferiores, variis variè perque varia munera publica, communicare: idque non priuatiuè, sed cumulatiuè, Mynsingerus cent. 6. obs. 99. post alios. Ipsam vero maiestatem, & summa regalia, seu iura maiestatis ipsius ac solius propria, nemini communicat, sed sibi peculiariter, priuilegiata reseruat.

Proin-

Proinde magistratus & præfecti, iudices & consiliarij, à maiestate seu principe, tanquam riuuli à primigenio fonte primitus in Republica exoriuntur, ac semper dependent; eique indiuiso nexu coherent: atque adeo quicquid sunt, ac recte peragunt, maiestatis iubentis aut permittentis (seu per se, seu per alios id faciat) intuitu ac vigore validum ac firmum existit: quoniam in maiestate principis; & origine prima, & continuatione deinceps perpetua, omnes isti fundantur ac sustentantur: seu maiestas illos ipsamet per se, seu per suos, legemue suam constituat, aut constitutos confirmet, vel per ratihabitionem approbet: *Vid. Baron. ad l. 4. de offic. eius cui, &c.*

Quapropter omnis potestas, Imperium, magistratus, Iurisdictionis, specialis aut particularis, in Rom. Rep. qualiscunque vel quantacunque sit, à principe seu maiestate Imperij Romani (cuius vicem Imperator & status Imperij Roman. hodie repræsentant) tanquam ex perenni fonte, perpetuo fluit, ac in eundem refluit; ab eoque & dari & adimi potest. Menoch. præsumpt. 14. lib. 2. nu. 2. 3. 4. Mascard. Sol. probatio. 2. conclus. 1053. nu. 2. Adeoque maiestas seu Princeps fons & origo, basis ac fundamentum, summus præses & arbiter est omnium in suo regno tum iudiciorum, tum iurisdictionum, tum magistratuum, tum Imperiorum; adeoque potestatis cuiuscunque in eadem Rep. existentis.

Vnde magistratus haud immerito definitur persona publica Imperij ac iurisdictionis politicæ partem aliquam à Principe communicatam habens. h. e. commodato datâ: quandoquidem non dominus, sed possessor sui Imperij vel iurisdictionis est, q. certo ac finito tēpore, si princeps voluerit, commodatum vel depositum reddere cogitur. Vsum namque imperij ex precario habet: *vid. Bodin. lib. 1. de Rep. c. 8.*

Proinde

Proinde si potestate & imperio suo abutatur, & a superior quam par est, in subditos suos probetur, iurisdictione & imperio suo penitus à Maiestate priuari poterit, *vid. Myns. centur. 5. ob. 8. Gail. 1. obser. 17.* Quandoquidem superior, qui istam concessit potestatem, non desinit potestatis suæ arbiter esse, *vid. D. Althus. 1. Iurisp. Rom. 8. pluribus allegat.*

Sic ergo maiestatís in Rep. potestas suprema est, à qua reliquæ omnes dependent. Eadem vero & perpetua est: quia nullo per sese tempore definitur: adeoque tam diu durat, quam diu imperans, & imperium viuit; viuit autem ac persistit Imperium, quam diu substantialis forma & modus non mutatur. Magistratus quidem aliqui sunt & ipsi perpetui: sed non per se, & ex se; verum ex principis concessione.

Denique maiestatís potestas non tantum suprema & perpetua est: sed nullis etiam vllius alterius Reip. propriis, legibus aut imperiis subiecta: Neque tamen propterea legibus (vt acutissimus Bodinus, & cum secuti, sentiunt) proprie ac vere soluta. Non enim vel Dei creatoris, vel naturæ, vel gentium, vel communis politix legibus, soluta esse aut potest aut debet. Eleganter Aristoteles 3. *Polit. 16. & alibi*; satius est in Rep. imperare legem quam regem: tum quia honestius, iustius, ac naturæ conuenientius: tum quia vtilius populo: lex enim sincera, non inhiat auro ac bonis ciuium, sicut rex: & ibidem: vbi lex imperat, ibi Deus imperat (lex enim est imago quædam Dei: quia est ratio pura & sincera, ab omni affectu libera) vbi autem rex & homo imperat; ibi affectus, qui instar beluæ est, imperat: Sic. 1. *Polit. 2. & alibi*, tum ipse, tum interpretes eius præcipui: Homo sine ratione recta, sine lege ac sine virtute, prudentia præsertim & iustitia, sceleratissimum animal est, & nocentissimum in societate politica; nam ne minima quidem

dem

dem ac simplicissima societas sine ratione & virtute sine communiione iuris ac legum subsistere potest. Et dicto *cap. 16.* veri politici (ait Philosophus, eiusque interpretes) legem imperare volunt, non hominem: quia ius quaerunt; quod est in lege: & quia lex est medium, ad quod velut ad centrum ac normam æquitatis & æqualitatis, politici veri cuncta referunt, & æqua seu æqualia faciunt; atque ita demum unicuique quod suum est, tribuunt. Et *3. Polit. 11. ac. 15.* Imperium summum penes legem esse debet, non penes hominem: sic tamen ut imperium summum tenens, legum sit custos, defensor & interpres accuratissimus: & dicto capite 11. Imperium primario sit penes leges; secundario penes reges aut homines, nempe in casibus, nulla lege expressis. Lex primario, Rex autem (si lex deficit in casibus forte singularibus lege non expressis) secundario secundum legem naturæ, & rationem rectam imperare debet. Et *3. Polit. 13.* Virtutis veræ ac legum studioso cultori reuera debetur imperium. Et *3. Polit. 4.* Qui rectæ rationi ac virtuti obtemperat, is demum solus est dignus, qui imperet aliis. Et iam *d. cap. 4.*

Nihil est in Principe excelsius ac magnificentius (ait Aristoteles, eiusque præcipui interpretes), quam si virtuti ac legib. bonis perpetuo sese humiliter subijciat. Nam quod ordine fit, hoc lege, hoc demum recte fit: ac vicissim; quod lege, quod recte, hoc ordine. *3. polit. 16. Et 4. Polit. 2. cap.*

Optima Respub. exactam virtutis, proinde & legum bonarum, regulam, & exquisitam ingenuæ educationis disciplinam flagitat: ideoque in optima Republica, sola & exacta virtus legesque bonæ imperant.

Atqui (obieceris) Philosophus *3 Polit. 17.* *ἡ δὲ βασιλείαν* non legi, sed Regi tribuit. Imo vero, inquam,

quam,

quam βασιλείαν vnius monarchæ, legibus præsertim scriptis, haud nitentem repudiat philosophus, ac genuini eius interpretes; nimirum si sine distinctione accipiatur: probant autem eam, non tanquam regulam & per se, sed tanquam exceptionem à regula, & per accidens: quippe tum demum probant, si Monarcha aliquis heroica & præcellentissima virtute, prudentia, iustitia, fortitudine, & cæteris, præditus, & ad βασιλείαν aptissimus esse certo sciatur: subditi vero eius ad talem monarcham ferendum natura sint idonei. Atqui Princeps legibus solutus est per legem regiam, qua populus Romanus omne suum ius omneque imperium ac maiestatem principi & in principē contulit. Sic aiunt equidem.

Tacitus vero annalium suorum initio *Dion libr. 53. Suetonius in Tiberio, capite 30.* & alij, si quis recte attendat, rem paulo secus narrare videntur: nempe populum Romanum non ipsummet sponte libera tantam imperatoribus concessisse potestatem; sed hanc eos ad se partim donis; partim dolis, partim vi & armis, variisque blandimentis, technis, ac persuasionibus, callide transtulisse. Ac mirum certe sit, si Romani, qui paulo ante Iulium Cæsarem, regiam seu imperatoriam potestatem recte & callide affectantem tot vulneribus misere confecerunt & mactarunt, omne suum imperium ac maiestatem in Principem seu imperatorem indefinite, ac indistincte transtulerit. *Vide Connanum. 1. com. 16. num. 3. ac seqq. Et Baron. ad l. 1. de constit. princip. & ad l. 31. in fine. de ll. confer l. 2. de origine iur. & l. 1. ad l. Jul. Maiest.*

Quod si tamen vera & non dolosa sit lex regia: solutus quidem legibus est princeps: sed solutus quoad populum soluentem: non quoad ipsum principem.

tem, eiusque personam, officium, rationem, conscientiam, non quoad ius naturæ, gentium, aut civile, attestant *l. 3. C. de testamentis*. licet lex imperii solennibus iuris imperatorem soluerit, nil tamen tam proprium imperij est quam legibus viuere. Populus quippe Romanus, vel potius senatus solus, soluit eum, misere persuasus accircumuentus, populus, inquam, non Deus, non conscientia, non natura; non ratio naturalis, non ratio politica, non ius societatis politicæ, non consuetudo seu mos maiorum pristinus ac legitimus, non officium veri principis.

Olim totus populus in rep. Romana, & aliis similibus, nullo hominum ordine, nullo homine (nisi plane extra ordinem) excepto, legibus suberat: Omnes cuiuscunque ordinis homines, si grauius deliquissent, plectebantur: quod id postea in Monarchijs (Romana, & aliis) fieri desuuit, hoc vitium est Reipublicæ male constitutæ, & in eo ipso male constitutæ, quod Monarchæ legibus soluti, ac per omnia suo ipsorum arbitrio & placito permitti. Romani sane in lege regia (si principem simpliciter soluerunt legibus) grauissime peccarunt, quod plus scilicet principi tribuerunt, quam ipsimet antea habebant: Erant enim legibus subiecti vniuersi ac singuli in populo ordines. Nec quicquam est quod in Monarchia tam obstet, quo minus ipsi citra vllam hæitationem primas præ reliquis Reipublicæ rectæ formis deferamus, quam illud ipsum, quod monarcha legibus solutus esse, ac pro affectu, & plenitudine potestatis pleraque statuere & imperare cupiat, non autem ex plenitudine rationis rectæ, virtutis, legum, iuris, & æquitatis certæ atque expeditæ.

Sed nemo, ais, Principi imperat, nemo leges præscribit, quæ ipsum obligent: nonne ergo legibus solutus est?

est

est? immo vero Principi bono, bono, inquam, ac vèro iustoque Principi, nemo imperat, nisi ratio recta; nisi virtus, nisi iustitia, nisi leges communes istius, in qua degit, politia: Nemo, nisi lex conscientia, quæ ipsum arctissime obstringit etiam ad particulares leges ciuiles, quæcunque ad ipsius personam vlllo modo, vllaue analogia accommodari possunt: Lex, inquam, conscientia: quod tibi vis fieri, id alteri feceris; quod non tibi, id ne alteri; item, turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum: Nil denique ei obstat, nisi ratio officij ac personæ, quam sustinet: quæ flagitat, vt in omnibus bono exemplo præcat ciuibus ac subditis suis.

Et vero absurdissimum fit, caput ciuitatis non esse partem aut membrum ciuitatis, non frui communi spiritu & anima ciuitatis: Anima vero ciuitatis seu Reip. veræ, est lex, non tamen naturalis ac gentilis (de qua vtraque nullum apud nos dubium est) sed etiam ciuilis; de qua præcipue quæritur. At vero lex regia, quæ Regi seu imperatori fauet, nonne ciuilis est? nonne princeps huic subiectus esse cupit? Et cur Princeps certa, eaque ciuilia, habet priuilegia & regalia, si legibus ciuilibus omnino solutus est: quippe priuilegia habet, hoc est, exceptiones à communi regula, ergo in aliis, præter exceptiones istas, regulæ subiacet; in ijs nimirum, quæ ad ipsius personam aut proprie aut ἀναλογικῶς accommodari possunt, non autem in ijs, quæ non possunt, vel quæ rite priuilegiata habet. In his enim solis, legibus solutus est, nempe quæ nec proprie ac diserte, neq; ἀναλογικῶς ad ipsius personam accommodari possunt; deinde in his quæ recte ac merito priuilegiata habet. Rectissime ergo *l. 3. C. de testa.* licet lex imperij solennibus iuris imperatorem soluerit, nil tamen tam proprium imperij est, quam legibus viuere. Pie & christiane
piissi-

piissimus imperator Theodosius, *l. 4. C. de ll.* Digna vox est maiestate regnantis, legibus sese alligatum principem profiteri: adeo ab autoritate iuris, nostra pen. & autoritas: & revera maius imperio est, Principem legibus submittere principatum. Hæc Theodosius Imperator. Verissime *l. 23. de leg. 3.* Decet tantæ (Imperatoris) Maiestati, eas servare leges, quibus ipse solutus esse videtur: adde Cuiac. *15. obs. 30. l. 7. C. qui testam. l. ult. ff. eod. l. 91. de hered. inst. D. Gothofred. ad N. 105. c. 2. fin. l. fin.* (*si cont. ius vel vt.*) Eleganter Plinius in Panegyrico ad Traianum Imperatorem. Non est princeps supra leges, sed leges supra principem. Et Apollonius Thyaneus ad Domitianum Imperatorem, teste *Philostrato lib. 8.* Si leges tibi imperare non putaveris, ipsemet recte non imperabis.

Atque hæc obiter tantum & ἐν παρόδῳ de quaestione ista, An Maiestas legibus soluta sit. Eius enim ex professo suscepta tractatio, multo plus temporis ac laboris flagitauerit.

Haftenus ergo de natura, notis, ac proprietatibus. *κρίσις ἀρχῆς*, quam Aristoteles vocat.

QVOD REX SVBDITVS SIT
legibus, Oratio, à doctissimo quodam
viro Parisiis ha-
bita.

Sæpenumero miratus sum, quorundam hominum, stultitiam ne an imprudentiam dicere debeam, nescio, qui vulgo iactare sermonibus solent, Regem legibus his, quas tulit, vel à maioribus suis accepit, solutum esse: qui dum stulta assentatione Regis auctoritatem laudare volunt, huic profecto magnum dedecus adferunt. Etenim quid tam
H regium,

regium, tamque magnificentum est, quam temperantiam seruare, fortitudinem sequi, virtutibus omnibus obtemperare? At leges virtutis magistræ sunt, quæ res honestas ac vtilis humanæ vitæ præcipiunt, prauas autem & inutiles prohibent. Hoc, inquam, legum munus est, vt iustitiam & æquitatem hominibus commendent, improbitatem ac scelus ab iisdem procul arceant. Veniant igitur aulici & Gnatores, & iam vel ipsi iudicent, vtrum sit honestius sanctas & incorruptas leges à principe coli & obseruari, an vero scelerate ac inceste violari & cõtaminari. Etenim si Rex fuerit immunis à legibus, quid inter eum & Tyrannum poterit interesse? Quem enim Tyrannum appellamus? opinor, eum qui claustrâ iuris & æquitatis scelere & audacia perfregerit: apud quem non lex, non ratio, non mos patrius, sed libido, sed improbitas, sed odium patriæ ac vtilitatis publicæ valeat.

Consule tu duos præpotentes Reges, Cambysem, & Cyrum, de vero imperatoris officio apud Xenophontem disceptantes: ita enim Cyrus Cambysem alloquitur: *εὐ ἔφη ὁ πατήρ, ὡς καὶ πατρίων δεῖ πρὸς πάντας τὸν ἀρχόντας τῶν ἀρχομένων μᾶλλον εἶναι, ἐγὼ γάρ εἰναι*, ait Cambyses, nonne statuunt imperatorem ad omnia tolerantiorum esse, & legibus magis astrictum, quàm subditos? Non intelligis igitur, homo inconsiderate, cum Regem legum vinculis liberas, te Regem tyrannum facere? At quanta esset in vtroque dissimilitudo, facile ex Xenophonte liquet. Attende igitur paulisper, quid loquere, & cogitationem sapientis hominis ad punctum temporis suscipe. Necessè est Regem aut virtutibus, aut vitiis parere: quandoquidem tertium nihil est: Tunc vitiorum & scelerum seruum & ministrum dixeris? Nunquam eris, vt opinor, tam stupidus, vt in Regis persona

sona

sona tantam turpitudinem inesse fateare. Sequitur igitur, ut virtutibus obsequatur, quarum mens & anima lex est.

Quæro autem à vobis, Auditores: possit ne Rex bonus & pius, qualē hac oratione nostra quærimus, rationem ducem & magistrā non sequi? Atqui nihil aliud lex est, si Iamblico credamus, nisi recta ratio & omnium regina, quæ recta & iusta iubeat; veterq; contraria: ita enim inquit ille: λέγεται μὲν εἶναι πάντων βασιλεὺς ὁ νόμος, ὃ ὃ αὐτὸς δοκεῖ καὶ πορο-
τάττειν τ' ἀγαθὰ καὶ τ' ἐναντία ἀπαγορεύειν.

Videte igitur quam stulte & inscite Regem laudent ij, qui negant eum bonis & honestis legibus deditum & astrictum esse oportere. Ego vero si de illo perhonorifice loqui vellem, hunc non solum parentem, & authorem legum, sed etiam custodem & conseruatorem studiosissimum & vigilantissimum dicerem.

Est enim in Repub. velut in teatro constitutus, quem sui ciues obseruant: itaque si iustum & benemoratum viderint, bonos eius mores: sin improbum & insolentem, vitia quoque imitabuntur. Caute, Auditores, quicquam Platonis sententia verius esse putetis, quales sunt in Repub. principes, tales reliquos solere fieri ciues: & quæcunque mutatio in principibus extiterit, eandem in populo sequuturam. Quo perniciosius de Repub. merentur vitiosi principes, qui non solum vitia concipiunt ipsi, verum etiam infundunt in ciuitatem: neque solum ob sunt, quod illi ipsi corrumpuntur, sed etiam quod corrumpunt: plusque exemplo, quam peccato nocent.

Illud vero valde mirandum esset, si licentia peccandi Regibus proponeretur, cum ipsi grauiter & seuerè hominū peccata puniant, ἔτε γὰρ, ut Demosthe-

nes ipse ait, *πίπτοντος τρέχειν, ἢ τὰ τλεῖν ἀτακτοῦντος, ἢ ἀρχεῖν μὴ ἀρχομένους*: Nam quid minus ferendum est, quam quenquam ab aliis vitæ rationem reposcere, qui non possit reddere suæ? Tu iustitiam imperabis, & interim tamen iniuriam alijs facies? Tu officium commendabis, & ab officii religione deflectes? Non est ita, Auditores, neque quisquam veterum Regum, aut legislatorum, qui cum laude & dignitate Rempublicam tractavit, se publicis legibus vnquam emancipatum esse voluit, sed eas sancte & officiose coluit.

Nihil erat apud Romanos Numa Pompilio religiosius, nihil apud Athenienses Solone iuris & æquitatis studiosius, nihil apud Lacedæmonios Lycurgo modestius. Quid, quod olim in principem, si quid deliquisset, non minus quam in priuatum leges animadvertabant? Torquatus filium, quod edicto imperatorio obediens non fuisset, securi percussit. Et Zaleucus Locrensis, cum legem in adulteros tulisset, vt oculorum lumine priuarentur, filium adulterij crimine conuictum damnauit: & cum tota ciuitas in honorem patris necessitatem pœnæ adulescentulo remitteret, sibi tamen vnum, deinde filio alterum oculum eruit. Quamobrem qui negant Reges legibus esse subiecti, magnam iniuriam Regiæ maiestati faciunt, præsertim cū nihil magis in vita principem deceat, quam exemplo suo populum ad amorem virtutis, quam leges ipsæ præcipiunt, modis omnibus incitare: Imo cum prima Regum origo à Virtute extiterit: vt iam sequitur.

QVOD

*QVOD PRIMA REGVM ORI-
go fuerit à virtute, Oratio, Pari-
suis habita.*

COgitanti mihi, & annales veterum populo-
rum memoria repetenti, non alia commen-
datione primi Reges delecti, & creati fuisse vi-
dentur, quam virtutis & probitatis suæ: vt qui iusti-
tiâ, prudentia, humanitate, temperantia, reliquis
hominibus anteirent, ab gubernacula Reipub. suf-
fragijs omnium vocarentur. Itaque primam Re-
gum originem & institutionem sanctam & diuinam
credere par est, quam propter opinionem sanctitatis
& diuinitatis cuiusdam, quæ visa est in antiquissimis
Regibus, maiores nostri ad constituendum statum
Reip. comprobarunt. Vultis igitur exemplis prisco-
rum populorum apud nos vtamur? vultis ex anti-
quis historijs Regiæ dignitatis augustos & sacrosan-
ctos ortus repetamus? Cum apud Medos olim furta
& latrocinia impune committerentur, nec vllus fe-
re esset relictus iustitiæ locus, placuit illis Deiocem
hominem sanctissimum atque integerrimum, cu-
ius virtus omnibus probata & spectata satis esset, Re-
gem facere, qui cum prohiberet iniuria reuiores, æ-
quitate constituenda, summos cum infimis pari iu-
re retinebat.

Eadem occasione scribit Aristoteles bene mora-
tos Reges delectos fuisse, vt eorum præsidio popu-
lus vniuersus contra sceleratos & improbos homi-
nes, qui quotidie cæde & latrocinijs humanam so-
cietatem violabant, defenderetur. Cogitemus de
his qui leges condiderint, qui populum ab agresti vi-
ta ad humanum & ciuilem cultum deduxerint, qui
nuptias, qui sacra & cæremonias instituerint, qui
res omnes honestas & vtilis, & Reipublicæ salutare

inquenerint. Cogitemus, inquam, de his, qui fundamenta Reipublic. præclare iecerint, quales viros in terris fuisse, vel potius quales deos inter homines vixisse & regnasse putamus? Samothæ enim Rex antiquissimus Gallos non solum humanis, sed etiam diuinis legibus informauit. Minos viuis apud Cretenies tanta fuit æquitate & iustitia, & a poetis mortuus etiam iudicium exercere dicatur. Nec vero Prometheus ignem de cælo clepsisse ab iisdem poetis traderetur, nisi diuina & cœlestis eius virtus, quam velut cœlestem flammam populus inspirauit, nomen illius ad errorem fabulæ traduxisset. Quid commemorem Numam Pompiliam, ob eam solum causam, quod optimus & integerrimus haberetur, absentem à Romanis designatum fuisse Regem, & multis precibus, cum tantam prouinciam respueret, accersitum ad diadema & imperium pop. Romani? At cur ille tantam auctoritatem respuebat? sane quod magnum & arduum, & difficile esset, primis illis temporibus regnare: vigilandum erat: laborandum erat: dies & noctes molestiæ & sollicitudines graues erant perferendæ ac sustinendæ: Ideoque quærebatur vir fortis & magnanimus, & industrius, qui tanquam pastor gregem sibi commissum, sic populum suæ fidei & sapientiæ creditum assiduitate, vigilantia, æquitate, iustitia, omni recta ratione bene & fideliter administraret: neque tantum præcepto, sed multo magis exemplo suo imperitos homines ad religionem, iustitiam, temperantiam, humanitatem denique omnem adduceret: Sic Ægyptiorum reges sapientissimos & spectatissimos fuisse legimus, in quorum statuis hoc inscribatur, *εἰς ἐμὴ τῆς ὀράων εὐσεβῆς ἔστω*: In me aliquis aspiciens, pius esto: Regem namque exemplar esse virtutum omnium decet.

quædam

quem sui ciues tanquam Deum in terris intueantur: cuius vita & moribus vitam suam & mores instituunt: cui non secus atque Regi cœlesti pareant & obsequantur: nec incerte poëta de principis boni auctoritate scribit.

*Tum pietate grauem & meritis, si forte Virū quem
Conspexere, silent, arrectisq; auribus astant:
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.*

Sed quid tam multis exemplis orationem protraho? sunt alia multa, Auditores, de Regiæ dignitatis origine: quæ si persequi vellem, tempus me potius, quam oratio deficeret. Hoc vero singulare, & ad id, quod probare volumus, maximum argumentum est, quod reges & regna à Deo Opt. Max. hominibus dantur; nec quisquam est, aut vnquam fuit in eo dignitatis & excellentiæ gradu constitutus, qui non Regiam auctoritatem semper acceptam DEO retulerit. Quæ cum ita sint, cui quæso dubium esse potest, quin Deus, qui sapientissimus, iustissimus, optimus est, sapientissimos, & iustissimos, & optimos quosque homines populo regendo præesse voluerit? Ergo quidem perspicuum est non solum humanis, sed etiam diuinis suffragiis, eos homines olim ad imperandum deligi solitos, quorum de iustitia & probitate magna esset opinio multitudinis: adiuncto vero hoc, vt iidem prudentes etiam haberentur, nil erat, quod homines his auctoribus non posse consequi se arbitrarentur.

Nec abs re profecto principes, qui sapientia & consilio valeant, adhibentur. Etenim qualis est affectus & appetitus in corpore, talis populus in republica: & quemadmodum Deus Opt. Max. in homine mentem & rationem, quæ vagos insolentes appetitus, & in Republic. Regem, qui stultum & indomitum

populum regeret, & in officio contineret iustitiæ, temperantiæ, reliquarumque virtutum collocavit. At multi improbi & scelerati, priscis temporibus regnauerunt. Quid, tu Reges à tyrannis non distinguis? Tu quidem tyrannidem exercuisse dicito, regnasse ne dicito: quandoquidem Reges eos duntaxat fuisse constat, qui non ambitione, non potentia, non vlllo scelere, sed modestia, virtute, fama & laude Regios fasces adepti sint, & administrarint, seque totos ad bene merendum de hominibus contulerint. Quamobrem cum Regalis auctoritas à DEO, à virtute, à commendatione probitatis, iustitiæ, fortitudinis, temperantiæ profecta sit, eiusque consilio leges in Republic. constitutæ, & res omnes quæ ad publicam vtilitatem spectarent, inuentæ, & hominibus traditæ fuerint, primique Reges laude & fama in cœlum sublatis sint, & propter excellentia & diuina in Repub. merita, in deorum cœtu & concilio versari putentur, hanc tantam, tamque eximiam maiestatem ab augustis & sanctis auspiciis ortam tanti æstimare nos decet, vt nil in rebus humanis maiore admiratione & veneratione dignius existimare debeamus.

Sed quoniam Reipub. & Imperij mentio sæpius hic facta: ad Locum Communem de Repub. & Imperio, tum in genere, tum in specie, ascendere lubet.

LOCVS COMMVNIS DE REPUBLICA & IMPERIO, tum in genere, tum in specie de Imperio Romano: Ex optimis quibusq; ea de re scriptoribus collectus.

Hic totum locum cōmunē de Rep. ex philosophia sc. omnino generaliter, placet repetere, &

ex iure nostro simile quid addere, at tandem ex historia de imperio Romano tanquã speciem generi subii- cere. Ita enim, quemadmodũ autoritate imperii ius ex principiis suis constituatur, item conseruetur, aut mutetur, aut renouetur, planius fiet. Quod caput quoddam præcipuum iuris est.

Cuiusmodi Tractatus etiam Iurisconsultorũ ve- terum, vt Pomponii de Origine Iuris, & aliorum de officiis magistratum; deinde recentiorum, vt Bar- toli de Regimine Ciuitatis, Michaelis Velcurii de Re- gimine mundi, Martini Laudensis de Principibus, Antonij Roselli de Potestate Imperatoris & Papæ, Antonii Bossii de Principe, & eius priuilegiis. Quo- rũ nonnulli in eo sunt opere, quod Oceanus Iuris vel Tractatus tractatum inscribitur. Etiam exstant Io- hannis Ferrarii Montani de Politia libri. Qui omnes interim philosophos sequuntur: Sicut & Callistratum l. 2. de Nundinis, Platonem videmus laudasse.

*DE REPUBLICA EX PHILO-
sophia Platonis, Aristotelis &
Ciceronis.*

Republica est ad populi salutem iuste facta or- dinatio. Iuste, inquam. Iustitia enim ea est, quæ duce & tanquam consiliaria prudentia, id est, recta ratione, quod bonum & salutare fuerit, consti- tuit. Ita illa nimirum virtutum omnium princeps virtus est. Plato quoq; ex virtutum generibus Rem- publ. describit in libro, de Repub. & legibus. Sic Calli- stratus ex Platone ostendit, Rempub. esse institutio- nem, quemadmodum ciuitas bene beateque habi- tari, & populus bene, id est, foeliciter viuere, possit. Consideranda vero ex definitione ista Reipubl. po- puli salus, & ordinatio illa. Quanquam enim totius

H 5 humani

humani generis. Imo (vt Plato de Repub. ait, & Cicero de Natura Deorum repetit) Deorum seu cœlitum, & hominum, vna quasi Resp. quædam est, tamen ea hic ad certi populi salutem spectare intelligitur.

Populus ita est certa quædam hominum seu ciuium multitudo: siue vna vrbe, seu tota regione contineatur. Nam quemadmodum populus ratione ordinationis definiatur, postea videbimus.

Homines, qui & personæ & capita dicuntur in iure nostro, natura, fortuna, & aliis modis, differunt. Neq; enim iustitia, vel Deus potius, omnes pari conditione esse voluit. In populo sæpe etiam minor cœtus aliquis est, vt collegium, tribus. Salus, fœlicitas, & beatitudo est, tum singulorum, tum omnium qui in populo sunt; Vnde illud, salus populi suprema lex esto. Hinc Respublica à Cicerone in reliquis libri tertii, de Republic. definitur res populi, & alibi communis vtilitas populi dicitur. Atque ille sane finis Reipublicæ summus est. Quomodo & finis bonorum, & summum bonum dicitur à Cicerone, *in libro de finibus*. Salus igitur illa omni bonorum genere (præsertim eorum quæ ad hanc vitam pertinent) constare, & quantum fieri potest, cumulata esse debet.

Bona sunt videlicet ea, quæ beant, id est, beatos & felices reddunt. Quod etiam Vlpianus titul. de verborum significationib. l. Bonorum, innuit.

Hæc autem (bona) interna & externa sunt. Ista videlicet sunt animi, & corporis. Animi: vt virtutes & artes, & istis similes affectiones. Virtutes, inquam, prudentia & iustitia. Ista (prudentia) recta ratione moderatur omnia. Hæc autem istam, vt ducem & consiliariam sequitur, sicut iam attigi. Et quod iustum rectumque fuerit, tum erga alia omnia, tum imprimis erga Deum, (vbi religio est) deinde & erga homines, præstat.

Quæ

quæ scilicet iustitia, omnes, præsertim in actione magis positas, virtutes amplectitur. Erga Deum (quæ est bonum ipsum verissimum, & ut Plato ait *de Re-pub.* Idæa boni) religio est, in cuius videlicet agnitione, & cultu, posita: quæ meris oraculis & externis quibusdam mysteriis proditur, ut Cicero *ex Platone de legib. 1. & 2.* tradit. Quæ nimirum generalis quædam philosophia religionis est. Erga homines reliquos est iustitia: quæ ita ad fortitudinem etiam & temperantiam, id est, omnium perturbationum animi moderationem quandam, spectat.

Virtutum similes affectiones sunt, quæ nimirum rationem ducem sequuntur: ut *σοφία*.

Artes & literæ sunt philosophia ipsa, & historia. Istæ tum Logica, & Mathesis est, tum physica, & ethica: Itemq; huic subiecta politica & œconomica.

Hæc (historia) de rebus omnib. commemorat: quæ ita est propria quædam iurisprudentiæ & Theologiæ cõueniens historia pertinet. Historiæ similis, est poësis.

In quibus artibus & literis aliæ animo magis præstantur, aliæ corpore: istæ liberaliores, hæ minus liberales habentur, ut distinguit Aristoteles *s. Politicor.* Corporis bona in eius firma & sana affectione spectantur. Externa deinde bona sunt, quæcunq; extrinsecus vitam attingunt: siue corporalia illa sint, seu incorporalia, seu mobilia, seu immobilia, siue naturalia, seu arte & studio parta. Cuiusmodi etiam fortunæ & vitæ bona dicuntur: in quibus maxime spectatur possessio, dominium, & obligatio.

Quæ ita demum bona omnia, diuina aut humana, publica aut priuata fuerint. Quomodo etiam passim in iure Romano distinguitur.

Quæ ita porro vel natura ipsa, vel opinione & hominũ iudicio honesta vel vtilia fuerint. Quam distinctionem etiam Vlp. in *d. l. bonorum. & in l. 1. de verborum significationibus*, attingit.

Ex bonis vero istis, ea quæ animum attingunt, præstant cæteris: proxima sunt ea quæ in corpore spectantur: quibus æquiparantur fama, honor, & existimatio: sed extremum locum tenent ea quæ fortuita sunt: quæ cum cæteris collata, vix bona videntur, vt Plato passim in libris de Republ. & legibus ostendit.

ORDINATIO deinde iuste facta (de qua supra in definitione Reipubl.) pertinet ad comparandum & conseruandum illa, quibus nimirum & populus, & salus populi, constat.

Populus igitur comparatur tum communi naturæ, tum proprio aliquo modo Isto; vt matrimonio. Hoc autem, vt adscriptione, dicatione. Vbi interim præterea comparantur homines ad varia ministeria. Conseruatur deinde populus omni illo bonorum genere, de quo dixi. Bona ista comparantur, tum naturæ beneficio, tum studio & labore. Atque iis ipsis modis conseruantur.

Sic interim animi bona meditationem & exercitationem desiderant. Quo scholæ & Gymnasia spectant. Quomodo apud Platonem tota Respubl. per omnes hominum ætates ad studium tale informata est.

Externa bona; Agricultura, Mercatura, & alia, similem operam & industriam requirunt. Atque in his sæpe accidit, iudiciis & bellis, opus esse: itemque accidit præmia & pœnas decerni oportere.

Ordinatio autem illa fit tum Imperio tum Iure. Et hæc ordinatio postquam ita in populo aliquo recte facta est, tum, inquam, proprie ciuitas & Respubl. fuerit: & populus dum demum ille, qui à Cicerone 3. de Republ. definitur, cœtus multitudinis consensu iuris & communione utilitatis sociatus.

Atque hinc qui sic coniuncti sunt, ciues & tanquam socii fuerint. Qui boni viri, id est, virtute imprimis præditi esse, debent, vt Plato de Republ. tradit,

& li-

& libros illos de iusto vel optimo ciue inscribit. Qui si communem salutem spectent, concordia fuerit. Imperium igitur auctoritas & potestas ordinandi ac statuendi est, & ita simul administrandi. Cuiusmodi magistratus aliquando dicitur, & vna ac loquens iustitia est; & tanquam cœlestis vis quaedam, vt Cicero *lib. 3. de leg. & de offic. 1. in cap.* de fortitudine ex Platone tradit.

Quod imperium vel solum, vel coniunctum est, solum, vnius, aut plurium est. Vnius, quod regnum aut regale imperium est, græce *μοναρχία*. Plurium, quæ Polyarchia, quippe totius populi, aut partis. Illud scilicet Populare dicitur, græce *δημοκρατία*. Hoc autem vel optimatum est & nobilium, græce *ἀριστοκρατία*, vel aliorum; quod Oligarchia dici potest.

Coniunctum scilicet discordi quadam concordia & tanquam harmonia, vel in plerisque, vel in omnibus illis inter se mistis, cernitur.

In simplice genere præstare cæteris putatur regnū. Huic quo propius deinceps aliud accesserit, tanto videtur perfectius, tantoque magis præstiterit. Quamquam Cicero *2. de Rep.* illud ex omnibus quasi confusum præstantissimum iudicat.

Quodnā genus imperii cui populo maxime congruat, ex hominum moribus & ingeniis comprimis iudicandum putat Plato *de Rep. lib. 8.* Multum enim interest, quid cuiusque populi natura ferat. Quamquam idem ille, & præterea etiam Aristoteles *in Polit.* non nimis magnū populum putant suo imperio rectius vti posse. Ita enim laudarunt Democratiam.

Quod deinceps imperium omne vel proprium quodammodo, vel aliis mandatū: illud ab iis, qui suo quasi nomine præsent, geritur. Hoc ab istis ipsis deinceps aliis committitur. Quod variis interim officiis & magistratibus distinguitur.

Atque

Atq; hic ita demum accidit imperium summum vel infimum, & quoddam intermedium esse: & vnumquodque præterea genus proportionem quadam maius aut minus gradatim discerni. Quo modo in iure Romano non dissimiliter merum imperium, & sola iurisdictio, & tertium quoddam mixtum, distinguitur.

Quamquam quodcumque demum imperii genus fuerit, non sine cœlesti numine constitutum, conuersum aut translatum intelligitur: sicut *lib. 8. de Reipub.* Plato monet.

Ius deinde est, quod non sine iustitia, sic autoritate imperii ordinatum & sancitum. Ita enim ius est hoc quod iustum, quod æquum bonum, quod par & rectum, vbi nec nimium nec parum, plus aut minus. Quod Cicero *2. de legib.* imperium vocat, sine quo nihil omnino, nedum ciuitas, stare possit. Quod idem *3. de Republic.* ex iustitia tanquam fonte manare ait.

Atq; hoc quidem ius ita demum vel naturam simpliciter, vel rationem probabilem sequitur. Plato in *Minoe*, Aristoteles *Ethicor. 5.* Illud æternum est & omnium animis ingenitum. Quod solum verissimum ius esse Cic. ex Platone *lib. 1. de legib.* copiose demonstrat: quod Plato in *Minoe* inuentionem veritatis definit: quod Cic. ibidem summam rationem in natura insitam esse ait: quæ iubeat ea, quæ facienda, prohibeatque contraria: quod ita prudentiam & rectam rationem etiam vocat.

Hoc alterum locis & temporibus mutabile est. Quod Plato in *politico* vocat imitationem veritatis. Cic. *1. de legib.* simulacrum quoddam iuris, quod quamuis vnius populi proprium est, tamen accidit vti cum aliis etiam commune esse.

Quod ius deinceps vel sancitum imperio est, vel adhuc sancendum: illud scriptum, vel moribus receptum. Hoc in prudentia & recta ratione quadam adhuc videlicet positum. Et

Et quidem ius scriptum quam generalissimis, paucissimis, & breuissimis legibus comprehensum erit. Quomodo 12. tabulas descriptas fuisse ostendit Cic. lib. 2. de legib. Vbi nihil ita obsoletum, contrarium, aut superuacaneum erit: quod curare voluit Plato eos qui Nomophylaces dicuntur, & monet ex Solone Demosthenes contra Timocratem. Quod, si fiat, non constituentur lites, sed dirimentur: & vt Iustinianus in proemio Institution. ait, calumniantium iniquitates repellentur.

Atque hæc generaliter de Republic. Cum quibus passim in iure nostro plurimæ sententiæ congruunt, vt in titulis, De Principiis Iuris, De Imperio & potestate, De Iurisdictione, &c.

Τέλος

*QUOMODO COMPAREN-
tur virtutes: & quomodo ciues Reipublicæ,
virtute præditi, hoc est, boni ac legibus
morigeri, efficiantur, compa-
rentur.*

ID eleganter Aristoteles in ultim. lib. 10. Ethicor. Nicom. exponit. Quædam præcepta & theoremata sola, non sufficiunt ad virum bonum efficiendum: nam cuius scientiæ finis non est cognitio, in ea nec sola præcepta, nec verba, ad effectum & ipsam scientiam consequendam sufficiunt. Atque doctrinæ moralis finis est ad agendum non autem cognitio; agere, non autem scire. Ergo sola præcepta & verba ad effectum & ipsam scientiam consequendam non sufficiunt, 2. si verba & præcepta per se sola sufficerent ad acquirendam virtutem, hoc est, ad viros bonos efficiendos: tum omnes eos, qui illa addiscunt,

discunt, efficerent bonos, ac proinde ingenti mercede digna essent, ut Theognis de medicis dixit, qui scilicet ut morbis corporis, ita & vitiis hominum; quæ morbi sunt animi, mederi possent. Sed verba & præcepta sola non omnes ea intelligentes bonos efficiunt. Ergo verba & præcepta sola non sufficiunt ad virum bonum efficiendum. Assumptionem declarat philosophus distributione auditorum huius de virtutibus doctrinæ, & quã apud eos vim habeant præcepta, & admonitiones verbales, ostendit. Auditores enim, vel sunt liberali & ingeniosa indole præditi, vel sunt ignavi, serviles, ac socordes: quorum illi pudore, hi vero timore mouentur illi (nempe perpauci) præceptis quidem ac monitis ad virtutem concitantur, & inflammantur, sed vsu tamen insuper & exercitatione ad plenam virtutis possessionem opus habent. Hi vero (id est multi, imo plerique) ne mouentur quidem præceptis aut pudore ad virtutem, nedum inflammantur, sed metu ac pœnis & flagellis coercentur; quia sunt malitioso corde, ac distorto ingenio seu complexione. 2. quia malis moribus longo tempore assueuerunt, ideoque verbis ac verborum monitis difficulter corrigi possunt. 3. quia non rectæ rationis imperium, sed affectus suos sequuntur, ac voluptates non animi, sed corporis, quærunt: adeoque toti ex affectibus viuunt, & non nisi ea persequuntur quæ voluptates gignunt: labores autem & res arduas fugiunt. Denique eius quod honestum ac vere iucundum & pulchrum est, nullam prorsus notionem habent: quandoquidem nullã partem eius gustarunt.

Postremo ad virum bonum ac ciuem legibus moderatum, efficiendum, vix omnes causæ ad id requisiti, penitus sufficiunt. Ergo multo minus sola verba seu verbales admonitiones, ac præcepta. Causam autem virtutis efficientem alii naturam statuunt, alii doctrinam, alii consuetudinem & exercitationem
crebram;

crebram: rectius alii naturam, doctrinam, consuetudinem & exercitationem, simul & coniunctim. Natura vero non habitum virtutis, sed habilitatem, id est, aptitudinem ad acquirendum habitum, confert; quæ habilitas nō per nos acquiritur, sed diuinitus (ex diuina quadam causa, vt ait Philosophus) obtingit, conceditur & ingeneratur. *Εὐφροία* ergo ista naturalis non sufficit, quia non facit bonum, sed aptū & propensum ad bonitatem. Neque doctrina sufficit sola. Vt enim ager non producit bonos fructus, nisi & natura ipsa fertilis sit, fundusque fecundus, & insuper cultura quoque hominis, agrum, priusquam sementi iniiciat, subigentis, arantis, occantis, stercoreantis, accedat. Sic eum qui vir bonus euadere debet, quandam naturæ ad virtutem habilitatem habere oportet: deinde animus eius recta statim à teneris educatione ad virtutes & mores honestos leniter assuefaciendus est, ac paulatim seueris & acerbis tum admonitionibus ac præceptis, tum obiurgationibus quandoque; & castigationibus informandus, & ita subigendus ac præparandus, vt honestis rebus satis mature gaudeat, turpibus vero offendatur; item vt prauis affectibus ac libidinibus resistat: alias enim vir factus nec audiet ea quæ dicuntur, nec audita satis intelliget aut perficiet.

Hæc igitur assuefactio, educatio, & exercitatio, omnium maxime requiritur ad virum bonum efficiendum: sine natura tamen & doctrina vix cuiquam perfecte obtingere potest.

Cum autem educatio ac disciplina liberalis, ea quæ à teneris inchoata, & sedulo continuata, nempe tum priuata, tum publica, tum œconomica, tum politica, præcipuam ad virtutē & viros bonos efficiendos laudem obtineat: quæritur, quomodo ea instituenda sit? respōdet philosophus: à natura pleriq; omnes ad libidinem & vagā licentiam rapimur; ideoq; non modo

↓
diligē

disciplina opus est, sed etiã certis ac seueris **LEGE** VO
disciplinæ. Ratio prima: ad ea quæ molesta & ingrata
sunt, homines vi & auctoritate cogendi sunt, Sed as-
suefieri ad virtutes & actiones honestas, molestum &
ingratũ est hominibus, tũ adultis, tũ præsertim iuue-
nib. Ergo vt ad eas assuefiãt homines, vi & auctori-
te publica opus est. Hanc vero auctoritatẽ leges præstãt
& conseruant, quæ etiã inuitos ac reluctantes ad offi-
ciũ cogũt. Ergo leges summo opere necessariae sunt ad
honestã educationẽ & disciplinã: adultis quidẽ, vt in
virtute magis magisq; exerceantur & confirmentur:
Juniorib. vero, vt ad virtutẽ (ã qua alieniores sunt, eũ
vagã viuẽdi & luxuriandi licentiã vulgi more secten-
tur) p̄trahantur. Valgus. n. & maior hominũ pars ne-
cessitati, seu coactioni potius ac violentiã, q̄ rationis &
orationi, cõsiliisq; ac p̄ceptis obtẽperat, ac formidine
p̄cænã magis quã virtutis amore in officio retinetur.

Secũda ratio ab auctoritate Plat. *ex lib. 12. de legibus*:
vbi legumlatorũ officium esse ait, in legib. ferendis o-
mnium hominũ, cuiuscũq; sortis & ætatis sint, rõem
habere: quo ipso ostendere voluit ad virtutis studium
in Rep. alendũ & exercendũ non sufficere assuefactio-
nem, sed auctoritatẽ legum quoq; necessariã esse.

Tertia ratio ab effectu vel officio legum: leges. n. o-
stendunt rectã viuendi rõem, & iustum in actionib.
ordinẽ, quia leges à prudentia & mente, seu rõe recta
proficiscũtur. Itaq; ad educationẽ & disciplinã verã
omnino necessariae sunt. In nõnullis aut Politis leges
sunt, quib. tum adulti in officio continentur, tũ pueri
quoq; à teneris ad virtutẽ exercentur. Vbi vero tales
leges nõ sunt, ibi prudẽtis patris. officium est, vt ipse
domesticis suis leges ferat. Nam q̄ in Politia sunt le-
ges, id in Oeconomia sunt iussiones & admonitiones
paternẽ. Perfectior aut ea politia est, in qua de recta e-
ducatione & institutione puerorum ac iuuentutis et-
iam leges salutare publice feruntur. Vt autem ius, ita
& lex

& lex proprie politiae est, improprie Oeconomiae: lex enim magis ac validius imperat & cogit ad res honestas, & flagitia seuerius punit.

Quarta ratio ab exemplo Lacedaemoniorum, quorum Respublica tanto magis florebat ac virtutem colebat, quia multas de iuuentutis ac puerorum educatione tum publicam tum priuata leges habebat: reliquae vero ciuitates Graeciae, quia legibus istis carebant, minus florebant.

Sane recta iuuentutis educatio publica, gymnasia & scholae publicae morum ac studiorum, seu doctrinarum & disciplinarum, imprimis summopere magistratui curae esse debent: qui, si negligentior sit; vnusquisque pater operam sedulam dabit, vt liberos, amicos, ministros, ac domesticos suos ad virtutem & morum probitatem, quantum fieri potest, assuefaciat.

De publica vero ista iuuentutis educatione legulatores Reip. leges publicas ferre omnino debent, easque accuratas ac sinceras. Imo legum ferendarum scientia non tantum publice, sed & priuatim, non tantum in politica, sed in domestica quoque institutione necessaria est: quia sine legibus nulla inter homines societas, seu publica seu priuata, consistere potest.

Sed quis optimus erit legislator? is nimirum, qui cognitum habet τὸ καθόλου τῶν πρακτικῶν, sed ita, vt hanc vniuersalem rerum agendarum cognitionem reb. & actionibus singularibus recte ac prudenter accommodare possit. Proinde legislator, non tantum scientiam vniuersalem, sed omnino experientiam quoque & usum rerum agendarum habere debet. Sed nonne multi (dixeris) cognitionem τῆς καθόλου non habent, & tamen experientiam & usum edocti perspiciunt, quid agendum sit, vt in medicis empiricis patet? empirici isti veram scientiam non habent, nec veri ac perfecti artifices sunt, quia vniuersalium, id est, causarum & principiorum verorum cognitionem non habent. Experientia tantum est τῆς ὅτι, scientia vero requirit etiam τὸ διότι.

Legum autem ferendarum scientiam Aristoteles non à sophistis, nec à politicis indoctis, sed à philosophis politices, iuris ac legum, peritis petendā esse cōtendit: non à politicis: neq; enim isti propterea, quod Remp. administrant, leges ferre possunt: quia pleriq; omnes vsu magis & experientia Remp. gubernant, q̄ p̄ scientiam ipsam gubernandi eam, legesq; ferendi, ex veris causis ac principiis teneant. Non à sophistis: quia ipsimet scientiam ac difficultatē legum ferendarum ignorant: & politicā cum Rhetorica cōfundunt: legesq; ferre nil aliud esse putāt, quam ex variis vndiquaq; rebus publicis leges conquirere & comportare, atq; ex iis deinde meliores eligere. Atqui certe in tali delectu prudentia & rectum rationis iudicium, quo pleriq; carent, imprimis desideratur: & varias omnis generis circumstātiās prudenter considerare ac diiudicare debet is, qui aliis leges præscribere cupit: non enim quæuis leges, aut quivis mores, cuius populo ac Reip. conueniunt. Ad illam ergo collectionem legislator imprimis adiunget scientiam illam, qua leges recte accommodare norit circumstantiis populorum, personarum, locorum, temporum, &c. Hæc Aristoteles *cap. ult. lib. 10. Ethicor.*

Hactenus generatim de Republ. & Imperio: nunc speciatim de Imperio Romano.

DE IMPERIO ROMANO, EX *Liuiο, Polybio, & aliis.*

Imperium Romanum non vnus semper generis fuit: sed sæpius mutata eius forma & conuersa.

Ad vrbe Roma condita, aliquandiu imperium ferme regale fuit. Sed quia pp̄ Tarquiniū, cognomē o Superbi, vltimi regis, iniustum imperium ac tyrannidem, istud imperii genus iniustum populo Rom. factū erat: Idcirco iura & leges eius non curantur.

Deinde post Tarquiniū superbū populare imperium

perium fuit, tantisper dum Iulius Cæsar non quidem Regis nomine, sed perpetuæ dictaturæ specie, solus iterum imperare cœpit.

Postea à Iulio vel Augusto Cæsare, ad Constantinum Magnum usque, Imperium quasi Regale fuit potius, quam merum Regale: quia permagna in eo adhuc consulum ac Senatus potestas.

Deinde Constantin^o Magnus Imperij sedem paulatim in Thraciã & Græciam, nempe Byzantium (quæ Urbē inde à suo nomine Constantinopolin, itē Nouā Romam, appellabat) transtulit, cum Indictiones primū numerari cœpissent. Huius quoq; Imperiū quasi Regale fuit, cum nimirū & Consules adhuc essent, & Senat^o aliq̄ auctoritatē retineret. Igitur & hoc mixtū quoddā Imperij gen^o videri pōt: hoc. n. tēpore Senatusconsulta & alia iura, vt superiorib. temporibus, sanciebantur: principum tamen orationes & decreta accesserant, tandē autem perpetuum quoq; edictum cōpositum fuit. Et quia hic interim Christiana religio inualuit, Imperiū Christiano Romano esse cœpit. Vnde Principum ēd dicta de Christianis rebus ac negotijs. Postea ad vltimū vsq; Cōsulem Basilium, post Iustiniani vsq; mortē, cū anni à nato Christo numerari cœpissent, simile quidem adhuc Cæsareum & admixtum quasi populare Imperium fuit: sed nulla tamen tunc Senatusconsulta, aut alia eiusmodi iura, vt antea, condebantur; sed edicta & decreta Cæsarum, imo præscripta ēt, quæ constitutiones & sanctiones dicerentur, omnem auctoritatem obtinebant. Hic ergo Imperium vere Regale esse cœpit.

Deinceps ab anno Christi 550 ad annum 800. cum iterum iterumq; Italiam, Africam, Hispaniam, & alias nationes vastare pergerēt Gothi, Vandali, Longobardi, & alij nostrates populi, & Franci Romanos ex Gallia & Germania eijcerent, Constantinopoli regale illud imperium mansit, sed mox diuisum, hoc q̄

in occidente esset, ad Francos, i.e. Germanos, venit, & Carolo Magno traditum fuit: quod ita nimirum regale est esse perseveravit, & Christiano Romanum Europæum vel occidentale esse coepit. Quanquam Pontifex Romanus interim non tantum de rebus Christianis sed Politicis etiam pedetentim, in tanta nimirum Romani Imperij disturbance, sancire & statuere, & se in partem Imperij insinuare ausus fuerit, Hinc illi Canones & illæ Decretales Epistolæ.

Deinde ab anno Christi 800. ad annum 1000. fere inter successores Caroli Magni simile Imperium Regale permansit, & regiones aliæ aliis magistratibus & præfectis commissæ fuerunt, qui, quod ex principis vel Imperatoris aula eligerentur, Comites, & ut videtur, Germanicæ à comprehendendi potestate Graffiones vel Grauij dicti: quales multiplices est hodie audiuntur: ad quos paulatim Duces accesserunt. Quo tempore Feudorum, & alia tum nondum scripta iura Germanica imprimis valuerunt. Quanquam autem hoc Imperium magis commune quoddam fuit: tamen ita sensim diuidi coepit, ut quasi plures Imperatores & Principes diuersis regionibus præessent: sicut hodieque videmus.

Deinde ab anno Christi Millesimo, ad hanc usque ætatē, quanquam commune illud Imperium mansit quadam Iuris Cōmunionē, & Pontificale admisceri coepit: quod, inquam, quasi Christiano Romanum, Europæum vel Occidentale, videri potest, sicut in Iuramento Electorum etiam significatur: tamen Germanico Romanum magis magisque separatum fuit.

Quod sane, si vllum aliud, ex omni Imperij genere mirabili harmonia cōiunctum & mixtum est: cum vnus sit adhuc Imperator, deinde Senatus Electorum Principum, & alius aliorum principum & Statuum Senatus ac ordo: & oēs, summi scilicet, medij, infimi, videatur vsque Imperij aliquid participare. Sic enim post Imperatorem, tum ecclesiastici tum Politici aliquatenus imperant, ut Archiepiscopi-

episcopi, Episcopi, Abbates: Principes, Comites, Barones, Nobiles, item Ciuitates, item Pagi nonnulli. Qui nimirum, quatenus Imperij participes sunt, omnimodam habent Iurisdictionem, ac potestatem, & sic merum & mixtum Imperium, quod dicitur, in Capitalibus, & alijs supplicijs & negocijs, precipiendo, vetando, iudicando, puniendo, &c. Quamquam Imperator praeterea vniuersalem: Principes, & qui illis pares sunt, Regalem (vnde & Regalia dicuntur) potestatem habent.

Atque hinc, cum summa tamen auctoritas esset Germanico Romani Imperatoris ac Principis, & Lotharius Saxo, Imperator, Ius Iustinianum sanciuisset: per totam Europam hoc receptum & approbatum fuit, ubi alia deinde atque alia iura accesserunt, ut Ordinationes Camerae, Recessus Imperij, & similia. Atque huc deinde pertinent superius allegati Tractatus, & alii similes, ut in dicto opere Tractatum ille, quod viridarium Secularis & Ecclesiasticae potestatis inscribitur: item Arbor seu Partitio Iurisdictionum Guilhelmi Realis, item de potestate secularium super Ecclesiasticos, & vicissim Stephani Aufredi, item de mutatione status Ecclesiarum Petri de Perusio &c. Haecenus de Rep. generalius, & speciatim ac nominatim de Imperio Romano.

CORONIS AD GENERALEM DE REPUBLICA IDEAM PERTINENS.

Ordinatio seu *τάξις* Politia, siue Reipub, tum imperio constat, tum iure. Quod ad ius attinet: imprimis attendendum, quis imperet, ac inde ius dicat seu constituat, nepe an solus Deus, an vero natura, Dei ministra, vel una cum his, ex Dei ordinatione, autoritas hominum publica et solennis, vel denique consuetudo. Nam quae iura legesque condit, is tanquam causa et fundamentum iuris allegatur. Si Deus, ut olim in Politia Iudaica (seu in foro legum Mosaicarum) cum nulla allegatur alia, quam quod ipse (Deus) dixit. Si natura ius dicit, natura

quodque

quoque causa est: si publ. auctoritas, vel consuetudo, tunc
ideo ius est, quia potestas publica ita constituit, vel mos
populi diuinus ius comprobauit. Priores illae duae causa tales
sunt, ut oēs vltro illis assentiamur: sed inter posteriores,
tum demū, si ea neutri ē superiorib. duabus repugnent,
priorem ob conscientiam, & ordinationem Dei, magi-
stratum constituentis, posteriorem vero, si nempe ratio-
nabilis reperia sit, ob cōcordiam ciuilem, approbamus,
inā indulgente seu conuente summo Principe.

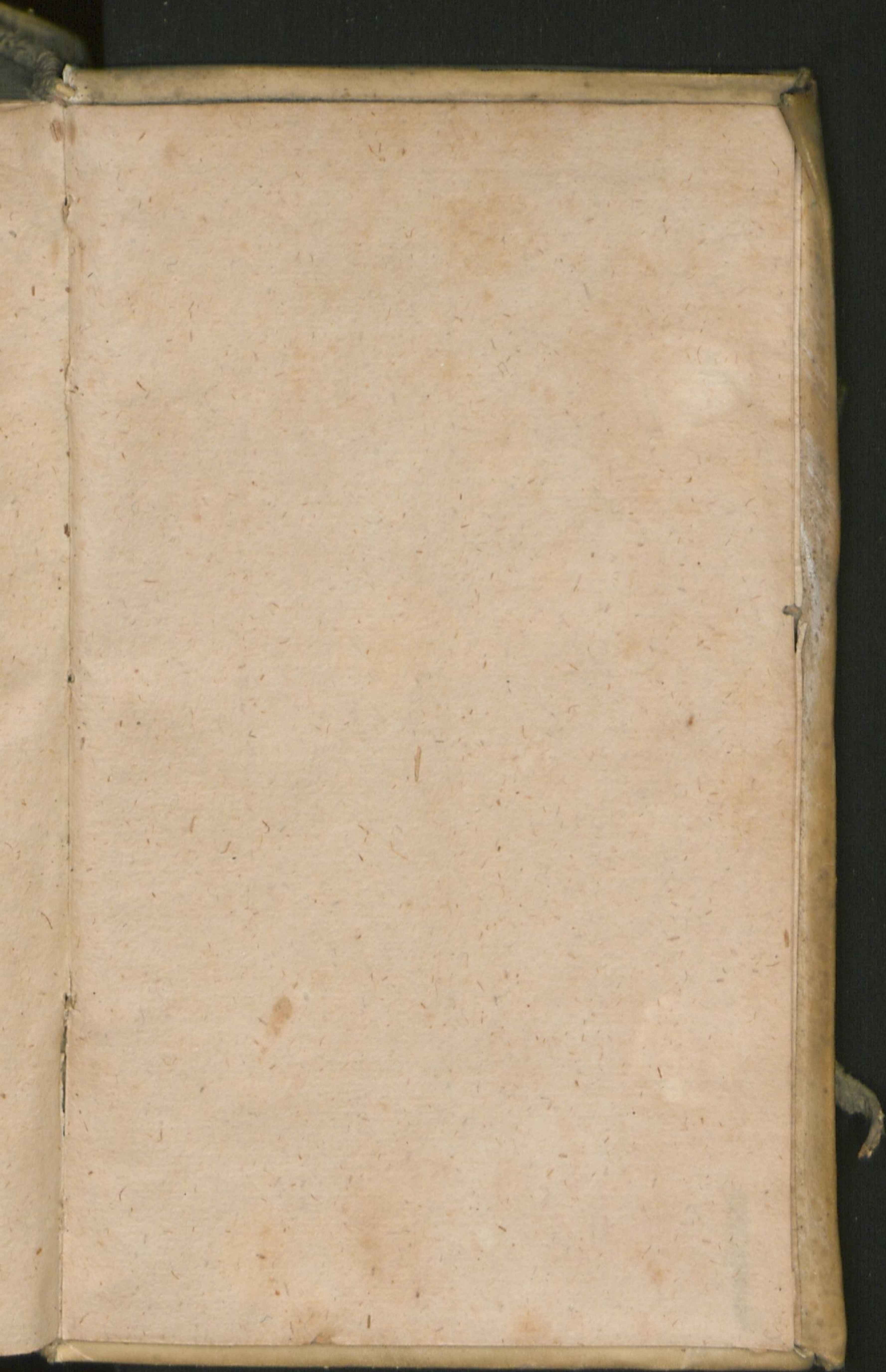
Causae istae gradu certitudinis ac dignitatis differūt:
supremum Deus, in sequentem natura, tertium publica
auctoritas & imperiosa potestas, postremum sibi con-
suetudo vindicat. Hac de lure: quod sine Imperio esse aut
valere vix ac ne vix quidem potest. Ita summus Impe-
rator, Deus, & natura, praecipua eius ministra, ius di-
uinum ac naturale praescribunt ac custodiunt: homines,
nempe Principes, ius humanum: populus, indulgente
principe, ius consuetudinarium. Ius igitur est quod im-
primis non sine prudentia rationis recte, ac iustitia, de-
inde nō sine imperio aliquo, vel auctoritate imperij, or-
dinatum est: seu expresse sancitum sit, seu tacite appro-
batum. Quodnam vero Imperij genus cuiam populo
maxime congruat, id ex hominum moribus ac ingenij
comprimis iudicandum putat Plato de Repub. lib. 8.
Multum enim interest, quid cuiusque populi natura fe-
rat, & quo quisque loco natus sit ac uiuat. Hinc manife-
stissime illorum error patet, qui populos omnes aut ple-
rosque semper ijdem legibus regi volunt: hinc etiam fa-
cilis istius nodi solutio, an scilicet leges populi mors-
bus, aut populus, legis imperio se accom-
modare aut subijcere
debeat.

F I N I S.

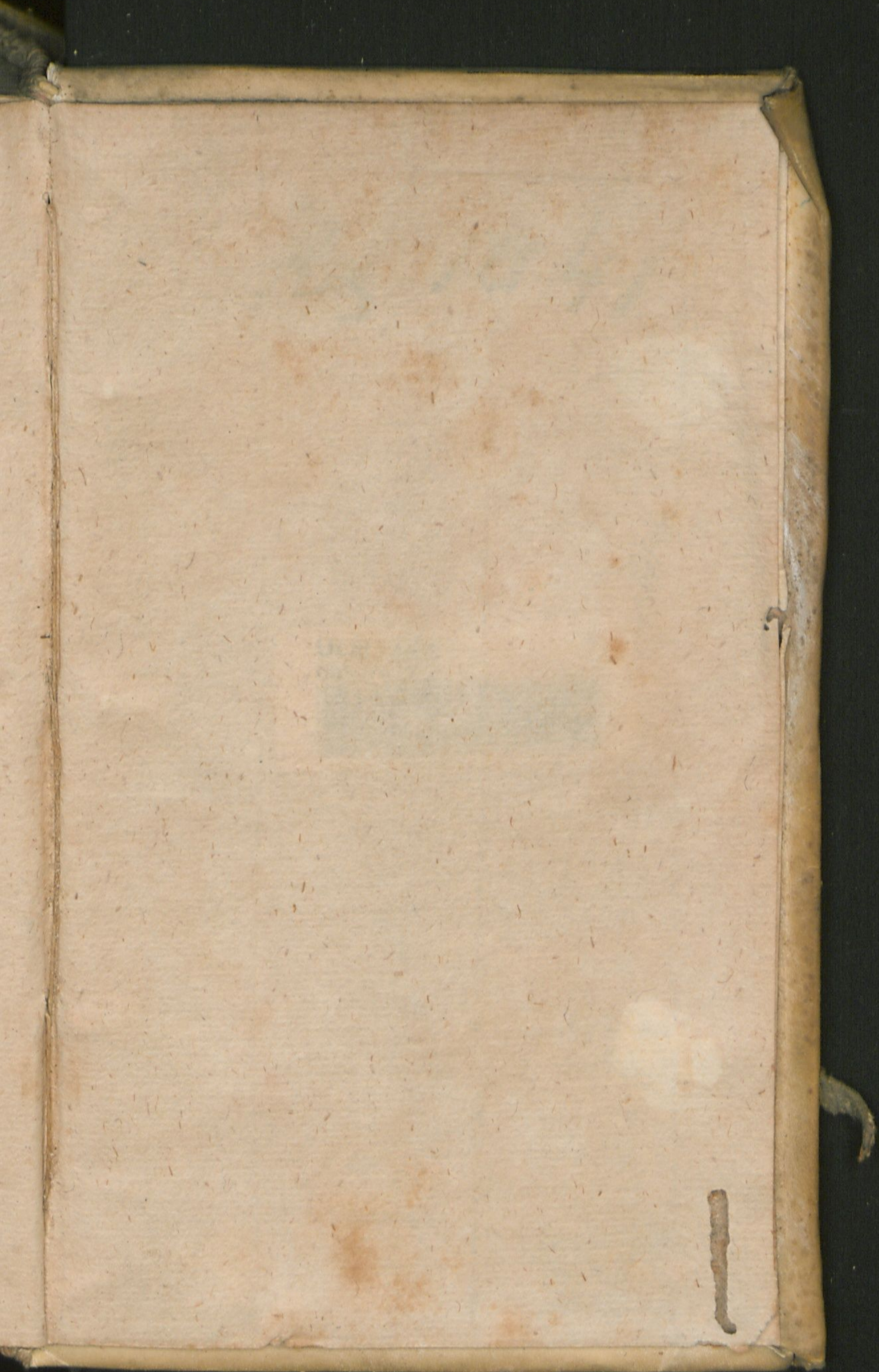

Ms 1041

f

ULB Halle 3
003 727 98X

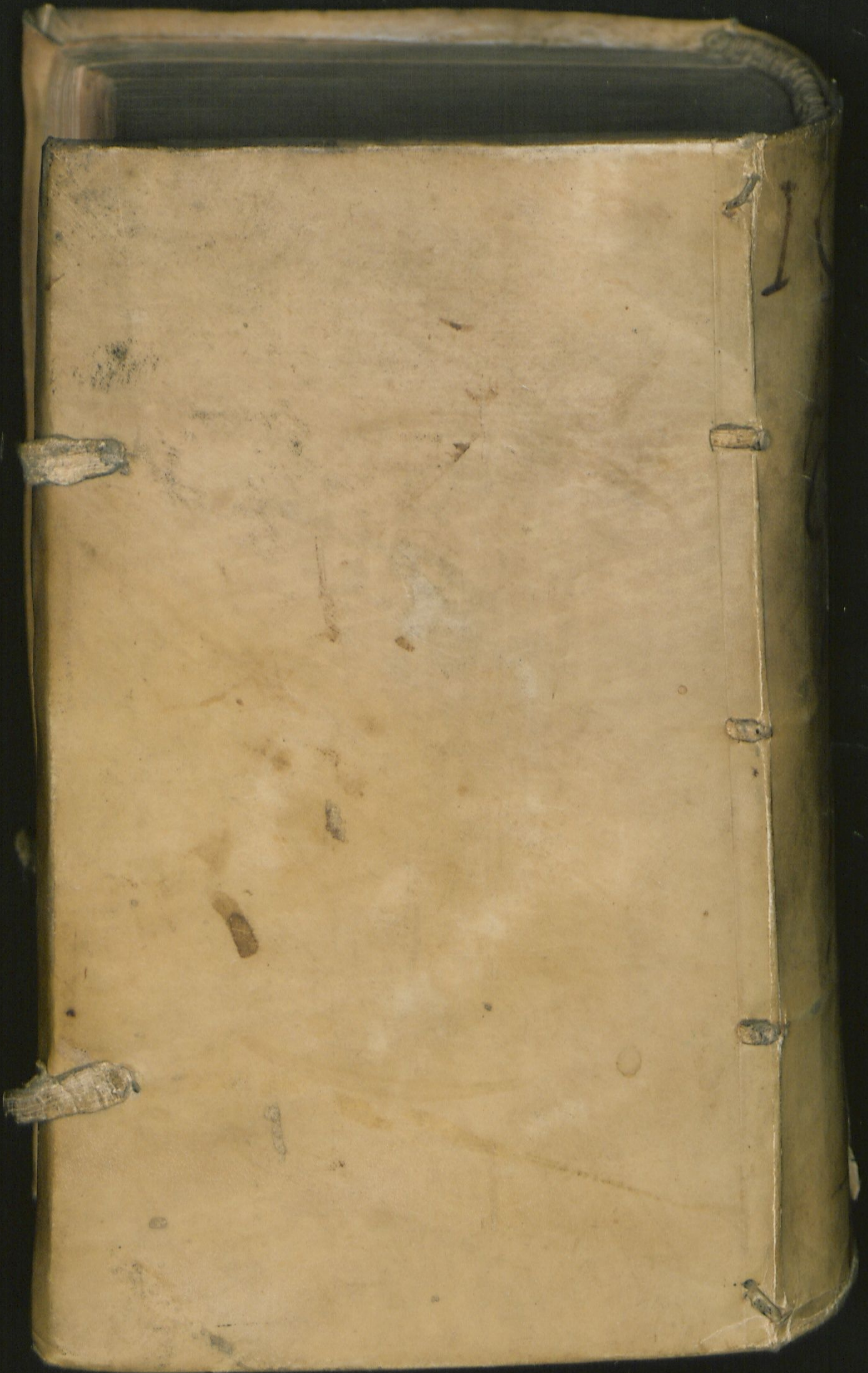
Sb.

1012

121

1

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 8

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

DE PRINCIPE,
 DE MAIESTA
 TE, AC PRIVILEGIIS
 EIVS: PROINDE ET DE
 Lege Regia: Commentatio Iuridico-
 Politica, & HistoricoIuridica:
 Capitibus duobus di-
 stincta;

*IN QVORVM PRIMO DISSE-
 ritur, an populus Romanus per Legem Regiam o-
 mni sua potestate ac maiestate seipsum priuarit:
 In secundo an Reges sint supra Leges: adeoque
 an Princeps Lege Regia vel alia qua-
 cunque, legibus solutus &
 quibus.*

QVIBVS ACCESSERVNT NONNVLLA
 de eadem materia Diatribae: item Synopsis quaedam
 de Rep. seu Imperio, tum in genere tum in specie de
 Imperio Romano, eiusq; praecipuis periodis
 & mutationibus,

*Ad eminentissimum ac praecellentissimum huius aevi
 I. C. D. Dionysium Antecessorem lectissimum,
 fautorem & amicum.*

AUTORE

Ioan. Calu. I. D. Academiae Heidelberg. Profefs.

FRANCOFVRTI,

Typis Sigismundi Latomi, impensis Ioan. Theo-
 baldi Schönvvetteri.

M, D, C,